

172
3

MS2

MILITAIRE SPECTATOR

**Het moderniseringsprogramma
van de F-16**
(zie blz. 109)

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter
Beoefening van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl

Secretariaat KVKB
(Ledenadministratie, PR, secretaris
en penningmeester)

MPC 41A
Postbus 9012 6710 HC Ede
info@kvbk.nl

Secretaris:
luitenant-kolonel I.M. de Jong
Telefoon: (0318) 68 32 30

HOOFDREDACTEUR

brigade-generaal cav prof.
J.M.J. Bosch
Telefoon (076) 527 32 09
of (015) 284 42 58
Fax (015) 284 47 21

REDACTIE

kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker
kolonel KLu J.F.W. van Angeren MA
drs. P.H. Kamphuis
luitenant-kolonel KMar mr. M.Th.J.
Messerschmidt
kolonel MPSD drs. F. Matser
kolonel TS ir. R.G. Tieskens
commodore KLu J.S. Willemse

BUREAUREDACTIE

mw. drs. A. Kool
Instituut Defensie Leergangen
MPC 58 B
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag
Telefoon (015) 284 47 20
Fax (015) 284 47 21

KOPIJ ZENDEN AAN

Koninklijke Militaire Academie
Vakgroep MOW
Secretariaat Militaire Spectator
MPC 71 C
Postbus 90002, 4800 PA Breda
mlwa.gurp.brouwers@mindef.nl

ADVERTENTIES

CET Reclame & Publiciteit
Telefoon (0497) 53 15 31

ABONNEMENTEN

binnenland € 22,50
studenten € 15,00
buitenland € 27,50

DRUK

Drukkerij Giethoorn Ten Brink
ISSN 0026-3869

NADruk VERBODEN

Cover: De MLU-F-16 is voorzien van een
voor nachtoperaties geschikte cockpit.
(Bron: Vliegbasis Leeuwarden)

JAARGANG 172 NUMMER 3 2003

MILITAIRE SPECTATOR

- 106** Editoriaal:
Onderwijs en onderzoek: kostenpost of investering?
- 108** Mededelingen
- 109** P.E. van Loo:
Geen mid-life crisis maar een mid-life update
Het moderniseringsprogramma van de F-16
- 120** P.J. Teunissen:
De NAVO en de EU na de Top te Praag
- 131** M.C. de Kruif, N.J.E. van der Zee:
US Army transformation en de Koninklijke Landmacht
De toekomst wordt zichtbaar, maar wat doen we ermee?
- 143** H.J.M. van Rijssen:
Opleiding en training
Een visie op O&T van de grondgebonden vuursteun
- 152** Tegenwicht:
P.H. de Vries – Commandant, zetbaas, speelbal
- 154** Mening van Anderen
- 155** Antwoord op Mening van Anderen
- 157** Boeken
- 159** Samenvattingen/Summaries

ONDERWIJS EN ONDERZOEK: KOSTENPOST OF INVESTERING?

Er wordt op dit ogenblik – onderweg naar een nieuwe regering – over allerlei thema's gedebatteerd. Onderwijs en onderzoek is er één van. Er tekenen zich bij dat debat, zwart-wit gesteld, twee stromingen af. Vertegenwoordigers van de eerste zien onderwijs en onderzoek bovenal als kostenpost. Zij zien weinig heil in het pompen van extra financiële middelen in wat al geldt als een soort 'zwart gat'. Doelmatigheid en steun vanuit het bedrijfsleven moeten het volgens hen mogelijk maken in deze sector te snijden.

De andere stroming beschouwt onderwijs en onderzoek als een investering in de toekomst. 'Nederland als kennisland', een veel gehoorde doelstelling, is alleen met investeringen in kennis en onderzoek te realiseren. De investering zou daarbij in ieder geval gelijk moeten zijn aan het Europees gemiddelde. Deze stroming ziet ook weinig heil in de industrie als aanjager van onderzoek. Zij accepteert dat zogenaamd fundamenteel onderzoek niet gemist kan worden. De uitkomsten en baten ervan zijn niet gewis. Het valt echter niet te ontkennen dat veel ontdekkingen werden gedaan omdat ruimte, tijd en geld werden vrijgemaakt om nieuwsgierige wetenschappers grenzen te laten verkennen en experimenten te laten doen. Dit laat onverlet dat ook binnen deze stroming oog bestaat voor de moeilijke scheiding van kaf en koren en dat een herordening binnen de Nederlandse onderzoekswereld aandacht verdient. Er zijn redenen genoeg om de beschikbare capaciteiten in kennisclusters te verenigen. Al was het alleen maar vanwege de huidige fragmentatie binnen universiteiten en hogescholen. Internationale samenwerking is een volgend spoor waarlangs synergie kan worden gerealiseerd. Maar daarvoor moet Nederland ook iets te bieden hebben. Er zijn dus investeringen nodig.

Tot op zekere hoogte kan deze discussie ook binnen Defensie worden waargenomen. Als het gaat om opleiden lijkt de tweede stroming centraal te staan. Met een jaloerse blik constateert de 'buitenwereld' dat binnen Defensie van een consequent meertraps opleidingsmodel sprake is. Zowel onderofficieren als officieren worden gedurende hun loopbaan niet alleen met opleidingsverplichtingen, maar ook met opleidingsmogelijkheden geconfronteerd. Binnen Defensie beschouwd men opleidingen en oefenen als een noodzakelijke investering in zowel het individu als de organisatie. De complexe wereld waarin de militair moet functioneren dwingt tot een regelmatig 'bijtanken' in termen van kennis, inzicht en vaardigheid. Uiteraard vindt daarbij een discussie plaats over de mate waarin dit 'joint', lees 'paars', als combinatie van zee-, land- en luchtmacht, eventueel met inbegrip van de KMar, moet plaatsvinden. Ook aan het 'combined', de internationale samenwerking, wordt veel aandacht besteed.

Zeker nationaal zijn er diverse relevante ontwikkelingen. Zoals bekend werken het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM), de Koninklijke Militaire Academie (KMA) en het Instituut Defensie Leergangen (IDL) aan de oprichting van een Faculteit Militaire Wetenschappen en het ontwikkelen van een Bachelors- en Masters-programma. Daarnaast wordt een Hogere Defensie Vorming (HDV) ontwikkeld, waarin het gemeenschappelijke centraal staat. 'Paars' is echter geen doel op zich. Men moet niet vergeten dat er niet voor niets krijgsmachtdelen zijn. Zij vinden hun ratio, organisatie en werkwijze in de dimensie waarin ze opereren. Natuurlijk behoren officieren van de krijgsmachtdelen tot Defensie. Maar zij behoren eerst vakman of -vrouw in het eigen domein te zijn. Een marineofficier moet als zodanig excelleren.

Hetzelfde geldt voor collega's van de andere krijgsmachtdelen. Pas dán kan betrokken een waardevolle bijdrage aan een bredere complexe organisatie leveren. Hetzelfde geldt overigens voor politie en brandweer. Hun vaak gezamenlijke inzet laat initieel verschillende opleidingen onverlet. De specifieke deskundigheid gaat aan effectieve

samenwerking vooraf. Later in hun carrière gaat het om het grotere geheel. Dit geldt ook binnen Defensie. Maar hoe staat het met onderzoek binnen defensie?

Als het gaat om onderzoek voert de eerste stroming de boventoon. Het overgrote deel van de kennisondersteuning die Defensie nodig heeft, wordt geleverd door de Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO). TNO-Defensie-onderzoek vormt het 'huislaboratorium' van defensie. Op diverse gebieden ondersteunt deze organisatie de krijgsmacht. Voorbeelden zijn: bescherming, 'command and control', elektronische oorlogvoering, 'information operations', operationele analyse, sensoren en seismiek, simulatietechniek, chemische en biologische wapens en de effectiviteit van wapens en wapensystemen.

In een eerder artikel in de *Militaire Spectator*¹ werd opgemerkt dat ondersteuning van de krijgsmacht door technologische kennis niet als kostenpost maar een renderende investering moest worden gezien. De werkelijkheid is helaas anders. TNO houdt ernstig rekening met een verder teruglopen van het vanuit defensie ter beschikking gestelde budget. Het is ook maar de vraag of andere ministeries hun belang bij het onderzoek daadwerkelijk willen vertalen in concrete bijdragen. Deze ontwikkeling baart de redactie zorgen. De kost gaat immers voor de baat uit. Gebrek aan financiële middelen is geen zuiver argument voor elke bezuiniging. Er zijn financiële middelen. Het gaat dus om prioriteiten.

Als we onderwijs en onderzoek als dienstverlening beschouwen, is het relevant om nog eens na te gaan wat de Amerikaanse econoom William Baumol in de jaren zestig van de vorige eeuw al constateerde. Hij stelde vast dat allerlei vormen van dienstverlening niet in staat zijn het tempo van productiviteitstijgingen in industriële bedrijfstakken bij te houden.² Een docent wordt door sneller praten niet productiever; een kapper kapt zo snel als hij kappen kan en bepaalde handelingen in de verzorging kosten de tijd die ze kosten. De enige alternatieven liggen dan

in schaalvergroting, arbeidskostenbesparing, kwaliteitsverlaging of een combinatie daarvan. Met privatisering, uitbesteding en verzelfstandiging wordt het probleem slechts doorgeschoven naar een volgend loket. Professor A. van Witteloostuijn geeft aan hoe het moeizame gemanoeuvreren tussen kostenbesparing en kwaliteitsverbetering de gezondheidszorg al decennialang in een wurgende greep houdt. Een introductie van hypermoderne managementtechnieken, de invoering van een bedrijfsmatige aanpak en de lancering van opeenvolgende hervormingen kan een pijnlijke spagaat niet voorkomen. De medische stand kan meer en meer, de behandelingsinnovaties gaan gepaard met indrukwekkende prijsstijgingen. Nieuwe medicijnen zijn nooit goedkoper en de vergrijzende bevolking vraagt om steeds meer medische zorg. Wordt Defensie niet met een zelfde soort spagaat geconfronteerd? Met andere woorden: ligt er bij Defensie een evenwicht tussen wat er aan diensten gevraagd of verwacht wordt en wat er wordt geïnvesteerd?

Als we onderwijs en onderzoek binnen Defensie in samenhang bezien is er nog een punt dat aandacht vraagt. Het valt te hopen dat men bij de opzet van de genoemde Faculteit Militaire Wetenschappen niet alleen kijkt naar de samenwerking met universiteiten en hogescholen. Er valt veel voor te zeggen om juist de samenwerking met het 'huislaboratorium' te intensiveren. Dit is immers een kans om de kennisinfrastructuur te verbeteren. Medewerkers van TNO zouden een rol binnen het onderwijs kunnen krijgen. Medewerkers van TNO én de nieuwe faculteit zouden gezamenlijk aan onderzoeksprojecten kunnen werken. Ook dit is een investering in de toekomst. Eén waar beide partijen beslist vruchten van kunnen plukken.

¹ H. Sonneveld, C.T. van Langen en H.J. Pasman: kennisondersteuning van de krijgsmacht, MS (168) (9), 1999, blz. 477-485

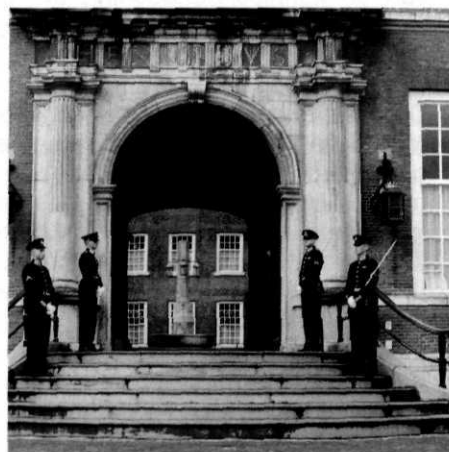
² Prof. dr. A. van Witteloostuijn – De ziekte van Baumol, in de rubriek 'Economiewijzer. Leidsch Dagblad, 8 februari 2003.

Mededelingen

Symposium ter gelegenheid van 175 jaar KMA

15 mei 2003

Bij de meeste Europese Militaire Academies zien wij een spanningsverhouding tussen de militaire opleiding in 'kazernestijl' en de academische vorming in 'universiteitsstijl'. Deze spanning is actueel door de veranderingen in de taken van de krijgsmacht en de militaire professie. De kern van de militaire professie is immers verbonden aan het kunnen hanteren van het geweldsinstrument. Maar hoe behoudt men dan de militaire identiteit in een onderwijssysteem dat vanwege de ontwikkelingen steeds meer op een open universiteitssysteem gaat lijken? Gaat militair onderwijs inderdaad steeds meer lijken op het onderwijs aan universiteiten? Of leiden militaire opleidingsinstituten op voor toekomstige generaties 'captains of industry'? Sprekers op het symposium gaan in op de verschillen in opleidingssystemen van diverse Europese landen en exploreren de trends voor de toekomst.

CAPTAINS OF INDUSTRY ? TRENDS AND CHALLENGES IN MILITARY EDUCATION

- 08.45 uur Reception (Grote Zaal)
- 09.30 uur Welcome speech by Major General C.G.J. Hilderink (Aula)
- 09.45 uur 'Introduction' by chairman prof. dr. J. Soeters
- 10.00-10.35 uur 'Trends in Dutch military education' by dr. W. Klinkert
- 10.40-11.10 uur 'The German military educational model' by Major dr. D. Kollmer
- 11.15-11.50 uur 'The British military educational model' by dr. C. Dandeker
- 12.00-13.15 uur Lunch (Grote Zaal)
- 13.20-14.10 uur 'Generation Why' by mr. E. Chester (Aula)
- 14.10-14.35 uur Break (Grote Zaal)
- 14.40-15.10 uur 'Operational demands of the education for officers' by Lieutenant-General D. Berlijn (Aula)
- 15.15-15.40 uur 'Military education in the future' by dr. K. Haltiner
- 15.45-15.55 uur 'Conclusions' by chairman prof. dr. J. Soeters
- 16.00-18.00 uur Reception (Grote Zaal)

U kunt zich opgeven via e-mail aan: post.symposium.KmaBreda@RNLA.mindef.nl of per post aan: Mw. J.A. Jacobs, KMA, Postbus 90002, 4800 PA Breda, onder vermelding 'symposium 175 jaar KMA, uw naam, adres en bereikbaarheid. De voertaal is bij dit symposium Engels.

Geen mid-life crisis maar een mid-life update

Het moderniseringsprogramma van de F-16

Drs. P.E. van Loo*

Inleiding

Het meest gezichtsbepalende wapensysteem van de Koninklijke Luchtmacht is met afstand de Lockheed Martin (voorheen General Dynamics) F-16A/B *Fighting Falcon*. Tussen 1979 en 1992 nam de Koninklijke Luchtmacht in totaal 213 toestellen van dit type in gebruik.

In de achterliggende jaren heeft het gevechtsvliegtuig inmiddels tal van modernisering ondergaan. Veruit de grootste verbetering is de zogenaamde *Mid-Life Update (MLU)*. Dit moderniseringsproces vond plaats vanaf halverwege de jaren negentig tot begin dit jaar.

In dit artikel wil ik stilstaan bij het proces dat leidde tot een grondige modernisering van het standaard jachtvliegtuig van de KLU. Voorts komt de inhoud en uitvoering van dit grootschalige project aan de orde en de weerslag die de *Mid-Life Update* had op de operationele inzet van Nederlandse F-16's tijdens het afgelopen decennium.

Vervanger van de F-104 en de NF-5

De F-16A/B, waarvoor in 1975 een eerste order van 102 toestellen werd geplaatst, verving aanvankelijk alleen

de Lockheed F-104G *Starfighter*. In 1980 besloot men ook de Canadair NF-5 *Freedom Fighter* te vervangen door in totaal 111 F-16's. De selectie en verwerving van de F-16 geschiedde in samenwerking met de luchtmachten van de Verenigde Staten, België, Denemarken en Noorwegen.

Alle landen zijn daarvoor sinds het midden van de jaren zeventig vertegenwoordigd in het *Multinational Fighter Program F-16 (MNFP F-16)*. Het hoogste orgaan daarvan is het zogenaamde *Steering Committee (SC)* waarin voor Nederland de directeur Materieel KLU zitting heeft. Het SC bepaalt het beleid en geeft richtlijnen aan het F-16 *System Program Office (SPO)* dat de dagelijkse werkzaamheden coördineert. Het managementteam van het F-16 SPO bestaat onder meer uit *Senior National Representatives (SNR's)* die de directe schakel vormen tussen de SPO-directeur en de door hen vertegenwoordigde landen.

Verbeteringen

Hoewel de F-16 eind jaren zeventig zijn tijd in technologisch opzicht ver vooruit was, werden toch al spoedig verbeteringen en modificaties doorgevoerd. Dit was relatief eenvoudig: het gebruik van digitale systemen voor de vuurleiding, radar en andere vitale apparatuur leende zich uitstekend voor het regelmatig updaten van de software. Zo konden, zonder al te veel problemen, de door Nederland aangekochte vliegtuigen, die uit verschillende bouwseries – zogenaamde

blocks – bestonden, meer gelijkwaardig aan elkaar worden gemaakt. Niettemin werd spoedig na de ingebruikname ook een aantal structurele tekortkomingen geconstateerd.

Om deze op te heffen werd vanaf 1984 de zogenaamde *Operational Capabilities Upgrade (OCU)* geautoriseerd. De verbeteringen die in het kader van het OCU-programma vanaf 1987 werden doorgevoerd, stonden vooral in het teken van het vergroten van de vliegveiligheid en de operationele inzetbaarheid. Zo kreeg de Nederlandse F-16 de beschikking over een radarhoogtemeter en maakte de OCU het jachtvliegtuig tevens geschikt voor uitrusting met de radar-geleide *Advanced Medium-Range Air-to-Air Missile (AMRAAM)*.

Voorts werd de F-16 voorzien van een zogeheten *Data Transfer Cartridge (DTC)*. Met de DTC konden voortaan in één keer alle vluchtgegevens in de boordcomputer van het vliegtuig worden ingevoerd. Voorheen diende dit handmatig plaats te vinden. In 1987 besloot de Koninklijke Luchtmacht haar jachtvliegtuigen met een remparachute uit te rusten en de eerste bouwseries van een groter hoogteroer te voorzien.

Dit zogeheten *Pacer Tail*-project, dat in 1992 werd afgerond, vergemakkelijkte niet alleen de inzet van de F-16 in het verband van de *ACE Mobile Force (AMF)* van de NAVO, ook uit het oogpunt van vliegveiligheid werd het een noodzakelijke aanpassing geacht.

* De auteur is wetenschappelijk medewerker van de Sectie Luchtmachthistorie.

Een remparachute en groter kielvlak verminderden het vliegveiligheidsrisico, zowel tijdens de landing als bij bepaalde vliegmanoeuvres.

Verjonging of vervanging?

Kwaliteit boven kwantiteit

Toen in 1975 de F-16 uit een viertal kandidaten werd geselecteerd, voldeed het nieuwe toestel aan de op dat moment geldende operationele eisen.

Het lichte gevechtsvliegtuig beschikte over een *Limited Air Superiority*-capaciteit en kon worden ingezet voor zowel het ondersteunen van grondstrijdkrachten als het aanvallen van vijandelijke doelen achter de frontlinie.

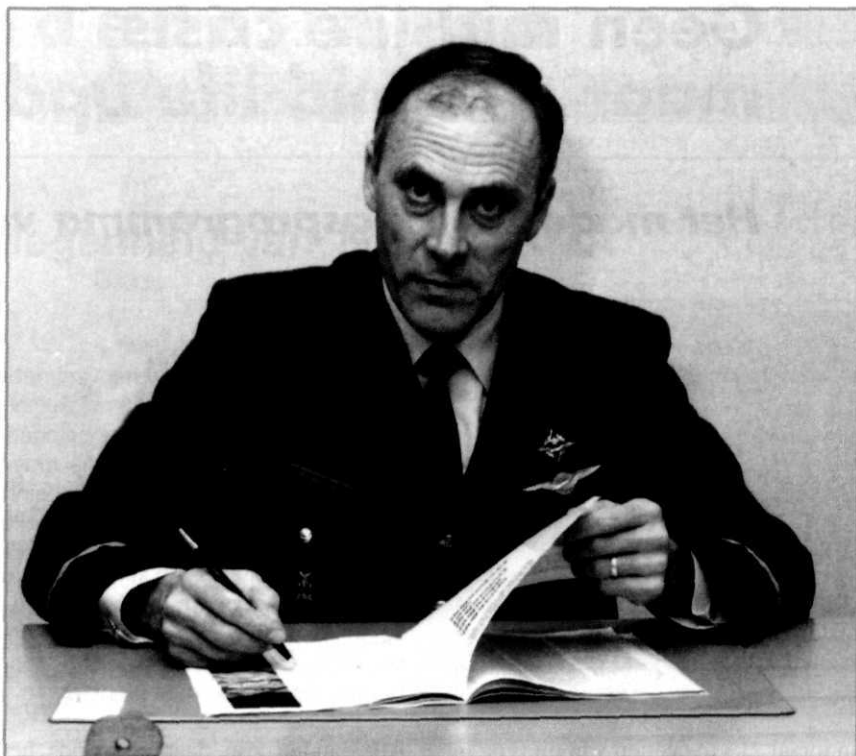
In de jaren die volgden onderging de potentiële tegenstander, te weten de Sovjet luchtmacht, een opmerkelijke gedaantewisseling. Door een kwaliteitsimpuls – onder meer door de verwerving van radargeleide lucht-lucht raketten – kwam ook aan de andere kant van het IJzeren Gordijn de nadruk steeds meer op de kwaliteit van het materieel te liggen.

De NAVO was daardoor op haar beurt weer genoodzaakt de operationele eisen aan haar gevechtsvliegtuigen naar boven toe bij te stellen. In de zogeheten NAVO *Force Goals* van het Atlantische bondgenootschap werd vanaf 1977 de noodzaak onderkend van de onderschepping van vijandelijke vliegtuigen op grote afstand, de zogenaamde *Beyond Visual Range* (BVR)-capaciteit.

Ook aan de verwerving van radargeleide lucht-lucht wapens, alsmede het kunnen opereren onder vrijwel alle weersomstandigheden en bij duisternis werd sindsdien hoge prioriteit gegeven.

Een Franse kandidaat

Toen halverwege de jaren tachtig op de Luchtmachtstaf in Den Haag de eerste besprekingen werden gevoerd over de vervanging van de F-16, die

Luchtmachtofficier W. Breeschoten, op de foto als commodore, beschouwt men als geestelijk vader van het MLU-project

(Bron: Sectie Luchtmachthistorie)

op dat moment nog omstreeks het jaar 2000 was gepland, stond vanzelfsprekend het verwerven van een wapenplatform met de zojuist genoemde operationele capaciteiten centraal.

Als mogelijke vervanger van de F-16 dacht de luchtmachttop in die tijd nog aan een nieuw te bouwen Frans jachtvliegtuig, de Dassault *Rafale*. In diezelfde periode werd een aantal landen, waaronder Nederland, zelfs door Frankrijk gepolst om deel te nemen aan het project.

In dit kader werd in mei 1985 door Nederlandse, Noorse, Deense en Belgische defensievertegenwoordigingen op uitnodiging van de *Délégation Générale pour l'Armement* (DGA) een bezoek gebracht aan Frankrijk. Van Nederlandse zijde werd Parijs bezocht door de staatssecretaris van Defensie, J. van Houwelingen, en de directeur Materieel KLU, generaal-majoor ir. H. Boekenoogen. Zij werden onder meer vergezeld door luitenant-kolonel-vlieger W. Breeschoten.

Uitstellen

In de Franse hoofdstad werd een *technology demonstrator* van de Rafale onder de naam *Avion de Combat Futur* (ACF) gepresenteerd. Op de terugweg naar Nederland opperde Breeschoten desgevraagd dat Nederland beter de aanschaf van een nieuw vliegtuig met tien jaar tot omstreeks 2010 kon uitstellen omdat de Rafale volgens hem 'slechts een F-16-achtig vliegtuig met betere avionica zou worden'.

Nederland kon volgens de stafofficier beter wachten totdat de Verenigde Staten een nieuw gevechtsvliegtuig ter vervanging van hun eigen F-16's zouden hebben ontwikkeld.

Intussen zou Nederland de avionica van de KLU-F-16's grondig moeten moderniseren, waardoor de operationele capaciteiten, conform de NAVO *Force Goals*, grondig zouden worden uitgebreid. Dit moderniseringsproject kwam eerst als *Mid-Life Upgrade* en

uiteindelijk als *Mid-Life Update* (MLU) bekend te staan.¹

Voorstel voor een MLU-plan

Voor- en tegenstanders

Breeschoten kreeg prompt de opdracht zijn ideeën uit te werken en deze op korte termijn op het ministerie van Defensie te presenteren. Na die te hebben aangehoord bleek Van Houwelingen wel wat voor het plan te voelen. Generaal-majoor Boekenooen en luitenant-kolonel Breeschoten kregen opdracht de Europese F-16

partners – verenigd in de *European Participating Air Forces* (EPAF) – en de Verenigde Staten te interesseren voor het idee van een verlenging van de operationele levensduur van de F-16. Dat kostte de nodige moeite.

Zowel Noorwegen als Denemarken, waren vrijwel meteen voorstander van het plan. België voelde, vanwege de 'Franse connecties binnen die luchtmacht', aanvankelijk echter weinig voor het Nederlandse initiatief. Ook de Verenigde Staten toonden zich niet erg enthousiast, simpelweg omdat de USAF haar oudere F-16's na verloop van tijd zou gaan vervangen door nieuwere exemplaren, en dus geen belang had bij een *avionica-upgrade*.

Hetzelfde gold voor General Dynamics. De Amerikaanse fabriek stelde op haar beurt voor de F-16's te vervangen door de nieuw te bouwen

F-16 *Agile Falcon* met een vergrote vleugel en sterkere motor. Dit plan werd door de Koninklijke Luchtmacht afgewezen. Enerzijds omdat het toestel hierdoor te zwaar werd en anderzijds vanwege de hoge kosten die ermee waren gemoeid. Het *Agile Falcon*-project stierf daarop in mei 1989 een zachte dood.

Ondanks de bezwaren van de Belgische en Amerikaanse luchtmacht, als ook van General Dynamics, werden de plannen besproken in een vergadering van het *Steering Committee*. Generaal-majoor Boekenooen hield daarbij een pleidooi ten faveure van de avionica-opwaardering, waarbij de Verenigde Staten voor een keuze werden gesteld: indien men niet zou meewerken aan het plan, zou Nederland de F-16's rond de eeuwwisseling moeten vervangen. Gelet op de dan beschikbare kandidaten zou dit geen substantiële verbetering inhouden. →

¹ Interview Sectie Luchtmachthistorie met generaal-majoor b.d. W. Breeschoten te Uden, d.d. 14-11-2001 en G.E. Welmer, 'Nieuwe generatie gevechtsvliegtuigen voor de Koninklijke Luchtmacht. Wat wordt de opvolger van de F-16?' in: *Militaire Spectator* 169 (2000) (3), 143-151.

Op 1 juli 1993 ondertekende de directeur Materieel klu, generaal-majoor drs. D. Altena, op het hoofdkwartier van de Koninklijke Luchtmacht in Den Haag de *Letter of Offer and Acceptance* voor de productiefase van de MLU (Bron: Sectie Luchtmachthistorie)

Verlenging operationele levensduur

De USAF besloot daarop in 1986 volledige medewerking te verlenen. Men besloot een onderzoek uit te voeren naar de operationele levensduurverlenging. Deze studie werd in 1989 afgerond en omvatte voorstellen tot een basispakket aan verbeteringen, de zogenaamde *Common Kit*. Dit pakket zou zowel voor de Europese F-16 gebruikers als voor de Verenigde Staten beschikbaar komen.

Wel moest aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan, zoals het streven naar een maximale standaardisatie en het tot een minimum beperken van de gewichtstoename van het vliegtuig, zodat geen nieuwe, sterkere, motor benodigd was. Voorts moest ook zo veel mogelijk gebruik worden gemaakt van de reeds voor de F-16C/D ontwikkelde componenten.²

Verlenging technische levensduur

Doordat de Nederlandse F-16's door het initiëren van het MLU-project niet omstreeks de eeuwwisseling, maar pas vanaf 2010 zouden worden uitgefaseerd, werd het tevens noodzakelijk de technische levensduur te verlengen. In Nederland geschiedde dit door middel van het zogeheten *Structural Life Improvement Program*, ook wel bekend staand als *Pacer Slip*-programma, waarbij de romp en vleugels van het jachtvliegtuig werden versterkt.

Honderdveertig F-16's ondergingen tussen 1992 en 1997 deze 'verjongingskuur'. Voorts werd vanaf 1995 tevens het zogenaamde *Pacer Equal*-programma opgestart, waarbij de motoren van de honderd oudste F-16's uit oogpunt van standaardisatie werden gemoderniseerd en gelijkwaardig gemaakt aan de krachtbron van de laatste aan de KLU afgeleverde gevechtsvliegtuigen. *Pacer Equal* werd overigens voor een groot gedeelte gelijktijdig met *Mid-Life Update* uitgevoerd.³

Begeleiding

Doordat de *Mid-Life Update* nu steeds vastere vormen begon aan te nemen, ondernam de Luchtmachtstaf stappen om het grootschalige en kostbare project op doeltreffende wijze te gaan begeleiden. De fondsen voor een grondige modernisering van de F-16 waren eind jaren tachtig door de KLU nog versnipperd over verschillende kleinere plannen op de begroting ondergebracht om te voorkomen dat 'politiek Den Haag' het MLU-plan bij een eventuele bezuinigingsronde in één keer naar de prullenbak zou verwijzen.

Nu het project in het besluitvormingsstadium kwam, was dit niet langer mogelijk. Alle kleine projecten werden samengebundeld tot één groot MLU-plan, dat in het kader van het Defensie Materieelkeuze Proces (DMP) uiteindelijk in de Tweede Kamer werd behandeld. Het parle-

ment gaf op woensdag 30 juni 1993 definitief het groene licht voor de modernisering van 138 (uiteindelijk 139) F-16's.⁴

Een projectteam wordt opgericht

Vervolgens werd in november 1990 binnen de Directie Materieel KLU een projectmanager MLU aangesteld. Deze functionaris, die organiek ressorteerde onder het hoofd van de Afdeling Jachtvliegtuigen van de Directie Materieel KLU, begon met het schrijven van een projectplan waarin de complete configuratie van het MLU-vliegtuig was opgenomen en waarbij ook aandacht werd geschonken aan de besluitvormingstrajecten, de administratie en, voor zover bekend, het tijdpad en de financiële aspecten van het project.

Vervolgens werd onder de leiding van de projectmanager MLU het projectteam *Mid-Life Update* samengesteld, waarin vertegenwoordigers met een operationele, logistieke en personele achtergrond zitting hadden. Het team werd gecompleteerd door een jurist en een financieel deskundige. Het projectteam ging de dagelijkse begeleiding en coördinatie van de MLU-activiteiten binnen de Koninklijke Luchtmacht verzorgen en stemde deze af op de werkzaamheden op het F-16 SPO in de Verenigde Staten.

Ontwikkelings- en productiefase MLU

Nadat medio 1989 was vastgesteld over welke capaciteiten een gemoderniseerde F-16 moest gaan beschikken, kon het MLU-project van start gaan. Het project was opgesplitst in een ontwikkelings- en productiefase. De zogenaamde ontwikkelingsfase ging in juli 1991 van start.

Deze fase zou ruim zes jaar, tot in de tweede helft van de jaren negentig, in beslag nemen. Op 17 augustus 1993 werd vervolgens door alle deelnemende landen met fabrikant General Dynamics het MLU-productiecontract ondertekend. Besloten was om be-

² Sectie Luchtmachthistorie collectie documentatie (SLH/Doc), ministerie van Defensie, schrijven over 'Mid-Life Update' F-16' van de hand van staatssecretaris van Defensie, mr. B.J.M. baron Van Voorst tot Voorst, DMA 90/015/544, d.d. 10-01-1991. H. Hansen, 'Nederland kiest voor verlengen levensduur F-16' in: *de Volkskrant*, d.d. 30-07-1987; 'Kamer akkoord met miljardenuitgave voor de krijgsmacht' in: *Algemeen Dagblad*, d.d. 01-07-1993; 'Kamer steunt modernisering van F-16-vloot' in: *de Volkskrant*, d.d. 01-07-1993 en Infobulletin Koninklijke Luchtmacht, d.d. 30-06-1993, 'Kamer akkoord met aanschaf twee Hercules transportvliegtuigen, modernisering F-16 en aanpassing Chinook helikopters' en M. Zijlstra, 'Tweede jeugd voor F-16' in: *Vliegende Hollander III* (1992) nr. 1, 4-6.

³ Infobulletin Koninklijke Luchtmacht, nr. 434, d.d. 25-11-1993, 'Modificatie oudere F-16 motoren'; 'Contract Motormodificatie' in: *Vliegende Hollander LI* (1995) nr. 3, 30; 'Mijlpaal modificatie F-16 motoren' in: *Vliegende Hollander LI* (1996) nr. 10, 24 en A. Marchand, 'Ouwetjes' kunnen er weer tegen' in: *Vliegende Hollander LV* (2000) nr. 10, 10-13.

⁴ 'Overeenstemming met VS over modernisering F-16' in: *Defensiekrant*, nr. 3, d.d. 23-01-1992, 1; 'Modernisering F-16 gaat door' in: *Defensiekrant*, nr. 39, d.d. 05-11-1992, 1 en J. Janssen Lok, 'Mid-Life Update' in: *Onze Luchtmacht III* (1995) nr. 3, 39. Op donderdag 1 juli 1993, vond op de Luchtmachtstaf te Den Haag de ondertekening van de Letter of Offer and Acceptance (LOA) voor het productiegedeelte van het MLU-project plaats.

De J-650 werd in de Lockheed Martin-fabrieken te Fort Worth in de Verenigde Staten als eerste Nederlandse F-16 gemoderniseerd (Bron: Fotovlucht TGHKL, Vliegbasis Soesterberg)

paalde gedeeltes van zowel de ontwikkelings- als de productiefase parallel te laten verlopen. Ofschoon daarmee belangrijke tijdswinst werd geboekt, vroeg het wel een grote flexibiliteit van de deelnemers.⁵

Bezuinigingen in de VS

In de tussentijd kwam het MLU-programma alsnog op losse schroeven te staan, toen de Verenigde Staten uit het project dreigden te stappen. Het einde van de Koude Oorlog dwong ook de USAF als gevolg van bezuinigingen haar vloot F-16's in te krimpen. Doordat de F-16A's van de USAF eerder dan gepland zouden worden afgestoten, maakte dit deelname aan het moderniseringsproject niet langer noodzakelijk.

⁵ SLH/Doc, ministerie van Defensie, schrijven over 'Mid-Life Update' F-16 van de hand van staatssecretaris van Defensie, mr. B.J.M. baron van Voorst tot Voorst, DMA 90/015/544, d.d. 10-01-1991 en Infobulletin Koninklijke Luchtmacht, d.d. 10-01-1991, 'Voorstel levensduurverlenging F-16 naar kamer'.

Het afhaken van de Verenigde Staten had ongetwijfeld de doodsteek voor het project betekend. Ook de Belgische politiek leek – vanwege de eerdergenoemde Franse connectie – in deze beslissende fase opnieuw door twijfels overmand. De overige Europese deelnemers wisten echter zowel de VS als België te overtuigen van de noodzaak van het MLU-project en het oorspronkelijke consortium in stand te houden.

Daarvoor was wel een zogenaamd *re-defined* MLU-programma voor nodig: de supermacht bleef participeren in de ontwikkeling van een aantal hoofdsystemen, omdat deze apparatuur ook in nieuwere F-16C's kon worden ingebouwd. Wel trokken de Verenigde Staten zich terug uit de productiefase van de MLU. In totaal zouden als gevolg hiervan niet 523, maar ruim 300 F-16's van de vier Europese gebruikers worden opgewaarderd.

Uitvoerige testprogramma's

In 1992 begon men in een aparte han-

gaar van de Lockheed Martin-fabrieken te Fort Worth in de Verenigde Staten in het kader van de ontwikkelingsfase met de modernisering van vijf F-16's, waaronder een Nederlandse tweezitter met serienummer J-650. Deze vliegtuigen stonden bekend als de zogenaamde *Test, Verification and Installation* (TVI) -toestellen.

De TVI-vliegtuigen speelden een belangrijke rol omdat de ingenieurs nieuw ontwikkelde apparatuur direct op een vliegtuig konden uitproberen. Op donderdag 11 mei 1995 volgde een officiële ceremonie waarbij het eerste TVI-vliegtuig aan een select publiek werd gepresenteerd. Vanaf de daaropvolgende maand werd op het *Flight Test Center* op de Amerikaanse vliegbasis Edwards begonnen met een uitgebreid testprogramma, het zogeheten *Development Test & Evaluation Program* (DT&E), dat zich over enkele jaren uitstrekte. De testperiode op Edwards stond vooral in

het teken van het controleren van de nieuwe software voor de computers van de F-16.⁶

Na de vijf TVI-vliegtuigen werden vanaf 1995 de volgende vier F-16's in Europa bij de verschillende depots en onderhoudscentra van de Belgische, Deense, Nederlandse en Noorse luchtmachten gemoderniseerd. Deze toestellen staan bekend als de *Lead The Fleet* (LTF)-vliegtuigen. Bij de LTF werd nagegaan in hoeverre de aangeleverde onderdelen en informatie voldeden.

Het eerste Nederlandse toestel

Tevens werd door het *Lead The Fleet*-project ervaring opgedaan voor de modernisering van alle andere F-16's die door de desbetreffende luchtmachten zelf ter hand moest worden genomen. De Nederlandse F-16 werd bij het onderhoudsdepot van de Koninklijke Luchtmacht, het Depot Mechanisch Vliegtuigmaterieel en Straalmotoren (DMVS), op de Vliegbasis Woensdrecht onder handen genomen door een gecombineerd team van het luchtmachtdepot en Fokker Aircraft Services (FAS).

Nadat eind juni 1996 een Deense F-16 als eerste LTF-toestel op het vliegveld Aalborg opnieuw het luchtruim had gekozen, volgde op 11 juli op Woensdrecht het Nederlandse exemplaar, de F-16 met serienummer *J-251*. Precies een week eerder, op 4 juli, was de eerste MLU-modificatie al feestelijk gevierd met de officiële *roll-out* van het toestel.⁷

⁶ W. op den Brouw, 'Gemoderniseerde F-16 ten doop met rode wijn' in: *NRC Handelsblad*, d.d. 15-05-1995 en [www.http://home.wanadoo.nl/tcc/rnlaf/mlu_develop.html](http://home.wanadoo.nl/tcc/rnlaf/mlu_develop.html), 'First flights of TVI aircraft'.

⁷ [www.http://www.wanadoo.nl/tcc/rnlaf/mlu_develop.html](http://www.wanadoo.nl/tcc/rnlaf/mlu_develop.html), 'Roll-out Dutch Lead-The-Fleet aircraft'.

⁸ 'Werk hier is nooit klaar' in: *Brabants Nieuwsblad/De Stem*, d.d. 03-08-2002 en 'Opfrisbeurt' in: *Trouw*, d.d. 02-08-2002.

⁹ Interview Sectie Luchtmachthistorie met generaal-majoor b.d. W. Glaser te Rosmalen, d.d. 09-01-2002; E-mail A.W.A. Loffeld aan auteur, d.d. 23-08-2001.

MLU-vliegtuigen

Operationele testfase en reguliere productie

De drie genoemde TVI-F-16's, aangevuld met de vier LTF-toestellen, doorliepen vanaf de nazomer van 1996 een operationeel testprogramma op de Vliegbasis Leeuwarden, het zogenaamde *Operational, Test & Evaluation Program* (OT&E). In totaal nam de OT&E, waaraan een gemêleerd gezelschap uit vijf verschillende landen deelnam, zo'n vijftig weken in beslag.

Op Leeuwarden ging men door het maken van operationele vliegrepen na of de nieuwe systemen en uitrusting aan de verwachtingen voldeden in een realistisch Europees operationeel scenario. Ook werd nagegaan of bestaande operationele procedures moesten worden aangepast.

Uiteindelijk beëindigde men begin december 1997 het testprogramma. Met de installatie van de operationele software, de zogenaamde M1-tape, begin 1998, was de gemoderniseerde F-16, aangeduid als F-16AM en F-16BM, in principe gereed voor operationele inzet.

Modernisering op Woensdrecht

Eerder al, begin januari 1997, begon men op Woensdrecht – bij FAS en bij het DMVS – met de reguliere modificatie van de eerste vliegtuigen. De grondige modernisering van de F-16's stond binnen de KLU bekend als het *Pacer Windmill*-project. Op 18 september 1997 werd de eerste in serieproductie gemoderniseerde *Fighting Falcon*, de *J-057*, op de Vliegbasis Leeuwarden afgeleverd.

In Woensdrecht konden tegelijkertijd vijftien F-16's 'onder handen' worden genomen. De jaarlijkse capaciteit bedroeg ongeveer 35 toestellen. Zo'n 5.000 manuren waren benodigd om één vliegtuig te moderniseren. In de praktijk betekende dit dat elke Nederlandse F-16 zo'n 21 tot 22 weken op Woensdrecht 'de hangaar in ging'.

Voor ieder op te waarden gevechtsvliegtuig was een modificatiepakket, een zogenaamde *modkit*, beschikbaar. Dit was samengesteld uit ongeveer 10.000 artikelen die voor het moderniseringsproces van een vliegtuig nodig waren. Om de niet onaanzienlijke materieelstromen in goede banen te leiden, werd speciaal hiervoor een Kit Management Bureau opgericht. Het ombouwen van de toestellen werd 'stap voor stap, en woord voor woord' beschreven in begeleidende instructies, de zogenaamde *workcards*, en bovendien op ongeveer 30.000 tekeningen uitgebeeld.

De modernisering op Woensdrecht verliep voortvarend. In november 1998 begon men met de modernisering van de vijftigste F-16. Op 26 oktober 2000 rolde de *J-866* als honderdste opgevoerde F-16 uit de onderhoudshangaar, terwijl in augustus 2001 een begin werd gemaakt met de modificatie van de 139-ste en laatste F-16.⁸

Opwaardering

Nieuwe boordcomputer

In de basisconfiguratie van de MLU was een flink aantal verbeteringen opgenomen. Wellicht de belangrijkste was installatie van een geheel nieuwe, speciaal ontwikkelde centrale boordcomputer, de *Modular Mission Computer* (MMC), die drie oude computers uit de F-16A verving. De computer, die overigens pas na aandringen van de NAVO-partners door de Verenigde Staten beschikbaar werden gesteld, is voorzien van meerdere en veel snellere processoren met aanzienlijk meer geheugenruimte.⁹

Verder werd de F-16 bij de *Mid-Life Update* voorzien van een gemoderniseerde en veel sterkere radar, van het type AN/APG-66 (v) 2. De 'oude' APG-66 voldeed op verschillende punten niet meer. Zo was het bereik beperkt en had de radar veel te verduren van ruis en foutmeldingen, waardoor de vlieger vaak te maken had met zogenaamde verkeerde doelen (*false targets*).

Bij de verbeterde APG-66 is de *situational awareness* – afhankelijk van onder meer de weersomstandigheden, de operatiehoogte en het operatiegebied – tussen de dertig en honderd procent beter dan voorheen. Ook is het aantal 'valse alarmen' tot vrijwel nul gereduceerd.¹⁰

Andere instrumenten

Andere belangrijke verbeteringen vormden de installering van het AN/APX-113 (v) *Advanced Identification Friend or Foe* (AIFF) systeem, waarmee bevriende van vijandelijke vliegtuigen elektronisch kunnen worden onderscheiden, en een *Improved Data Modem* (IDM), die vier – en in

een ideale situatie zelfs meer – F-16's in de gelegenheid stelt doelinformatie uit te wisselen.

Ook voor de positiebepaling kreeg de vlieger van de MLU-F-16 meer en betere instrumentaria ter beschikking. Bij de OCU-periode was de F-16 al voorzien van een *Digital Terrain System* (DTS), dat was geïntegreerd in de hiervoor genoemde *Data Transfer Cartridge*. Bij de MLU ging het, verder verfijnde, DTS deel uitmaken van de centrale boordcomputer.

Daarnaast werd in de F-16 een *Miniaturized Airborne GPS Receiver* (MAGR) geïnstalleerd. De vlieger kreeg daardoor niet alleen de mogelijkheid om zijn eigen positie uiterst nauwkeurig te bepalen, het ging ook een waardevolle hulp vormen bij het vinden van doelen.

Vernieuwde cockpit

Ook de cockpit lay-out van de F-16AM werd geheel herzien, waarbij de

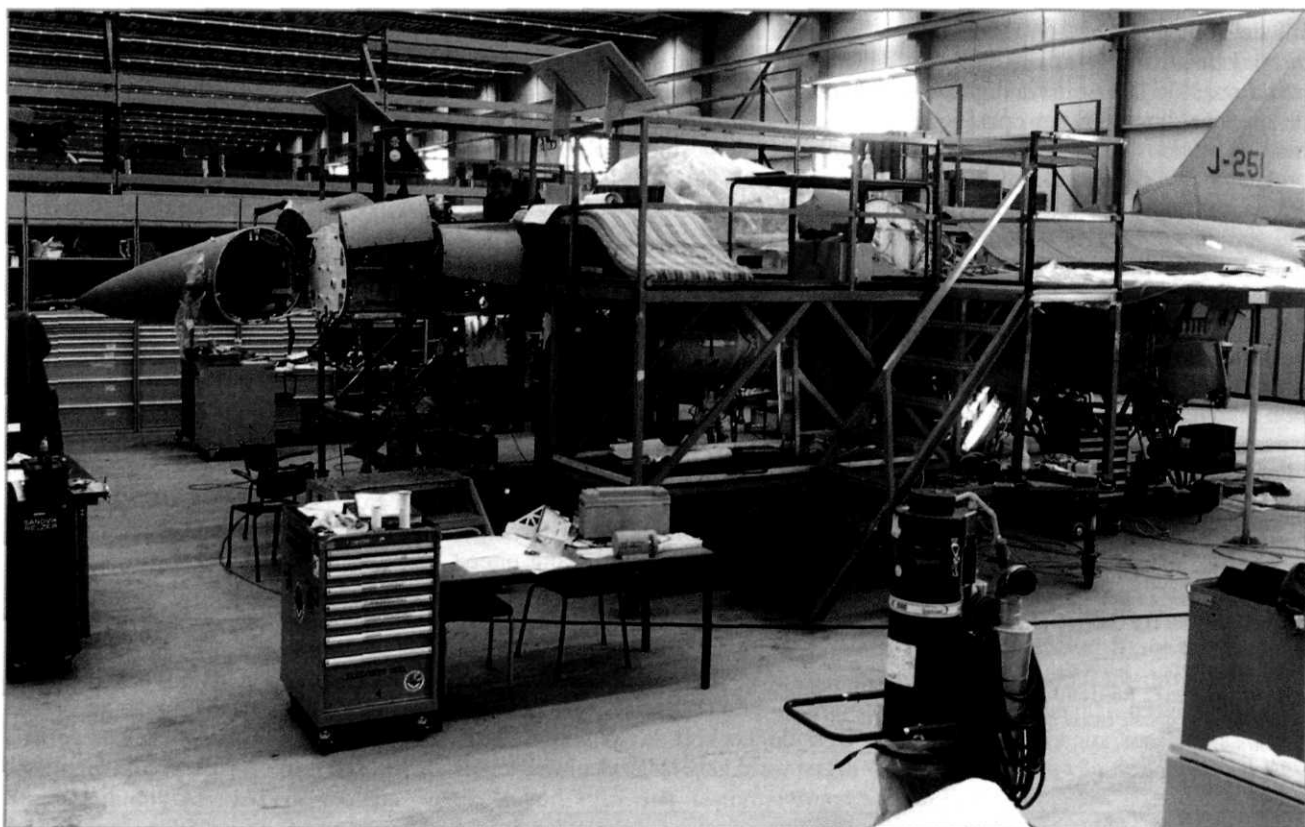
ontwikkelaars de zogenaamde *head-up*, *hands-on*-filosofie als uitgangspunt namen. Zo'n tachtig procent van alle instrumentaria bevindt zich nu binnen het gezichtsveld van de vlieger wanneer hij recht voor zich uitkijkt. Het controlepaneel waarmee vlucht- en gevechtsgegevens kunnen worden opgeroepen, bevindt zich bijvoorbeeld niet meer links achter hem, maar direct naast de, sinds de MLU verbrede en gemoderniseerde, *Head-Up Display* (HUD).

Op de HUD worden de standaard vlucht- en wapengegevens geprojecteerd. De vlieger hoeft (in theorie) voor het aflezen van zijn instrumentarium of het indrukken van een knopje, de buitenwereld daardoor geen seconde meer uit het oog te verliezen. Ook de gashendel en de stuurknuppel hoeven nog slechts een enkele keer te worden losgelaten, omdat meer dan voorheen alle essentiële bedieningsknoppen hierop ergonomisch zijn

¹⁰ Interview Sectie Luchtmachthistorie met luitenant-kolonel H.J. Koolstra te 's-Gravenhage (Hoofdkwartier Koninklijke Luchtmacht), d.d. 08-01-2001; Interview W. Glaser, d.d. 09-01-2002 en C. Reed en J. Janssen Lok, 'F-16's mid-life update enters decisive phase' in: *Jane's Defence Weekly*, XXVIII (1997) nr. 14, 49-55.

In 1996 en 1997 vond op de Vliegbasis Leeuwarden het **Operational, Test & Evaluation Program** van het MLU-project plaats (Bron: Sectie Luchtmachthistorie)

Iedere F-16 die de mid-life update onderging, verdween geruime tijd naar Woensdrecht. Op de afbeelding de F-16 met serienummer J-251, het eerste in Nederland gemoderniseerde gevechtsvliegtuig
(Bron: R. van Bakel, ministerie van Defensie)

bijeengebracht. Dit principe staat bekend als het *Hands On Throttle And Stick* (HOTAS).

Kenmerkend voor het instrumentarium in de cockpit zijn de twee multifunctionele kleurenbeeldschermen, de zogeheten *Color Multi Functional Displays* (CMFD's). Deze zijn speciaal voor de F-16 ontwikkeld en zijn, omdat de cockpit van de F-16 aan de krappe kant is, de kleinste in hun soort. Met de daarbij behorende computerprogramma's kan men kiezen uit verschillende menu's, waaronder een kleurenpresentatie van de tactische situatie van bovenaf gezien. Het kleurenbeeld zorgt voor een veel beter overzicht voor de vlieger dan het in een groene kleur gepresenteerde beeld van de oude, monochrome beeldbuizen.

Verbeterde elektronica

Voorts is de F-16-cockpit met de MLU

ook geheel geschikt gemaakt voor het gebruik van helderheidsversterkers tijdens nachtoperaties. Ten slotte onderging de F-16 ook verbeteringen op het vlak van de elektronische oorlogvoering en voor de inzet als foto-verkenner. Voor de elektronische oorlogvoering kreeg de F-16-vlieger de beschikking over een centraal bedieningssysteem waarin het gebruik van de *Electronic Counter Measures* (ECM)-stoorpod, de waarschuwingssystemen en zelfbeschermingsmiddelen als *chaff* en *flares*, voortaan centraal werden geregeld.

Bovendien beschikt de F-16AM/BM over meer 'zilverpapierpatronen' en 'lichtfakkels' dan vóór de opwaardering. Anders dan voorheen zijn na de *Mid-Life Update* ook geen speciaal aangepaste F-16's meer nodig om fotoverkenningmissies uit te voeren, omdat nu alle F-16's beschikken over de vereiste software voor het meevoeren van een luchtverkenningssysteem.¹¹

Gerelateerde projecten

Wapens, wapensystemen en uitrusting

Al deze verbeteringen hadden tot gevolg dat de operationele capaciteiten van de F-16 enorm werden vergroot. De modernisering zorgde er bijvoorbeeld voor dat er mogelijk tweemaal zoveel F-16's nachts konden worden ingezet dan voorheen. In luchtmachtjargon sprak men daarom ook wel van 'de opening van het *Night Window*'.

Daarnaast beschikt de F-16AM/BM bij het uitvoeren van zowel de luchtverdedigings- als de grondaanvalstaak over sterk verbeterde capaciteiten. Een *operations research* van het F-16

¹¹ Interview Sectie Luchtmachthistorie met luitenant-kolonel ing. A.J.W. Weijenberg te 's-Gravenhage (Hoofdkwartier KLu), d.d. 20-11-2001.

SPO wees uit dat in de luchtverdedigingsrol de overlevingskans na de modernisering met niet minder dan 69 procent toenam, terwijl een MLU-F-16 tegelijkertijd vijftig procent meer luchtdoelen kon vernietigen.

Ook bombardementen konden volgens de studie met veel meer precisie worden uitgevoerd: in de tactisch offensieve rol vernietigde een MLU-F-16 69 procent meer mobiele doelen en 53 procent meer vaste doelen dan de 'oude' F-16A.¹² Enkele van deze cijfers waren echter wel gebaseerd op de omstandigheid dat de MLU-F-16 daarvoor zou zijn uitgerust met aanvullende wapens, wapensystemen en uitrusting.

Radargeleide lucht-lucht raketten

Daartoe behoorden onder meer de eerdergenoemde radargeleide lucht-lucht raketten. In 1998 kreeg de Koninklijke Luchtmacht de beschikking over een aantal Hughes AIM-120B *Advanced Medium-Range Air-to-Air Missiles* (AMRAAM's). Reeds een jaar eerder werden op 25 september 1997, de contracten getekend voor de levering van de 60 *Forward-Looking Infra-Red* (FLIR) systemen, evenveel *Night Vision Goggles* (NVG's) en tien *Low-Altitude Navigation and Targeting InfraRed for Night* (LANTIRN) doelaanstralingssystemen.

Met de FLIR-apparatuur en de NVG's werd het voortaan mogelijk om

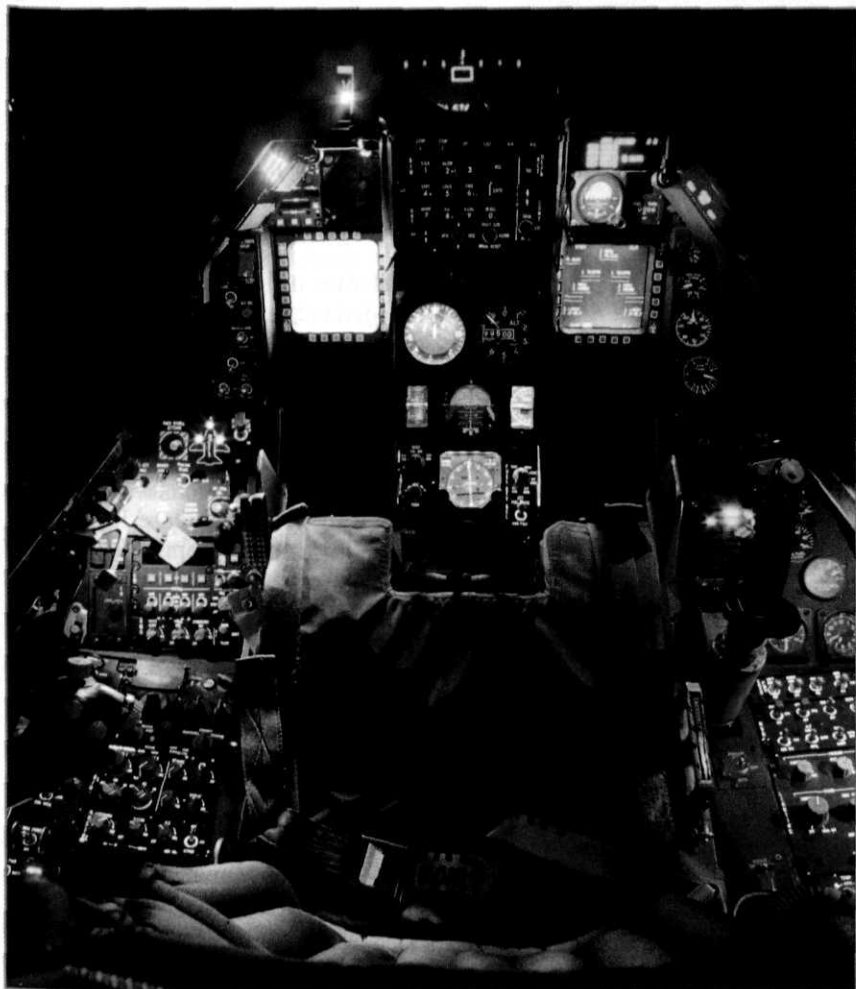
's nachts met F-16's bij redelijk zicht op lage hoogte te opereren, terwijl met LANTIRN-systemen voortaan zelf of voor andere vliegtuigen een vijandelijk doelwit op de grond kon worden 'aangestraald' en door precisiewapens, zogeheten *Laser Guided Bombs* (LGB's), kon worden uitgeschakeld.

Omscholing van de squadrons

De eerste op Woensdrecht opgewaardeerde F-16's werden medio 1997 ondergebracht bij het zogeheten *MLU-Ready Team* (RT) van het *323 Tactical Training, Evaluation and Standardization Squadron* (TACTESS). Dit RT ging vanaf het einde van dat jaar de F-16-eenheden één voor één begeleiden bij de omscholing naar het gemoderniseerde jachtvliegtuig. Het team bestond uit een vaste kern van enkele ervaren vliegers en technici, die telkens werd aangevuld met enkele militairen van het te converteren squadron.

'Echt vliegen' en vliegsimulatoren

De conversie voor de vliegers bestond in hoofdlijnen uit het volgen van een twee weken in beslag nemende grondschoon, gevolgd door een zes maanden durende vliegfase. Het vliegende personeel werd door het RT niet alleen vliegtechnisch omgeschoold, ook aan de geheel andere wijze van opereren besteedde men volop aandacht. Behalve het 'echte vliegen' gebruikte men daarbij ook volop nieuwe *flight simulators*, de zogeheten *Unit-Level Trainers* (ULT's), waarvan ieder squadron er één ter beschikking kreeg en die de *Operational Flight Trainers* (OFT's) vervingen. Het technische squadronpersoneel volgde voor de MLU een aanvullende

De MLU-F-16 is voorzien van een voor nachtoperaties geschikte cockpit met onder meer twee Color Multi Functional Displays

(Bron: Fotodienst Vliegbasis Leeuwarden)

¹² Centraal Archief KLu (CAKLu), Directie Materieel KLu, Afdeling Materieelplannen, Brief van de hand van generaal-majoor H.W.M. Satter aan de voorzitter en leden van de Luchtmachtraad, d.d. 06-04-1993 met als bijlage het DMP-document D Mid-Life Update F-16.

cursus bij de Luchtmacht Elektronische en Technische School (LETS) te Schaarsbergen.¹³

De oudste eenheid van de KLU, het 322 Squadron, begon eind 1997 als eerste aan de omscholing naar de gemoderniseerde F-16. Op 19 januari 1998 vond de eerste trainingsvlucht plaats. Een klein half jaar later, op 1 juli, was de F-16-eenheid weer beperkt operationeel inzetbaar toen de zogeheten *Initial Operational Capability* (IOC)-status werd bereikt.

Met een door tal van prominenten en hoogwaardigheidsbekleders bezochte ceremonie was dit voor de Koninklijke Luchtmacht heugelijke feit al enkele weken daarvoor, op 11 juni 1998, feestelijk gevierd. Als tweede eenheid begon het 315 Squadron van de Vliegbasis Twenthe in augustus 1998 zijn conversie. Op 1 februari 1999 werd ook deze eenheid weer voor operationele taken aan de NAVO aangeboden. Na het 322 en 315 Squadron schakelden achtereenvolgens ook het 323 (Leeuwarden), het 313 (Twenthe), het 311 (Volkel) en het 312 Squadron (Volkel) over op de *Mid-Life Update* F-16. Het 306 Squadron van de Vliegbasis Volkel, inmiddels omgevormd tot opleidings-eenheid, schakelde in 2001 als laatste eenheid over op het gemoderniseerde gevechtsvliegtuig.¹⁴

Training en inzet

Extra belasting voor het personeel

De ingebruikname van de MLU-F-16 had grote gevolgen. Zo moest de opleidingssyllabus voor nieuwe vliegers en grondpersoneel worden aangepast. De verruimde en verbeterde inzetmogelijkheden hadden boven-

¹³ Na de verhuizing van de LETS naar Woensdrecht in 1999 vond deze plaats bij het 133 Elektronische en Technische Opleidingen Squadron van de Koninklijke Militaire School Luchtmacht (KMSL).

¹⁴ B. van Elk, 'Oud airframe, nieuw wapenplatform' in: *Vliegende Hollander* LIV (1999) nr. 10, 20-23 en C.J. Lorraine, 'Lions gaan MLU' in: *Crosswind*, oktober 1998, 2-3.

dien een aanzienlijk veranderd trainingsprogramma tot gevolg. Vooral de toename van het aantal avondvluchten vergde aanpassing, zowel binnen als buiten de Koninklijke Luchtmacht.

Vanzelfsprekend versterkten de vliegactiviteiten in de avonduren de geluidshinderproblematiek. Ook intern zorgde het avondvliegen voor netelige kwesties. De openstelling van vliegbases in de avonduren leidt tot extra belasting voor het personeel, doordat noodzakelijke ondersteunende diensten als luchtverkeersleiding en brandweer regelmatig voor en na de reguliere werkdag hun diensten beschikbaar moeten stellen.

Mogelijk gaan de F-16's in de toekomst nog meer dan voorheen in het buitenland trainen. Behalve op Goose Bay, waar de KLU sinds 1987 een permanent detachement heeft gevestigd, wordt ook al enige tijd een trainingsprogramma vanaf het Marinevliegveld El Centro in Californië afgevoerd.

'Allied Force' en 'Enduring Freedom'

Behalve veranderingen op opleidings- en trainingsgebied had de nieuwe uitrusting eveneens belangrijke gevolgen voor de deelname aan vredes- en oorlogoperaties door de Koninklijke Luchtmacht. Tot op heden heeft de MLU-F-16 tijdens twee operaties een rol gespeeld: operatie *Allied Force* in 1999 en operatie *Enduring Freedom* vanaf 2002.

Bij de aanvang van operatie *Allied Force*, de eerste oorlog waarbij de NAVO sinds haar oprichting in 1949 betrokken raakte, was juist een F-16-squadron operationeel inzetbaar met het gemoderniseerde jachtvliegtuig. Gedurende het conflict werd het tweede squadron operationeel inzetbaar.

De KLU kon daardoor een prominente rol spelen tijdens de 78 dagen durende luchtoorlog, die grotendeels 's nachts plaatsvond. Dit gold niet

alleen voor de inzet in kwantitatief opzicht: Nederlandse F-16's voerden 7,5 procent van alle jachtvliegtuigsorties uit – ook in kwalitatieve zin speelde de KLU een vooraanstaande rol, met als gevolg dat de KLU door de Amerikaanse luitenant-generaal M.C. Short, de *Joint Force Air Component Commander* (JFACC) tijdens operatie *Allied Force* naderhand als een 'A-Team' werd gekwalificeerd.

Luitenant-generaal Short's gedachten gingen toen wellicht ook uit naar de eerste nacht van *Allied Force*. Nadat in de planningsfase de door Amerikaanse officieren gedomineerde operatieleiding met moeite was overtuigd van de aanzienlijke capaciteiten van het gemoderniseerde jachtvliegtuig, wist een Nederlandse vlieger in de eerste uren van de luchtcampagne een Servische MiG-29 *Fulcrum* in een *Beyond Visual Range*-luchtgevecht neer te schieten met een AMRAAM lucht-lucht raket. Ook als jachtbommenwerper bewees de MLU-F-16 zijn waarde.

Behalve de Verenigde Staten, was Nederland een van de weinige landen die, ondanks de zeer strenge *Rules of Engagement* (ROE's), bevoegd was tot het bombarderen van bepaalde vaste doelen die aan het gezichtsveld waren onttrokken. Voorts verwierf men versneld een aantal LANTIRN-doelaanstralers van de Amerikaanse luchtmacht. Deze werden op 28 april 1999 voor de eerste keer succesvol ingezet tijdens een bombardement van een vliegveld in Montenegro. Tot het eind van de oorlog in Kosovo werd het doelaanstralingssysteem zeer succesvol ingezet bij het aanvallen van vliegvelden, bruggen, communicatiecentra en brandstofcomplexen.

Ook in de sinds de tweede helft van 2001 door de Verenigde Staten geleide operatie *Enduring Freedom*, spelen gemoderniseerde F-16's van de Deense, Nederlandse en Noorse luchtmacht een vooraanstaande rol door vanaf Manas in Kirgizië *Close Air Support*-missies boven Afghanistan uit te voeren. Een belangrijk deel

van deze missies vindt plaats bij duisternis. Met doelaanstralingsapparatuur en lasergeleide bommen vormen de Nederlandse en Scandinavische gevechtsvliegtuigen een belangrijke *Force Multiplier* bij de bestrijding van Al Qaeda- en Taliban-strijders.

Slotbeschouwing

Toename operationele capaciteit

Terugkijkend kan worden gesteld dat het MLU-project in vrijwel alle opzichten zeer succesvol is geweest. De KLU kreeg met de gemoderniseerde F-16 een sterk verbeterd wapenplatform met, vanuit operationeel oogpunt bezien, aanzienlijke extra capaciteiten. De MLU-F-16 beschikt bijvoorbeeld over kleurenbeeldschermen en een zeer moderne *IFF-interrogator*. Apparatuur die de 'oude' F-16A en zelfs de modernere F-16C van de USAF moet ontberen. Inmiddels is daarom ook door de Verenigde Staten besloten sommige facetten uit het MLU-pakket in de nieuwste Amerikaanse F-16's in te bouwen.

De Nederlandse MLU-F-16's kwamen juist op tijd beschikbaar om een cruciale rol te kunnen spelen tijdens operatie *Allied Force* in het voorjaar van 1999. Ook tijdens de huidige operatie *Enduring Freedom* wordt door de gemoderniseerde jachtvliegtuigen van de KLU een prominente rol vertolkt. Vooral de deelname aan de oorlog boven Kosovo toonde aan dat de KLU beschikt over een *state-of-the-art*-jachtvliegtuig waarmee het personeel, zowel op de grond als in de lucht, uitstekend 'uit de voeten kan'.

Financiën

Ook in financieel opzicht mag het MLU-project geslaagd worden genoemd. Weliswaar was met de opwaardering en de gerelateerde projecten een aanzienlijk bedrag van ruim twee miljard gulden (ruim 0,9 miljard euro) gemoeid, de veel duurdere oplossing van het aanschaffen van een nieuw gevechtsvliegtuig, bleef daardoor voorlopig achterwege. Het

De MLU-F-16 beschikt over een sterk verbeterd wapenpakket
(Bron: Sectie Luchtmachthistorie)

op de F-16 geënte logistieke en opleidingsconcept kon bovendien grotendeels intact worden gelaten.

De internationale arena

De MLU was ook internationaal gezien van belang. Van de vele honderden jachtvliegtuigen die dienst doen bij de Europese luchtmacht kan, in tegenstelling tot de MLU-F16's, slechts een beperkt aantal precisiewapens inzetten onder alle weersomstandigheden, op alle hoogtes, zowel overdag als 's nachts. De MLU-F-16 is bovendien een van de weinige gevechtsvliegtuigen die zowel overdag als 's nachts in de *swing-role*-configuratie kan worden ingezet en

dus meerdere taken tijdens een en dezelfde missie kan uitvoeren.

Bij de beslechting van toekomstige conflicten zal *air power* een voornaam rol blijven spelen. Wil Nederland op dit vlak een wezenlijke rol blijven vervullen, dan zal de KLU ook in de volgende decennia moeten kunnen beschikken over voldoende, kwalitatief uitstekende jachtvliegtuigen. Evenals bij de MLU zal ook bij de keuzebepaling van een nieuw gevechtsvliegtuig het argument 'de beste waar, voor de beste prijs' van doorslaggevende betekenis moeten zijn.

De NAVO en de EU na de Top te Praag

prof. mr. P.J. Teunissen*

Inleiding

Na een decennium van uiteenlopende en ten dele tegengestelde ontwikkelingen, die tot grote spanningen in de NAVO hebben geleid, hebben de NAVO-top te Praag en het Strategisch Akkoord van 16 december 2002 tussen de NAVO en de EU een rustpunt gebracht, dat overigens al weer onder druk staat vanwege de crisis rond Irak. Deze bijdrage geeft een terugblik en een blik vooruit, met conclusies voor het Nederlandse defensiebeleid, ook in Europees verband.

Beperkt belang van oude Artikel 5-taken

Sinds het einde van de Koude Oorlog is een gewapend conflict met Rusland eigenlijk alleen nog mogelijk als gevolg van het uit de hand lopen van conflicten in de periferie van Rusland, inclusief Noord-Korea, en eventueel in het Midden-Oosten. Deze ontwikkeling is nog weer versterkt door de Amerikaans-Russische toenadering sinds de aanslagen van 11 september 2001. Russische medewerking bij de aanpak van het terrorisme

* De auteur is voormalig bijzonder hoogleraar sociologie van de internationale betrekkingen en Europese integratie aan de RU Groningen. In de jaren tachtig en negentig gaf hij colleges militaire strategie aan de Marine Stafschool, respectievelijk het Instituut Defensie Leergangen.

en de Russische bereidheid om de vs minder afhankelijk te maken van olie uit het Midden-Oosten zijn voor de vs zeker zo belangrijk geworden als de NAVO.

De oude Artikel 5-taken staan niet meer op de voorgrond; veel hoofdkwartieren zijn opgeheven en de strijdkrachten in Europa zijn aanzienlijk verminderd. Nu zijn vooral crisisbeheersing en vredesoperaties buiten het verdragsgebied aan de orde, met inbegrip van de bestrijding van terrorisme. Daarbij lopen de opvattingen van de bondgenoten soms duidelijk uiteen, zoals inzake Irak.

NAVO-optreden

De reeds langer in Europa bestaande verlangens naar meer strategische zelfstandigheid zijn sterker geworden. Daarentegen is de bereidheid van de NAVO-bondgenoten om aan alle Westelijke militaire acties deel te nemen afgenomen. Het eerste heeft zijn weerslag vooral gevonden in het Verdrag van Maastricht en de opbouw van de tweede pijler van de Europese Unie.

Het tweede leidde reeds in 1992 tot aanvaarding van operaties buiten het verdragsgebied als taak van de NAVO-hoofdkwartieren en strijdkrachten en in 1994 tot het Combined Joint Task Forces-concept van de NAVO. Dit opende de mogelijkheid van een militair optreden in NAVO-verband, door een beperkt aantal bondgenoten (de zogeheten coalities van *the able and*

willing), met gebruikmaking van NAVO-middelen.

Onenigheid

Er waren Europese, met name Franse, reserves ten aanzien van de NAVO en de vs. In de afgelopen jaren was er sprake van een overeenkomstige reactie van de vs. In februari 2002 verklaarde de Amerikaanse onderminister van Defensie Wolfowitz, te München, dat de vs per geval willen beslissen of zij in NAVO-kader optreden en met welke bondgenoten.

Aldus is geschied bij de militaire actie in Afghanistan sinds eind 2001. De leiding daarvan werd bij het Amerikaanse CENTCOM gelegd; de NAVO is pas eind 2002 ingeschakeld, op verzoek van Nederland en Duitsland.

Enkele factoren hebben hierbij een rol gespeeld. Allereerst de toegenomen betekenis van niet-NAVO-landen bij Westelijke militaire operaties (Australië, Pakistan, en anderen); voorts de politieke meningsverschillen binnen de NAVO, alsmede de onenigheid tijdens de Kosovo-campagne (1999) over de wijze van optreden en de doelselectie voor de bombardementen.

Uitbreiding van de NAVO

De multilaterale besluitvorming in de NAVO is naar Amerikaanse opvatting vaak te moeizaam verlopen. Dit probleem kan nog toenemen door de toe-

THE PRAGUE SUMMIT 2002: SETTING THE PACE

SOMMET de **PRAGUE** SUMMIT

21-22 NOV. 2002

(From: NATO's Nations and partners for peace, 4/2002. ISSN 1566-9009)

trekking van de Centraal-Europese landen. Een vaststaand feit is dat echter niet, omdat deze landen een sterke veiligheidspolitieke band met de VS voelen.

De Amerikaanse houding tegenover de uitbreiding is overigens ambivalent. De regering acht haar politiek belangrijk. Zij is echter teleurgesteld over het gebrek aan politieke hervorming in Centraal-Europa, vooral wat betreft de relatie tussen politiek en krijgsmacht, en de regeling van minderhedenvraagstukken,¹ alsmede over de beperkte inspanningen voor de modernisering van de strijdkrachten.

Nieuwe doelen

Anderzijds heeft de uitbreiding wél bijgedragen tot een bevestiging van de Artikel 5-taken in nieuwe vorm. De NAVO heeft nu tot doel 'onze strijdkrachten, bevolking en grondgebied' te beschermen tegen 'elke aanval, met inbegrip van een terroristische aanval'.²

Naast de uitbreiding in formele zin is er de versterking van de relaties tussen de NAVO en voormalige Sovjet-republieken in de Kaukasus en Centraal-Azië, door Bush aangeduid als 'de volgende grens' van de alliantie. De NAVO wint hierdoor aan geopolitieke betekenis.

Technologische en operationele kloof

Na de actie tegen Irak van 1991 concludeerden de VS tot de noodzaak van een 'revolution in military affairs'. De betekenis daarvan werd bevestigd tijdens de Kosovo-campagne van 1999. Na de aanslagen van september 2001 besloot president Bush junior een nieuwe impuls van 48 miljard dollar te geven. De Europese bondgenoten hebben vooral bezuinigd ten behoeve van de nationale begrotingen en de wapenbeheersing. Dit ondanks her-

haalde gemeenschappelijke studies en plannen, in Atlantisch en Europees verband, om tekorten aan te vullen.

Het belangrijkste waren het NATO Defence Capabilities Initiative van 1999 en het European Capabilities Action Plan van 2000; ook deze leverden weinig resultaat op. In Europa bleven de kwalitatieve vernieuwingen beperkt en werd veel capaciteit afgestoten. Uitzonderingen zijn vooral Engeland en Frankrijk, Noorwegen en Portugal, die recentelijk hun defensie-inspanningen hebben verhoogd.

De operaties van de jaren negentig maakten bovendien duidelijk dat grote verschillen in technologisch niveau de mogelijkheden beperken voor een moderne, geïntegreerde commandovoering, met al hetgeen daaraan verbonden is (C4ISTAR), alsmede het onderling verbonden opereren van militaire eenheden.

Een Europese interventiemacht

Om de NAVO voor de VS relevant te laten zijn voor crisisbeheersing en optreden tegen de moderne dreigingen stelde defensie-minister Rumsfeld jongstleden september de vorming van een snelle en moderne interventiemacht van ten minste 5000 en maximaal 21000 militairen voor. Het voorstel is te Praag aanvaard, mét een toezegging om de defensie-inspanningen te verhogen; dit mede gezien de plannen voor een Europese interventiemacht.

Tekorten aan personeel en materieel

De tekorten betreffen niet alleen het materieel maar ook het personeel, vooral de landstrijdkrachten. Deze laatste zijn onvervangbaar voor de beëindiging van wapengeweld op de grond en de politieke beheersing van een conflictgebied.

De gedachte dat de Centraal-Europese landen het Europese tekort aan landstrijdkrachten kunnen opvangen, gaat slechts ten dele op. Het is een type taakverdeling dat door de West-Europese landen tegenover de VS

altijd is afgewezen, laatstelijk op de Balkan.

Bovendien moeten ook de landstrijdkrachten van de Centraal-Europese landen moderne middelen ter beschikking hebben en daarmee om kunnen gaan. Daar schort nog veel aan.

Wrijving tussen de bondgenoten

Economie als instrument

De Europese Unie is ondanks haar militaire zwakten veel sterker geworden, door de vrijmaking van de interne markt en de invoering van de euro. De economie is ook een instrument van het buitenlands beleid. Bij diverse kwesties heeft de EU haar economische invloed doen voelen en deze liep niet altijd gelijk met die van de VS. De belangrijkste voorbeelden betreffen het Midden-Oosten. Terwijl de VS forse economische steun aan Israël en Egypte gaven in het kader van de toenadering tussen beide landen sinds de akkoorden van Camp David van 1979, gaf de EU vooral steun aan de Palestijnen en drong zij aan op een verhoging van hun internationale status.

Voor Frankrijk heeft een rol gespeeld bij de erosie van de economische sancties tegen Irak, en daarna bij de wijziging ervan.

Handelsconflicten

Ook zijn de handelsconflicten toegenomen. In het algemeen liggen de oorzaken thans meer aan Amerikaanse kant dan bij de EU. Het Amerikaanse handelstekort is gestegen tot vijf procent GDP, met de risico's van dien voor de Amerikaanse werkgelegenheid en de positie van de dollar. Hoewel handelsconflicten tot op zekere hoogte een categorie apart vormen, doen de huidige frequentie, duur en intensiteit ervan de alliantie geen goed.

Divergerende opvattingen

De alliantie is diep verdeeld geraakt over het beleid ten aanzien van Irak,

¹ C.A. Wallander: NATO's Price - *Foreign Affairs*, Volume 81(2002)(6) 2.

² NAVO-communiqué van Praag, november 2002, par. 4.

met wereldwijde gevolgen. In de vs werd medio vorig jaar officieel gesteld dat Europa, vanwege zijn reserves ten aanzien van het Amerikaanse beleid, nauwelijks meetelde in deze kwestie: 'Europe is fixed'.

Het tegendeel bleek waar, hoewel ook de EU diep verdeeld was. De Engelse steun aan de vs, gevolgd door die van Nederland, werd voor de vs van aanzienlijk politiek belang. Naar Franse opvatting was het Amerikaanse beleid in strijd met het Handvest van de VN, omdat Bush de VN wilde passeren en vooral streefde naar de val van Saddam Hussein.

Bondskanselier Schröder verklaarde dat de Bondsrepubliek zelfs bij een mandaat van de VN niet zou deelnemen aan een militaire operatie tegen Saddam Hussein. Weinig is toen opgemerkt dat de Duitse en Franse houding de binnenlandse druk op president Putin versterkte om zich niet zonder meer aan de vs te committeren.

Europese terughoudendheid

De Europese reserves hebben ook bijgedragen aan die van China en Saoedi-Arabië. President Chirac heeft in rechtstreeks contact met de Russische en Chinese leiders overeenstemming bereikt over een afwijzing van Amerikaans optreden buiten de VN om. Tevens wees men die Amerikaanse ontwerp-resoluties in de Veiligheidsraad af die de vs een automatische volmacht zouden geven om gewapend op te treden bij Iraakse tegenwerking van de VN-wapeninspecteurs. Slechts een deel van de NAVO-partners was en is bereid deel te nemen aan een eventueel Amerikaans militair optreden tegen Irak.

'Dubbele standaard'

De Europese reserves hebben niet alleen te maken gehad met het Handvest van de VN en de Amerikaanse stijl van optreden, maar ook met wat genoemd wordt de dubbele standaard in het Amerikaanse Midden-Oostenbeleid. Met anderen woorden: een hard optreden tegen Irak, dat de sinds 1991 opgelegde VN-maatregelen heeft

genegeerd, maar weinig actie ten aanzien van het conflict tussen Israël en de Palestijnen, en de uitvoering van de VN-besluiten terzake.

Dit betreft met name Resolutie 242 van de Veiligheidsraad, van november 1967, waarin de uitgangspunten voor een vreedzame regeling zijn neergelegd.³ Ook is er geen Amerikaanse kritiek op het Israëliësch bezit van kernwapens en krijgt Israël van en via de vs veel moderne wapentechnologie.

Het gaat hier niet alleen om de billijkheid. In Europa bestaat de overtuiging dat de vs op deze wijze bijdragen tot de instandhouding van het internationale terrorisme.

Ook wil Europa ongaarne worden meegenomen in een algemene oorlog tegen 'schurkenstaten en terrorisme', met daarin een verkapte steun aan Israëls harde lijn tegenover de Palestijnen, sinds de regering-Sharon.

Internationale rechtsorde in het geding

Geweldsverbod

De controverse tussen de EU en de vs over het Internationale Strafhof heeft meer implicaties dan algemeen zijn voorzien. Zij betreffen de kern van het Amerikaanse beleid. Volgens het Statuut van Rome (1998) moet het Strafhof niet alleen oorlogsmisdrijven beoordelen, voortvloeiende uit het recht in oorlogstijd, maar ook het misdrijf van agressie, dat wil zeggen schendingen van het verbod om oorlog te voeren, neergelegd in het Handvest van de VN: Artikel 2, lid 4; Artikel 51; en hoofdstukken VII en VIII. De definitie van agressie moet zeven jaar na het in werking treden van het Hof nader worden vastgelegd in een protocol, dat binnen de grenzen van het Handvest van de VN moet blijven.

Het Handvest staat de lidstaten alleen toe gewapend geweld te gebruiken indien een gewapende aanval tegen hen plaatsvindt. Het sluit uit dat lidstaten tot gewapend geweld overgaan

om dreigende agressie vóór te zijn. Gewapend optreden tegen een *bedreiging* van de vrede is voorbehouden aan de Veiligheidsraad, op grond van Artikel 39 van het Handvest.

'Geevloofd' militair optreden

Een andere mogelijkheid voor geoorloofd militair optreden is dat de regering van het land waar het optreden zou moeten plaatsvinden daarvoor toestemming geeft, bijvoorbeeld omdat ze de binnenlandse situatie zelf niet meer in de hand heeft. Het enige andere geval dat min of meer als 'geoorloofd' wordt beschouwd is de zogeheten 'niet door de Veiligheidsraad geautoriseerde humanitaire interventie'.

In dit geval wordt snel opgetreden om hulp te bieden in een zeer dringende noodsituatie en moet de interveniërende staat zich zo snel mogelijk terugtrekken, of alsnog een VN-mandaat verkrijgen.

Het Handvest en de praktijk van de VN staan dus op gespannen voet met de nieuwe, pre-emptieve strategie van de vs, neergelegd in het Amerikaanse document over de National Security Strategy, van september 2002.⁴

Reeds in de jaren vijftig is een andere opvatting naar voren gebracht, in verband met de gewapende interventie van Engeland en Frankrijk in Egypte, in 1956, na de nationalisatie van het Suezkanaal.

De Engels-Franse gedachte was toen: als de Veiligheidsraad zijn taak niet naar behoren uitvoert, herleeft het recht van de staten om zelf internationaal gewapend op te treden.

Dit is destijds afgewezen door de vs en de Sovjet-Unie, en nooit algemeen aanvaard. De reden ligt voor de hand. Op deze wijze zou het Handvest op het essentiële punt van het geweldsverbod ondermijnd worden.

³ Zie: Double Standards - *The Economist*, October 12th (2002) 24, met een uitvoerig historisch overzicht.

⁴ The National Security Strategy of the United States of America. The White House, Washington, September 2002.

Houding van de VS

Naar Amerikaanse opvatting is deze strakke interpretatie van het geweldverbod echter ontoereikend geworden door de moderne dreigingen. Als de vs een acute dreiging van bijvoorbeeld terroristische actie menen te zien, moeten zij kunnen toeslaan, omdat het anders te laat kan zijn.

Daarom is hun beleid veranderd van afschrikking, 'containment' en defensie, naar pre-emptief optreden en een offensieve aanpak. Het Amerikaanse document erkent dat dit geen voorwendsel mag worden voor agressie, maar het geeft niet aan hoe de scheidslijn tussen beide moet worden getrokken. Het gaat ook niet in op de bepalingen van het Handvest.⁵

Het gevaar van erosie van het VN-Handvest bracht Kissinger tot de stelling dat de vs ook in de kwestie-Irak eerst overleg moesten plegen in de Veiligheidsraad, alvorens tot eventuele militaire actie over te gaan. Bush heeft die weg ten slotte gevolgd, maar zich het recht van eenzijdig optreden voorbehouden, al was het maar om de Veiligheidsraad onder druk te houden. VN Resolutie 1441 staat ook toe dat de vs alléén tot actie overgaan.

Oplopende spanningen

De spanningen over deze zaak zijn hoog opgelopen, zowel in relatie tot Irak als tot het Strafhof.⁶ De NAVO zou onwerkbaar worden als Amerikaanse politici en militairen in Europa de

kans zouden lopen te Den Haag, bij bondgenoot Nederland, voor het Strafhof te moeten komen.

Het document over de National Security Strategy verklaart categorisch dat geen Amerikaanse burgers of militairen ooit voor het Hof zullen verschijnen. Onderhandelingen over het protocol inzake agressie zullen dus ook niet door Amerika worden gevoerd.

De vs zijn overigens niet de enige grotere mogendheid die niet aan het Strafhof deelneemt. Hetzelfde geldt Rusland, China, India, Pakistan en Indonesië. De toekomst van het Hof is daardoor onzeker geworden.

Verzwakte gemeenschap van waarden

De gemeenschap van waarden tussen Europa en de vs is zwakker geworden, vooral sinds in de vs politiek rechts aan de macht kwam, terwijl de EU gedomineerd werd door politiek links. Omdat dit thema reeds in diverse publicaties is behandeld⁷ zij hier volstaan met de kern van de zaak wat betreft de internationale verhoudingen. De Europese democratische welvaartsstaten streven vooral naar internationale veiligheid door versterking van de internationale rechtsorde en partnerschappen met andere landen en regio's. De regering van Bush junior is mede geïnspireerd door de 'New Sovereignists', die beklemtonen dat de vs hun eigen rechtsorde en hun belangen niet negatief moeten laten beïnvloeden door een wereld die niet aan Amerikaanse maatstaven beantwoordt en minder presteert dan de vs.⁸

Lord Robertson, de secretaris-generaal van de NAVO
(Bron: NATO's Nations and partners for peace, 4/2002. ISSN 1566-9009)

⁵ Zie: National Security Strategy, p. 15.

⁶ Zie onder meer de dreigende Amerikaanse blokkade van vredesoperaties op de Balkan en de American Servicemembers' Protection Act. Zie voorts: D.A. Leurdijk: Amerika en zijn weerzin tegen het Internationale Strafhof – *Internationale Spectator* (2002)(11) 549.

⁷ Zie onder meer Theo Sommer: The Future of the Atlantic Community – *Atlantisch Perspectief* (2002)(3) 4.

⁸ P.J. Spiro: The New Sovereignists – *Foreign Affairs*, Vol. 79 (2000)(6), 7.

»HOPE FOR MANY NATIONS«

Dear Ladies and Gentlemen,
Dear Readers,

We find ourselves in a truly historical time when much of our future is being decided. However, if the future world order is to protect the peace and survival of the human race, it should, in my opinion, be clustered around the equal cooperation of clearly defined, individual, regional structures centered around concrete, common civilization values.

I believe that besides its security and defence mission, the North Atlantic Alliance should also contribute to the creation and development of effective cooperation with other entities, as is

currently the case with the Russian Federation in the new Council established in Rome earlier this year. The same course could also be adopted in NATO's cooperation with countries of the Mediterranean, Central Asia, the Caucasus and, last but not least, also with countries of South East Europe which are not yet members. Of course, each of these partnerships will require a specific approach.

I believe that the existing and functioning bodies of the Alliance, especially the North Atlantic Partnership Council, could be a sound basis for these new relations, provided that they also continue to transform themselves in the

same way that the Alliance has been self-reflecting and re-defining its mission and position in today's world. The most visible step in this direction has been the enlargement of the Alliance by the Czech Republic, Hungary and Poland three years ago and, of course, the upcoming, even more extensive enlargement expected from this year's summit in Prague.

I believe that NATO is going to prove, by specific and clearly articulated decisions, its determination to face up to the perfidious and scattered dangers that are looming over today's world and that it will become by example a bond of solidarity aimed at protecting human freedoms. It is a great honor and a great commitment for the Czech Republic that this may happen in its capital city, coincidentally in the city where eleven years ago I had the opportunity to announce the dissolution of the Warsaw Pact: an act that together with the fall of the Berlin Wall symbolizes the end of the Cold War and of the bipolar division of the world. I would be very happy if the name of my home city became synonymous with the hope for many nations.

Yours,

Václav Havel

(Bron: NATO's Nations and partners for peace, 4/2002. ISSN 1566-9009)

Imperiale trekken

De Amerikaanse politiek heeft vooral door het document over de National Security Strategy imperiale trekken gekregen. De imperiale macht beschouwt zich als het morele centrum van de wereld; deze staat zelf boven de wet en beperkt de soevereiniteit van andere staten. Het document stelt dat de vs potentiële tegenstanders er van zullen afhouden militaire gelijkheid, laat staan superioriteit na te streven.

Er moet niet langer worden gedacht in termen van een statensysteem waarin door machtsbalansen de stabiliteit wordt gehandhaafd, maar van een globaliserende wereld met nieuwe dreigingen, die door de vs onder controle gehouden moet worden. Zulks in

samenwerking met andere grote mogendheden, bondgenoten en vrienden. Volgens het document zullen de vs andere landen desnoeds *dwingen* 'hun soevereine verantwoordelijkheden' inzake de strijd tegen het terrorisme na te komen.

Overigens zijn de verschillen tussen de Europese meerderheidsopvattingen en die van de Amerikaanse Democratische Partij minder groot dan die met de Republikeinen.

De Democratische Partij heeft tijdens de debatten in de Senaat een wens van president Bush verijdeld om waar dan ook in het Midden-Oosten te kunnen bombarderen, evenals zijn aanvankelijke voornemen om de VN te passeren.

Kritische noten

Het belangrijkste is de afwijzing van het document over de National Security Strategy door Democratisch leider Al Gore. Wat woorden waard zijn moet nog blijken, maar er zijn in de Amerikaanse politiek dus stromingen die zich van Bush distantiëren.

Volgens onderzoek van de Amerikaanse Council on Foreign Relations is er ook overeenstemming in de kritiek van het publiek in de vs en Europa op het buitenlands beleid van de vs en hebben de vs zelf mede schuld aan de aanslagen van 11 september.⁹ Maar Bush heeft de verkiezingen van jongstleden november wél gewonnen!

⁹ Zie: www.worldviews.org

Nieuwe bindende factoren

Ondanks de spanningen binnen de NAVO wordt er toch concreet samengewerkt. Vooral ten aanzien van de Balkan en Afghanistan. Aan het militaire optreden tegen Al-Qaeda is of wordt samengewerkt door Engelse, Canadese, Franse, Duitse, Italiaanse en Nederlandse militaire eenheden. In de herfst van 2002 hebben Frankrijk en de VS beide geïnterveniëerd in Ivoorkust om een acute chaos te bedwingen en Westelijke burgers te evacueren.

Nauwere samenwerking nodig

Te weinig aandacht krijgt het feit dat de bestrijding van de moderne gevaren van proliferatie, drugs en terrorisme een nauwere samenwerking tussen de VS en Europa vergt. Vooral inzake inlichtingen, justitieel optreden, de controle op internationaal kapitaalverkeer, economische sancties, de export van wapens en gevoelige technologie, alsmede de bestrijding van criminaliteit.

Dit is een zeer omvangrijk geheel, waarbij organisatorische kaders en wederzijds vertrouwen van grote betekenis zijn. Ook dat vergt een voortzetting van de alliantie, met mogelijk nieuwe institutionele voorzieningen.

Met de gewijzigde houding van Duitsland ten opzichte van de VS is een Amerikaans belang ontstaan om te voorkomen dat de Bondsrepubliek politiek verder afdrijft. En ook dat de Franse neiging om in de Veiligheidsraadakkoorden met Rusland en China te zoeken tot een soort alliantie leidt.

Dit is in feite een oude geopolitieke redenering, die begin vorige eeuw uiteen is gezet door MacKinder: Engeland moet voorkomen dat het Euraziatisch continent in politiek opzicht een eenheid wordt.¹⁰

Amerikaans-Duitse verhouding

Maar het kan zijn dat een dergelijke strategische redenering het aflegt tegen de politieke emoties in de VS.

Het Amerikaans-Duitse conflict zal diepe littekens nalaten, gezien de fundamentele meningsverschillen en de afbreuk aan het Amerikaanse leiderschap in de wereld. De Bondsrepubliek hecht aan de internationale rechtsorde en is afkerig van oorlog. De VS achten de huidige rechtsorde op een aantal punten verouderd, dan wel van minder belang, mede gezien de rechtsschendingen door Saddam Hussein.

Hiertegenover staat echter weer het feit dat vooral de nieuwe Centraal-Europese lidstaten van de NAVO, in het bijzonder de Baltische staten, Polen, alsmede Roemenië en Bulgarije, de NAVO zullen blijven zien als een tegenwicht tegen Rusland. Dat zal ook van invloed zijn op hun politiek als zij lid van de EU zijn.

Positie van Turkije

De VS hebben ook invloed in Europa nodig als een basis voor hun beleid ten aanzien van het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Van actueel belang zijn daarbij de versterking van de islam in Turkije en de verkiezingsoverwinning van de pro-islamitische Partij voor Rechtvaardigheid en Ontwikkeling (PAK) in november jongstleden. Deze wil aansluiting bij het Westen, omdat daar vrijheid voor verenigingen op godsdienstige grondslag bestaat. Maar zij wil ook een herstel van 'normen en waarden', door terugkeer naar de sharia, omdat het land in een diepe economische en politieke crisis verkeert en geteisterd wordt door corruptie.

De heroriëntatie van Turkije kan gevolgen hebben voor de opstelling van het land ten aanzien van de problemen van het Midden-Oosten. Amerikaanse druk op de EU heeft hier tot een doorbraak geleid. In 2004 zal de EU beslissen over toetredingsonderhandelingen met Turkije en komen er Europese steunprogramma's voor Turkije. In ruil daarvoor heeft Turkije de weg vrijgemaakt voor het Strategisch Akkoord over NAVO-steun voor optreden van de Europese interventiemacht.

Geen alternatief voor de NAVO

In Atlantische kringen is uiteraard nagedacht over de gevolgen op lange termijn van een uiteenvallen van de NAVO.

Dit zou tot een verscherpte wedijver tussen Europa en de VS leiden, nadelig voor beide zijden en de wereld als geheel. Het zou schadelijk uitwerken op de VN, het IMF, de Wereldbank en de Wereldhandelsorganisatie (WTO). Europa heeft bovendien geen pasklaar alternatief voor de NAVO.

Het fundamentele compromis

Tegen deze achtergrond is duidelijk dat de NAVO-landen de afgelopen tijd moeizame compromissen hebben moeten sluiten over de toekomst en taken van de alliantie. Dit is begonnen met de verklaring van de NAVO-Raad van jongstleden mei te Reykjavik.

De VS wilden dat de Europese bondgenoten hun inspanningen duidelijk zouden verleggen van de traditionele verdediging naar aanpak van de moderne dreigingen.

In het kader daarvan zouden zij de militaire capaciteiten ter beschikking moeten stellen om snel en overal ter wereld waar nodig, militair op te treden. De Europese bondgenoten legden de nadruk op wapenbeheersing en optreden binnen het kader van het Handvest van de VN.

Het compromis tussen beide zijden is duidelijk terug te vinden in het communiqué van Praag: aanvaarding van de NATO Response Force en steun voor de Europese interventiemacht; en verhoging van de defensie-inspanningen, met inbegrip van afweer tegen wapens van massavernietiging. Maar ook een bevestiging van de betekenis van de multilaterale wa-

¹⁰ H. Mackinder: *The Geographical Pivot of History - Geographical Journal* (1904) 434.

penbeheersingsverdragen, met name ook van het CFE-verdrag (paragraaf 15).

De NAVO steunt de Veiligheidsraadsresolutie 1441 inzake Irak, waarin onvoorwaardelijke medewerking aan de wapeninspecties wordt geëist en zij zal de VN steunen. Een toezegging van algemene militaire bijstand aan de VS zelf, in geval van een militair optreden tegen Irak, is echter niet gegeven.

Het Strategisch Akkoord tussen NAVO en EU

Dit akkoord is bedoeld als uitwerking van de zogeheten 'Berlijn-plus' akkoorden van 1997. De EU kan op *algemene basis* gebruik maken van NAVO-middelen, met name inzake commandovoering, communicatie, inlichtingen en strategisch transport.

Als de EU voor operaties een beroep doet op de NAVO geschiedt de planning in hoofdzaak door de NAVO-staf, in samenwerking met die van de EU, terwijl de *deputy SACEUR* ten behoeve van Europese interventies regelingen beheert voor het samenbrengen van Europese strijdkrachten die (mede) aan de NAVO ter beschikking zijn gesteld.

Hoewel nog de nodige details moeten worden geregeld, betekent het akkoord een versterking van de institutionele band tussen de EU en de NAVO/VS.¹¹ Bij de totstandkoming ervan hebben Engeland en Nederland een belangrijke rol gespeeld. Essentieel was ook de erkenning door Frankrijk dat Europa voorlopig toch nog zeer van de NAVO afhankelijk is, zowel wat betreft capaciteiten als steun in geval van een escalatie van conflicten.

Beperkte Europese eenheid

De Europese Conventie laat zien dat de EU-landen een gemeenschappelijk

J. De Hoop Scheffer, voormalig minister van Buitenlandse Zaken (Bron: NATO's Nations and partners for peace, 4/2002. ISSN 1566-9009)

concept ontberen voor hun politieke toekomst. De meeste lidstaten zien de EU als basis voor het voortbestaan van de nationale staat in een deel van de wereld dat zich inmiddels kenmerkt door zeer sterke interdependencies.

Wel is er een debat gaande over de vorming van een 'kern-Europa', dat de oorspronkelijke zes landen zou moeten omvatten. Dit zou moeten dienen om te voorkomen dat de EU na haar uitbreiding verwatert; het zou nieuwe impulsen aan de integratie moeten geven.

'Verdiepte' samenwerking

Wat meer in het bijzonder een kern-Europa op het gebied van defensie betreft vormt niet alleen de weerstand bij lidstaten met een traditie van neutraliteit een obstakel. Alle lidstaten willen een veto houden als het gaat om inzet van de eigen strijdkrachten.

Vervolgens is er de regeling voor 'verdiepte samenwerking' binnen de EU. Bij het verdrag van Nice is bepaald dat tot een dergelijke samenwerking kan worden besloten door ten minste acht lidstaten en dat er geen veto meer tegen ingebracht kan worden. Maar de defensiesector is hiervan uitgezonderd, op Engelse eis. Bij een nieuw Europees verdrag, voorzien vanaf 2004, kan op dit punt alleen een wijziging worden bereikt als Frankrijk, Engeland en Duitsland het eens zijn en overigens geen veto's tegen een dergelijke verdragswijziging worden opgeworpen.

Verschillend veiligheidsbeleid

Het is thans niet mogelijk te zeggen of dit het geval zal zijn. De verschil-

¹¹ Brief Secretaris-Generaal NAVO aan Solana - NATO SG (2002)1357. En: EU-NATO Declaration on ESDP - NATO Press Release (2002)142.

len in veiligheidsbeleid tussen de drie grote Europese landen, zoals deze ook door de spanningen rond Irak tot uiting zijn gekomen, maken een verdiepte Europese samenwerking inzake het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid als geheel voorlopig minder waarschijnlijk. Eveneens is het minder waarschijnlijk dat het tot een zodanige breuk tussen Engeland en de belangrijke continentaal-Europese landen komt dat Engeland de EU gaat verlaten. Het zou dan zijn greep op de EU verliezen.

Wel is voorstelbaar dat men in het kader van de medewerking aan de NATO Response Force tot vormen van samenwerking op militair terrein zal besluiten, die hun uitwerking hebben binnen de EU. De vraag is dan wat de opstelling van Nederland zal zijn.

Grenzen van Europa's militaire macht

Voor Europa ligt dus voorlopig niet de strakke politieke eenheid in het vooruitzicht die nodig is om in militair-strategisch opzicht als wereldmacht op te treden, of een Europese krijgsmacht te vormen met een permanente generale staf.

Ten tijde van de EU-Top te Laken (december 2001), die de Europese interventiemacht 'operationeel' verklaarde, onderkende men dat de EU zelfstandig nog niet méér op zich kon nemen dan operaties met een inzet van één of twee brigades, in conflictgebieden die niet al te hoge eisen aan het militaire optreden stellen.

Geen zelfstandig optreden

Een optreden aan de Oostelijke grenzen van de EU valt onder Artikel 5 van het NAVO-verdrag. Een zelfstandig militair optreden in het Midden-Oosten (Israël, Irak) is ondenkbaar.

Hetzelfde geldt voor een zelfstandig optreden in de Turkse regio. In Azië kan Europa alleen bij zeer beperkte conflicten optreden, en niet tegenover landen als China, India of Pakistan.

Resteren als gebieden voor Europese militaire invloed: Afrika, met uitzondering van de Noord-Afrikaanse landen en Zuid-Afrika; gebieden in de Caraïbische regio waar Europese landen (Nederland, Engeland, Frankrijk) bijzondere betrekkingen mee hebben. Voorts eiland-staatjes, of nog afhankelijke gebieden, die restanten zijn van het voormalige Britse Gemeenbest en de voormalige Franse Communauté. Dan nog mag niet worden vergeten dat Engeland in 1982 aanzienlijke Amerikaanse steun nodig had bij de strijd om de Falkland-eilanden.

Wellicht kan ook een bescherming van Oost-Timor in aanmerking komen, vanwege zijn oude banden met Portugal, maar dit vraagt bij uitstek een capaciteit tot strategische machtsprojectie op lange afstand. Bovendien eisen Australië en de VS hier invloed op, mede gezien de aanwezige oliebronnen.

Europese interventiemacht en NATO Response Force

Gelijk oplopende trajecten?

Afgaande op de gebieden waar Europa min of meer zelfstandig zou kunnen optreden, zal in veel gevallen niet het meest moderne materieel nodig zijn. De EU zou dus bij de versterking van haar capaciteiten een eigen tempo kunnen volgen.

Vanuit dit gezichtspunt zal de prognose van het IISS van november 2001 dat het zeker tot 2012 zal duren eer de Europese interventiemacht geheel gereed is, minder problematisch zijn.

Moderniseringsprogramma's

De problemen zijn echter anders komen te liggen door de aanvaarding van de NATO Response Force te Praag, die uiterlijk in 2006 gereed moet zijn. De Europese lidstaten hebben zich daarbij verplicht tot een belangrijk moderniseringsprogramma.¹² De kosten ervan worden geschat op ten minste 2 miljard dollar per jaar. Mede op Amerikaans advies zal dit programma in belangrijke mate door gemeen-

schappelijke projecten van de EU-landen worden uitgevoerd.

In onderstaande analyse wordt er voorshands van uitgegaan dat de NATO Response Force wordt gerealiseerd. Door de meningsverschillen rond de kwestie-Irak is echter onzeker geworden of en hoe dit zal gebeuren. Welke waarde heeft de Response Force nog voor de VS en de Europese landen die het Amerikaanse interventiebeleid te vergaand vinden? En wat is de betekenis van het project dan voor de andere NAVO-partners?

Van de zijde van de NAVO en de EU is wel ontkend dat er een spanningsverhouding tussen de Europese interventiemacht en de NATO Response Force zou zijn. De eerste zou immers alleen bestemd zijn voor lichtere operaties. Het Praagse communiqué stelt dat het Prague Capabilities Commitment en het European Capabilities Action Plan *should be mutually reinforcing* (paragraaf 4c).

Maar in feite zal er een spanning zijn gezien de kosten die aan beide verbonden zijn, de beperkte beschikbaarheid van militair en civiel (politie) personeel en de materiële tekorten, alsmede de *strikte militaire eisen* die voor de NATO Response Force gelden. Met andere woorden: inzetbaar binnen 5-30 dagen en in staat geheel zelfstandig op te treden, ook op lange afstand, tot andere strijdkrachten kunnen volgen. De Nederlandse regering

¹² Het programma omvat, in Engelse termen: chemical, biological, radiological and nuclear defence; intelligence, surveillance and target acquisition; air-to-ground surveillance; command, control and communications; combat effectiveness, including precision-guided munitions and suppression of air defences; strategic air and sea lift; air-to-air refuelling; deployable combat support and combat service support units. (NATO communiqué, par. 4c).

Zie over de relatie tussen de behoeften van de NAVO en de EU ook: Eric Povel, NAVO-top in Praag: van uitbreiding naar transformatie – *Atlantisch Perspectief*, (2002)(6) 4.

Rob de Wijk: Uitbreiding en afbraak van de NAVO – *Internationale Spectator* (2002)(11) 539.

heeft te Praag reeds 180 miljoen euro toegezegd, maar dit geld was ook al bestemd voor de Europese interventiemacht!

Betere taakverdeling

Mede daarom is ook op Amerikaans advies vastgesteld dat de Europese landen nauwer moeten samenwerken door taakverdeling en *pooling* van middelen, door gemeenschappelijke aanschaf van materieel en *common-funding* van projecten. Hun bijdragen aan de Response Force zou dan meer via deze gemeenschappelijke capaciteiten kunnen worden gerealiseerd.

Dit is op lange termijn aantrekkelijk. Maar het biedt op korte termijn geen financieel soelaas, omdat ook aan het in gang zetten van deze nieuwe vormen van samenwerking kosten verbonden zijn. Bovendien wordt op deze wijze de vrijheid van de deelnemende landen beperkt om al dan niet bij operaties betrokken te zijn. Er ontstaat druk om toe te staan dat partnerlanden gebruik maken van gemeenschappelijk beschikbare middelen. Bij taakverdeling zal er een grotere druk tot deelname ontstaan op de landen die in bepaalde middelen of taken gespecialiseerd zijn.

Beleidsvrijheid?

Hiertegenover staat echter de opvatting dat de traditionele beleidsvrijheid op het gebied van defensie voor veel Europese landen niet meer te handhaven valt, en dat zij daar nu maar de consequenties uit moeten trekken. Maar dit blijft een zeer gevoelig punt.

Vervolgens telt mee dat ook in het kader van de NAVO een zekere defensiecapaciteit in de klassieke zin behouden moet blijven. De Centraal-Europese landen moeten er op kunnen rekenen dat hun lidmaatschap van de NAVO en de EU daadwerkelijk een steun voor hun veiligheid inhouden.

Bovendien moet men in staat zijn het eigen grondgebied en de eigen samenleving te beschermen als men elders ter wereld wil optreden om de veiligheid te handhaven. Anders

heeft de tegenpartij wel erg gemakkelijk tegenspel. Niet voor niets versterken de VS momenteel ook hun zogeheten 'home forces' en civiele instellingen voor de binnenlandse veiligheid.

Van de NATO Response Force zullen dus stimulansen uitgaan tot nauwere militaire samenwerking tussen de Europese landen. Maar omdat hier ook kan worden aangesloten bij de reeds binnen de NAVO bestaande kaders van samenwerking, staat niet bij voorbaat vast dat, en in welke mate, zij tot een zogeheten 'verdiepte samenwerking' in Europees verband moeten leiden. Het kan zijn van wel, maar hoeft niet per se het geval te zijn.

Evolutie of sprong voorwaarts?

Al met al komt de Europese militaire samenwerking voor een tweesprong te staan. Eén mogelijkheid is dat zij voorlopig duidelijk op het tweede plan blijft staan, gegeven ook de politieke verhoudingen in Europa. Daarbij past een evolutionaire benadering van het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid. Een benadering die zich baseert op de binnen de EU gecreëerde instellingen voor de politieke en militaire besluitvorming; die wat de militaire kant van de zaak betreft voortgaat op de huidige Combined Joint Task Forces-aanpak en waar mogelijk gebruik maakt van modernisering en nieuwe vormen van samenwerking die in NAVO-kader doorgevoerd worden.

Nodig is dan nog wél dat er meer eenheid in het veiligheidsbeleid van de EU komt, in ieder geval over de concrete kwesties waarin de EU zou willen optreden.

Wil de EU haar strategische capaciteiten substantieel versterken, dan moeten verdergaande stappen gezet worden. Aanvaarding van meerderheidsbeslissingen bij het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid, terwijl ook voor de Europese interventiemacht een

pooling van middelen, taakspecialisatie, gemeenschappelijk aankoopbeleid en common-funding worden doorgevoerd.

Politieke prioriteiten

Dat betekent, zoals aangegeven, een beperking van het veto op de inzet van eigen militaire middelen, in ieder geval voor de kleinere landen. Het zal ook een coördinatie van het defensiebeleid, inclusief de defensiebudgetten, vergen, analoog aan het convergentiebeleid in de Economische Monetaire Unie (EMU).

Dit laatste is een zeer zware voorwaarde, omdat de defensiebudgetten in veel Europese landen een lage politieke prioriteit hebben en snel in aanmerking komen voor reducties. Zie in dit verband de recente reducties waartoe Nederland en de Bondsrepubliek besloten ten tijde van en na de NAVO-Top te Praag.¹³

Gezien de begrotingsvooruitzichten van Nederland en andere EU-landen is het niet duidelijk dat er rust komt aan het front van de defensiebudgetten. Frankrijk heeft eind 2002 besloten zijn defensiebudget te verhogen, maar ten koste van naleving van de discipline van het EMU. Dit heeft reeds tot spanningen binnen de EMU geleid, omdat de meeste EMU-partners willen dat de EMU-discipline voorrang houdt terwille van de algehele economische ontwikkeling van Europa.

Voor de realisering van de Europese interventiemacht volgens de officieel vastgestelde doelen zijn dus aanzienlijke stappen naar 'verdiepte samenwerking' op de terreinen van veiligheid en defensie vereist. En binnen die samenwerking zullen vooral de grotere landen het beleid bepalen. Gezien de verdeeldheid tussen de EU-landen is nog niet duidelijk of, en wanneer, deze stappen gezet kunnen worden. Er is echter wél druk in deze richting, want voor alle EU-landen is onderlinge samenwerking belangrijker geworden. →

¹³ Zie voor de Nederlandse bezuinigingen: www.defensie.nl/najaarsbrief

Men zie in dit verband het Brits-Franse initiatief van 4 februari j.l. voor Europese militaire samenwerking, inhoudende een programma voor de defensie-uitgaven, een Europees agentschap voor de aankoop van militair materieel, een bekorting van de activeringstijd van de Europese interventie tot 5 à 10 dagen, en de gezamenlijke bouw van twee vliegdekschepen.

Intergouvernementele conferentie

Het is daarom denkbaar dat bij de komende intergouvernementele conferentie een aantal stappen gezet gaat worden in de richting van verdiepte samenwerking inzake veiligheid en defensie, ook al vormen deze mogelijk nog geen consistent geheel.

Het zou kunnen zijn, dat in reactie op de huidige verdeeldheid, met een nieuwe Duitse regering naar een nieuwe basis voor Europese politieke samenwerking wordt gestreefd, waarbij aansluiting gezocht wordt bij het Frans-Duitse, of het minder vergaande Engelse voorstel over defensiesamenwerking aan de Europese Conventie.

Rol van Nederland

De vraag is welke beleidsruimte Nederland dan heeft. Dit mede gelet op het feit dat het Franse traditie is geworden om bij overleg over de Europese verdragen vooruitgang op het gebied van veiligheid en defensie te eisen in ruil voor concessies op andere terreinen. Nederland zal waarschijnlijk moeten meewerken, tenzij er bij concrete voorstellen tegendruk is van Engelse en/of Amerikaanse zijde.

Het fundamentele probleem is dat vooral van Franse zijde toch altijd zal worden getracht een 'verdiepte samenwerking' op het gebied van veiligheid en defensie te richten op het lange-termijndoel van (meer) strategische onafhankelijkheid voor Europa. Het Strategisch Akkoord tussen de NAVO en de EU kan daardoor op den duur toch weer onder druk komen te staan.

Het centrale element in deze problematiek blijft daarom de kwestie van meerderheidsbeslissingen versus het behoud van nationale soevereiniteit, respectievelijk vetorecht.

Voorwaarden voor evolutionaire aanpak

Ook voor de strikt evolutionaire aanpak van de Europese interventiemacht is nog een aantal punten van belang.

- Gezien de beperkingen van de Europese commandostructuur ligt het in de rede dat deelnemende eenheden een nationale commandant behouden, behalve daar waar reeds afwijkende regelingen bestaan. Er moet bij voorkeur een geharmoniseerde bevelsstructuur komen, die echter compatibel moet zijn, of corresponderen, met die van de NAVO. Dit is geen vanzelfsprekende zaak, gezien de Franse invloed binnen het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB).
- Voorts moeten er voor de deelnemende strijdkrachten gelijklopende instructies zijn inzake de 'doctri-

ne' en de 'rules of engagement'. Onder meer tijdens de vredesoperaties op de Balkan zijn de deelnemende strijdkrachten wat dit betreft onder nationale regels gebleven, hetgeen gecoördineerd optreden heeft bemoeilijkt. Aangetekend zij overigens dat bij optreden in het kader van de VN de rules of engagement vooral afhankelijk zijn van het VN-mandaat.

- De huidige opzet van het EVDB, inclusief de Militaire Staf, heeft als zwakte dat analyses en planning meer per geval moeten worden verricht. Het zal immers niet altijd direct duidelijk zijn welke landen deelnemen, met hoeveel personeel en welke middelen.

Blijft de politieke prioriteit liggen bij samenwerking met de NAVO(-staf) dan kan met deze opzet worden volstaan. Is het de bedoeling op den duur toch meer zelfstandigheid voor de EU te verwerven, dan zal de huidige planningstructuur geleidelijk moeten worden uitgebouwd.

- De praktijk van de vredesoperaties heeft ook geleerd dat het behoud van verbindingslijnen naar de nationale politieke en militaire leiding zeer gewenst is. Alleen dan ook kan de Nederlandse regering op het geëigende politieke niveau optreden om waar nodig invloed uit te oefenen.

US Army 'transformation' en de Koninklijke Landmacht

De toekomst wordt zichtbaar, maar wat doen we ermee?

M.C. de Kruijff - kolonel der infanterie*
N.J.E. van der Zee - majoor der genie*

Inleiding

Gemiddeld iedere vijftig jaar zijn we getuige van een *Revolution in Military Affairs* (RMA). Het betreft een ongekend tempo van veranderingen binnen krijgsmachten, vaak ingegeven door een combinatie van technologische ontwikkelingen, organisatie, doctrine en de factor mens.

De ontwikkelingen op het gebied van IT en de strategische overmacht van de Verenigde Staten (vs) zijn de grootste drijfveren geweest voor de huidige RMA waarmee de Amerikaanse strijdkrachten dagelijks leven en werken.

Vanuit Nederland hebben we kunnen meekijken met de ontwikkelingen bij de US Army. Onder leiding van de *Army Chief of Staff*, generaal Eric K. Shinseki, ontwikkelde de US Army een allesomvattende toekomstvisie waarin de RMA handen en voeten moet krijgen en die veel verder reikt

dan een obligate lange-termijnopinie. Deze integrale benadering kennen wij onder de naam *transformation* en is door de overige krijgsmachtdelen in de USA inmiddels geadopteerd en gekopieerd. 'Transformation' vereist van de US Army een absolute strategische, operationele en tactische superioriteit in het gehele spectrum van operaties en krijgt gestalte in zeven specifieke karakteristieken: *responsive, deployable, agile, versatile, lethal, survivable and sustainable*.¹

'Transformation' is zowel een proces als een product. Voor de US Army moet dit uiteindelijk uitmonden in de *Objective Force*. Een landleger dat in staat is: *to see first, to understand first and to act first and finish decisively*.² Om dat mogelijk te maken zijn verregaande technologische ontwikkelingen noodzakelijk, met name op het gebied van wapensystemen en *command, control, communications, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance* (C4ISR).

In dit artikel zal duidelijk worden dat die ontwikkelingen veel meer omvatten dan het opwaarderen van de bestaande systemen. Het gaat hier in veel gevallen om fundamentele wijzigingen. Wijzigingen die hun invloed zullen hebben op ieder aspect in de US Army, van doctrine tot en met het optreden van de individuele soldaat. Het is daarom dat de US Army, hoewel de 'Objective' Force pas in 2030 volledig moet zijn gerealiseerd, nu al is begonnen met de realisatie en het

bijbehorende veranderingsproces. Dit proces wordt in de US Army *Army Transformation* genoemd.

Als enig overgebleven supermacht in de wereld en belangrijkste bondgenoot binnen de NAVO zijn de vs de voornaamste militaire trendsetter voor Europa in het algemeen en Nederland in het bijzonder. Vandaar dat in ons land de ontwikkelingen in de vs met bijzondere belangstelling worden gevolgd. Recentelijk is er in militaire vakbladen dan ook veel aandacht besteed aan de inhoud van 'transformation'. In dit artikel richten wij ons op de betekenis ervan voor de Nederlandse krijgsmacht in het algemeen en de Koninklijke Landmacht in het bijzonder.

'Transformation': de achtergronden

Na de Koude Oorlog hebben de vs hun rol als enige overgebleven supermacht zichtbaar gemaakt in hun veiligheidsbeleid. Deze keer betrof het geen terugkeer naar het isolationisme, zoals voor 1940 de tendens was. In plaats daarvan werd ervoor gekozen militair vermogen te zien als een legitiem instrument om Amerikaanse belangen veilig te stellen en te behartigen. Deze tendens werd nogmaals versterkt door de recent verschenen *National Security Strategy*, waarin President Bush ondubbelzinnig aan geeft de inzet van militair vermogen

* Kolonel De Kruijff studeert momenteel als cursist aan het US Army War College te Carlisle, Pennsylvania. Majoor Van der Zee is cursist aan het Command and General Staff College (US Army) te Leavenworth (Kansas).

¹ o.a. TRADOC Pamphlet 525-4-0, *The US Army Objective Force, Maneuver Sustainment Concept of Operations* (Fort Monroe, Virginia, Version 18 December 2001), 8.

² o.a. TRADOC Pamphlet 525-3-0, *The US Army Objective Force, Operational and Organizational Concept* (Fort Monroe, Virginia, Draft 1, November 2001), 25.

als een zeer bruikbare en waarschijnlijke optie te zien.³

De diverse herstructureringen van de krijgsmacht in het afgelopen decennium deden niets aan dit inzicht af. Hoewel het aantal permanent in het buitenland gestationeerde troepen sterk werd gereduceerd, behield de Amerikaanse krijgsmacht haar expeditionaire karakter.

Het voornemen actief gebruik te maken van de krijgsmacht ten behoeve van het buitenlandbeleid bleek geen loze frase. In de afgelopen twaalf jaar hebben de vs hun militaire potentieel veelvuldig ingezet in een scala aan operaties, variërend van gevechtsoperaties (Golffoorlog en Afghanistan) tot aan vredesoperaties (van Somalië tot Bosnië). Gaandeweg groeide daarbij het besef dat de Amerikaanse krijgsmacht te kampen had met een aantal structurele problemen, die om een dito oplossing vroegen. Welke zijn dat?

Onderwaardering grondcomponent

Er is sprake van een langzaam ontstane onderwaardering van de grondcomponent. Onder invloed van de successen in de Golffoorlog en de voortschrijdende technologische ontwikkelingen, vatte aanvankelijk het optimisme post, dat conflicten in de toekomst relatief 'klinisch' zouden kunnen worden beslecht. Vooral de inzet van het luchtwapen zou dit mogelijk moeten maken. De traumatische gebeurtenissen in Somalië wakkerden deze gedachte verder aan. Tijdens dit conflict bleek de inzet van soldaten op de grond immers nog steeds erg riskant. Inzet van de grondtroepen diende dan ook te worden geminimaliseerd en precisiewapens, vanaf grote afstand of hoogte gebruikt, zouden dat mogelijk maken.

³ The President of the United States, *The National Security Strategy of the United States of America* (Washington, September 2002), 6.

⁴ Frontline, *War in Europe, Interview with General Michael C. Short* (2000), 6.

⁵ Chairman of the Joint Chiefs of Staff, *Joint Vision 2020* (Washington DC, US Government Printing Office, 2000), 1.

Inzet luchtwapen beperkt effectief

Latere conflicten, zoals Kosovo en Afghanistan, toonden echter het ongelijk van deze redenatie aan. De tactische inzet van het luchtwapen bleek slechts beperkt effectief. Dit heeft diverse redenen.

Ten eerste zijn er problemen met de doelonderkenning. De angst om vliegtuigen of helikopters bloot te stellen aan (te) veel luchtafweer, leidt tot de neiging doelen vanaf grote hoogten te onderkennen en te bestrijden. Dat is echter verre van eenvoudig zonder 'ogen op de grond'. Wij verwijzen daarvoor onder andere naar de zeer geringe Servische verliezen in Kosovo.⁴

Daarnaast is de cyclus tussen aanvraag en effect bij het luchtwapen (nog) te lang. Door de diverse commandolagen en communicatiemiddelen welke nodig zijn om een aanvraag voor het luchtwapen te laten uitmonden in tactische inzet, kan de snelheid van het luchtwapen zich zelden meten met de snelheid waarmee operaties op de grond zich ontwikkelen.

Ten tweede is het luchtwapen politiek niet altijd bruikbaar. Inzet van het luchtwapen vindt vrijwel altijd plaats in bondgenootschappelijk verband. De leiding berust hierbij vaak bij de vs. Als de vs deze rol echter niet op zich willen nemen, blijkt er momenteel geen enkel aanvaardbaar alternatief voorhanden. Wat dat kan betekenen voor grondstrijdkrachten heeft de KL ervaren in Srebrenica.

Ten derde bleek bij inzet van het luchtwapen de kans op ongewenste schade te groot. Mede ingegeven door het vliegen op grote hoogte is het moeilijk te zien of het doel een tractor of een tank is. Wie herinnert zich niet de beelden van gebombardeerde vluchtelingen in Kosovo of de beschadigde Chinese ambassade in Belgrado?

Ten vierde: het luchtwapen is geen vervanging gebleken van grondstrijdkrachten. Van welke aard het conflict ook is, er zal altijd een fase ontstaan

waarin daadwerkelijk grondtroepen moeten opereren. De reden hiervoor ligt in de kwaliteiten van grondstrijdkrachten. Zij alleen beschikken over de eigenschappen om 24 uur per dag, in ieder soort terrein en in elk weer te opereren. Generaal Shinseki acht daarom een positieve herwaardering van de US Army noodzakelijk. Een wrange conclusie, zo kort nadat de vs de omvang van hun grondcomponent sterk hadden gereduceerd. Maar beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

Toekomstvisie

Verder ontstond het besef dat de snelheid waarmee op een oplaaiend conflict kan worden gereageerd, een belangrijke succesfactor is. Snel en daadkrachtig optreden kan een conflict als het ware in de kiem smoren. In het licht van het voorgaande vereist dit natuurlijk wel een parate en vooral transportabele US Army. Echter, zowel de luchtmacht als de zeestrijdkrachten blijken over onvoldoende geschikt strategische transportcapaciteit te beschikken om tijdig te kunnen voldoen. Kortom: het werd tijd voor een integrale, vernieuwende toekomstvisie voor de gehele krijgsmacht.

Deze toekomstvisie is vastgelegd in het document *Joint Vision 2020*, uitgegeven door de *Chairman van de Joint Chiefs of Staff* (JCJS). De missie van de krijgsmacht is hier kort en kernachtig weergegeven:

*The primary purpose of our forces has been and will be to fight and win the Nation's wars.*⁵

Hiertoe is een krijgsmacht nodig die zowel oorlogen kan winnen als kan bijdragen aan de vrede. Daarom streeft men naar volledige overheersing op alle aspecten van het spectrum van gewapende conflicten, met als basis superioriteit op het gebied van informatie, precisie-inzet van wapens, optimale bescherming, doelgerichte logistiek en vooral dominante manoeuvre. Materiaal speelt hierin echter slechts een afgeleide rol; het gaat vooral om doctrine, organisatie,

opleiding en training en leiderschap. Alleen als deze aspecten goed zijn ingevuld, kan optimaal gebruik worden gemaakt van het materieel en de beschikbare technologie. Daarbij wordt uiteraard veel nadruk gelegd op samenwerking tussen en integratie van de diverse krijgsmacht delen.

'Transformation': de inhoud

Als directe afgeleide sluit de 'Objective Force' voor wat betreft het gedachtegoed volledig aan op de 'Joint Vision'. De ideologische basis hiervan en de te bereiken doelen zijn duidelijk weergegeven door generaal Sinsheki. Zijn woorden spreken voor zich:

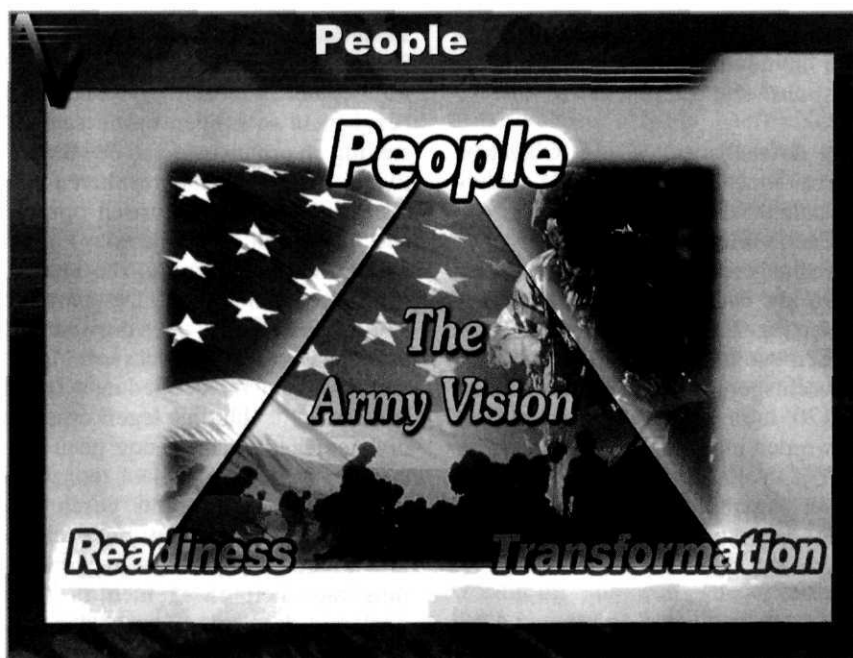
Our non-negotiable contract with the American people is to be a warfighting Army – persuasive in peace, invincible in war. Army Objective Force units will dominate land operations, providing the decisive complement to air, sea and space operations.

Objectives for achieving this goal are:

- increasing strategic responsiveness;
- developing a clear long-term strategy to improve operational jointness and to implement the goals of Joint Vision 2020;
- developing leaders for joint warfighting as well as change;
- completing the full integration of the Active and Reserve components;
- manning our warfighting units;
- providing for the well-being of soldiers, civilians, and family members.⁶

Het behoeft geen betoog dat 'transformation' dus meer is dan nieuw materieel en een andere organisatie. Het gaat ook en vooral over de mens, met bijzondere aandacht voor leiderschap,

⁶ Eric K. Shinseki, General, US Army, Chief of Staff, *Intent of the Chief of Staff, Army* (Washington DC, 23 June 1999), 1.

training, vorming en zorg. We komen later terug op de 'software'.

Drie soorten eenheden

De 'hardware' waartoe 'transformation' uiteindelijk moet leiden, wordt met name bepaald door het expeditieve karakter van de US Army, gecombineerd met historische ervaringen. Tijdens de eerste fase van de Golfoorlog bleek er behoefte te zijn aan drie soorten eenheden.

Ten eerste moest men beschikken over lichte, snel transportabele eenheden die op zeer korte termijn de militaire aanwezigheid van de Verenigde Staten in crisisgebieden gestalte konden geven. Tijdens de Golfoorlog waren dit met name de luchtlandings- en luchtgelande lichte infanterie-eenheden zoals de 82nd Airborne Division and the 101 Air Assault Division.

Ter plekke bleek echter dat deze eenheden onvoldoende voortzettingsvermogen, bescherming, en gevechtskracht hadden om de dreiging (massaal gemechaniseerde eenheden) met vertrouwen tegemoet te zien. Gemechaniseerde eenheden beschikten wel over voldoende capaciteit op dit gebied, maar konden niet op tijd in

het theater aanwezig zijn. Toen al werd de behoefte onderkend aan eenheden die luchttransportabel zijn en toch het gevecht van verbonden wapens op brigadeniveau kunnen voeren, voldoende bescherming en gevechtskracht bieden, en logistiek grotendeels zelfstandig kunnen opereren. Kortom, men ontdekte de behoefte aan een hybride eenheid: zwaar genoeg om te vechten, licht genoeg om te kunnen vervoeren.

Ten slotte was er de behoefte aan zware middelen, waarmee de overwinning kon worden bevochten. Dit zijn de gemechaniseerde eenheden, welke in het gevecht van verbonden wapens, gebruikmakend van het volledige operationele raamwerk en alle dimensies van het gevechtveld, het slagzwaard vormen van het leger.

Revolutionair aan het concept van de 'Objective Force' is dat de capaciteiten en de specifieke voordelen van de drie hierboven genoemde eenheden worden ondergebracht in één soort eenheid. Kortom: eenheden van de 'Objective Force' moeten zowel kunnen optreden als lichte, hybride en zware eenheid. Daarnaast dienen ze te voldoen aan de zeven doelstellingen

van 'transformation' zoals weergegeven in de inleiding van dit artikel (*responsive* et cetera).

Met de eenheden van de 'Objective Force' moet de US Army de onderstaande inzet kunnen garanderen:

- a. Een volledig getrainde en gevechtsgereede brigade, die binnen 96 uur overal ter wereld kan worden ingezet.
- b. Een volledig getrainde en gevechtsgereede divisie, die binnen 120 uren overal ter wereld kan worden ingezet.
- c. Vijf volledig getrainde en gevechtsgereede divisies, die binnen 30 dagen overal ter wereld kunnen worden ingezet.⁷

Het zal duidelijk zijn dat het ontwikkelen van dergelijke, multifunctioneel inzetbare gevechtseenheden tijd kost. De verwachting is dan ook dat het nog zeker tien jaar duurt voordat de eerste eenheden van de 'Objective Force' het licht zien. Belangrijk hierbij is dat de Amerikanen bij de ontwikkeling uitgaan van hun grootste kracht, nl. technologische overwicht. De ontwikkeling van de 'Objective Force' is daarom vooral *capability driven* in plaats van *threat-driven*.⁸ Gebruikmakend van de modernste technieken op het gebied van wapentechnologie, bescherming, communicatie, sensortechniek, et cetera moet de 'Objective Force' in staat zijn tot *see first, understand first, act first and finish decisively*. Kortom, zo snel mogelijk een volledige overwinning bereiken. Men wil (en kan) zich geen langdurige gewapende conflicten meer veroorloven.

⁷ Army Magazine, *The Army magazine hooah guide to Army Transformation* (February 2001), 25.

⁸ US Department of Defense, *Quadrennial Defense Review Report* (Washington DC, September 2001) IV.

⁹ o.a. TRADOC Pamphlet 525-3-92, *The US Army Objective Force, Operational and Organizational Concept for Units of Employment* (Fort Monroe, Virginia, Draft 1, November 2001), 4.

¹⁰ o.a. TRADOC Pamphlet 525-3-0, *The US Army Objective Force, Operational and Organizational Concept* (Fort Monroe, Virginia, Draft 1, November 2001), 50.

Samenstelling en organisatie 'Objective Force'

Momenteel is men bij TRADOC druk bezig zicht te krijgen op de samenstelling en organisatie van de 'Objective Force'.⁹ De eerste resultaten zijn als volgt. In organisatorisch opzicht beschrijft men de 'Objective Force' als een *unit of purpose*, die bestaat uit twee elementen. De *unit of employment* moet de voorwaarden scheppen voor een succesvolle inzet van manoeuvre-eenheden. Denk hierbij aan het huidige legerkorps- en divisieniveau, waarbij nog geen uitspraak wordt gedaan of en welk niveau er kan worden geschrapt. Hiertoe beschikt men over eigen inlichtingen, opsporings- en verkenningcapaciteit en is men in staat doelen in de diepte te bestrijden met vóórdragende munitie en helikopters. Dit moet leiden tot een gedwongen echelonnering en fragmentatie van vijandelijke eenheden, die uiteindelijk door de *unit of action* moeten worden vernietigd. Deze laatste komt overeen met het huidige brigade-niveau en voert het gevecht in alle dimensies en op alle afstanden, inclusief het nabijgevecht.

Qua uitrusting wordt de kern van de 'Objective Force' gevormd door het *Future Combat System* (FCS). Dit is een universeel platform, dat modulair kan worden opgebouwd en gebruikt als tank, pantservoertuig of artilleriedrager. Mogelijk zullen deze functies zelfs (gedeeltelijk) worden geïntegreerd en gecombineerd met nieuwe elementen zoals *Unmanned Aerial Vehicles* (UAV) en robotica. Kortom: het is een systeem van systemen en voor de US Army de gezichtsbepalende 'hardware' van 'transformation'. Het FCS moet door de lucht kunnen worden vervoerd met bestaande middelen (C-130/C-17) en belichaamt alles waar de 'Objective Force' voor staat: gebruik van hoogwaardige composieten voor gewichtsbesparing en bescherming, (nog deels te ontwikkelen) geavanceerde wapensystemen en munitie, technologie die detectie en bestrijding van het platform vrijwel onmogelijk moeten maken en

hoogwaardige sensoren, identificatiemiddelen en communicatieapparatuur.

Opvallend is verder de volledige integratie van helikopters in grondeenheden, een algemene tendens in de Verenigde Staten. Zo zullen vanaf 2003 ook de tot nu toe door de US Air Force gevlogen helikopters, ten behoeve van speciale operaties worden ondergebracht bij de US Army. Daarnaast is een belangrijke rol weggelegd voor precieze lange-afstandmunitie, waarbij vooral bestaande platformen zoals de MLRS als lanceereenheid zullen worden gebruikt.

Ondanks al deze organisatorische en technologische ontwikkelingen blijft ook binnen de 'Objective Force', de factor mens de beslissende kracht. In hun eigen bewoordingen is dat als volgt geformuleerd:

Successful Objective Force operations will be grounded in the human dimension, the vital heritage of America's Army.¹⁰

Dit besef wordt ook gelijk vertaald in formulering van een visie en toekomstig personeelsbeleid. Zo zullen de toekomstige leiders van de US Army worden geselecteerd en zullen zij zich verder ontwikkelen door het achtereenvolgens vervullen van functies bij de 'Objective Force'.

Ten slotte nog een viertal opmerkingen. Ten eerste: de 'Objective Force' zal zich niet alleen beperken tot het parate deel van de US Army, ook de reservecomponent zal (gedeeltelijk) deel uitmaken van de 'Objective Force'. Dit is geheel in lijn met het grote belang wat traditioneel in de VS wordt gehecht aan deze laatstgenoemde eenheden, zoals opgenomen in onder andere de 'National Guard'. Ten tweede: de exacte mix van de 'Objective Force' staat nog geenszins vast. Het is verre van uitgesloten dat diverse 'Objective Force'-eenheden een licht c.q. zwaar karakter zullen behouden. Zo blijken lichte eenheden uitermate geschikt om te opereren in

onherbergzaam of ge-urbaniseerd terrein (hetzelfde soort terrein waar vele asymmetrische conflicten zich zullen afspelen) en toont het optreden van Israël in de bezette gebieden aan dat tanks en gemechaniseerde eenheden eveneens uitstekend zijn te gebruiken bij dergelijke conflicten. Zestig ton staal biedt immers per definitie meer bescherming dan twintig ton.

Ten derde: het schrappen van de nieuwe gemechaniseerde houwtiser 'Crusader' dient niet te worden geïnterpreteerd als een afnemend belang aan artillerie. Integendeel, de Amerikanen zijn van mening dat hoe meer het gevecht op afstand wordt gevoerd, hoe beter het is.

Waarom is het project dan toch in de ijskast gestopt? De verklaring ligt vooral in politieke en financiële redenen. De Amerikaanse minister van defensie Rumsfeld, wil, mede gezien de huidige veiligheidssituatie, het tempo van 'transformation' opschroe-

ven. Teneinde hiervoor de financiële middelen vrij te maken is geschrapt, uitgesteld of gereduceerd in een aantal grote materieelprojecten, zoals de 'Crusader', 'Comanche', F-22 en conventionele onderzeeërs.

Het was een éézijdige beslissing van de minister, die leidde tot grote spanningen met (in het geval van de 'Crusader') generaal Shinseki, die niet bereid is een operationeel risico te lopen met zijn zware eenheden (de *Legacy Force*). Wordt dus vervolgd.

Overigens mogen we bovenstaande situatie absoluut niet eenzijdig vertalen naar Nederland en de mogelijke aanschaf van een nieuwe houwtiser voor de KL. Zeker na het voorlopig afzien van de vervanging van de mortieren, beschikt een Nederlandse gemechaniseerde brigade slechts over één uniek en uiterst schaars middel: de houwtiser. Hierbij zal de brigade slechts beperkte steun ontvangen van de divisie in de vorm van MLRS en

mogelijk helikopters. Dit is van een volstrekt andere dimensie dan de vuursteun die een overeenkomstige Amerikaanse brigade heeft. Naast mortieren (!) en houwtisers heeft men momenteel de beschikking over een scala aan andere wapensystemen om precieze, lange-afstandsmunitie doelen in de diepte mee uit te schakelen. Denk hierbij aan helikopters (Apache, Comanche) en MLRS-systemen met een veel grotere draacht en werking dan overeenkomstige Nederlandse systemen.

Ten vierde: nog meer dan voorheen wordt belang gehecht aan Speciale Operaties. Mede op grond van de recente ervaringen in Afghanistan wordt dit als een succesverhaal gezien, waarbij het 'joint'-karakter onverkort van kracht blijft. Het aantal beschikbare middelen voor Speciale Operaties zal dan ook ongetwijfeld sterk worden uitgebreid.

Zoals gezegd, het bovenstaande is

'Stryker'

toekomstmuziek. De vs blijven daarom de komende decennia nog volledig vertrouwen op hun huidige organisatie: de 'Legacy Force'. De huidige, gemechaniseerde divisies, uitgerust met de 'M1 Abrams'-tank en de 'M2/M3 Bradley', blijven derhalve de ruggegraat van de US Army tot de 'Objective Force' volledig operationeel is (2030). En zelfs dan betekent dat niet automatisch dat de 'zware eenheden' zijn uitgefaseerd (misschien wel de grootste misperceptie omtrent 'transformation').

IBCT

De vs wachten de ontwikkelingen niet lijdzaam af. Nu is er immers al behoefte aan hybride, snel te transporteren eenheden die het gat kunnen vullen tussen lichte eenheden (*airborne*, *airmobile*, lichte infanterie) en de zware gemechaniseerde eenheden. Daarom heeft men de zogenaamde *Interim Brigade Combat Teams* (IBCT) opgericht, die geheel door de lucht kunnen worden vervoerd en waarvan de eerste twee momenteel operationeel zijn. Vanwege de tijdsdruk zijn deze eenheden uitgerust met op de markt beschikbare middelen, zoals de LAV-III, in de US Army inmiddels omgedoopt tot 'Stryker' (een acht-wiel-pantservoertuig).

Bijkomend voordeel van de IBCT is dat het een uitstekend medium is voor het uitvoeren van experimenten met het oog op de uiteindelijke 'Objective Force'. Ook hebben de IBCTs ook een soort symboolfunctie: deze eenheden zijn de concrete voorbodes van de toekomstige US Army, de belichaming van 'transformation'. Overigens: totdat deze IBCTs operationeel waren gesteld werden ze doorgaans *Initial Brigade Combat Teams* genoemd,¹¹ terwijl binnen TRADOC veelvuldig de naam *Stryker Brigade Combat Team* (SBCT) wordt gehanteerd. Redenen

¹¹ Army Magazine, *The Army magazine hooah guide to Army Transformation* (February 2001), 25.

¹² US Army, FM 22-100, *Army leadership, BE, KNOW, DO* (Washington DC, August 1999), 2-2.

genoeg voor spraakverwarring, maar het zijn dezelfde eenheden.

Ondanks de introductie van de IBCTs blijven de vs voorlopig beschikken over lichte eenheden, die als eerste kunnen worden ontplooid. Het betreft de reeds eerder genoemde luchtlandings- en luchtmobiele eenheden, aangevuld met een lichte infanteriedivisie (10th Mountain Division).

Kortom, totdat de 'Objective Force' volledig is uitgekristalliseerd, voorziet de US Army in haar taken door het aanhouden van drie soorten eenheden: lichte eenheden voor snelle projectie, interim-eenheden voor tijdelijk afdoende gevechtskracht en zware eenheden die de uiteindelijke overwinning moeten bevechten.

Homeland Security

Een recente ontwikkeling die invloed uitoefent op al het bovenstaande is *Homeland Security*. Het is duidelijk dat de aanslagen van 11 september hun invloed doen gelden. Een eerste effect is in ieder geval dat de financiële middelen voor defensie belangrijk zijn verruimd. Hierdoor wordt de haalbaarheid van 'transformation' uitermate vergroot. Daarnaast kan de verdediging van het grondgebied en de burgers van de vs ook consequenties hebben voor de ontplooiing van de krijgsmacht. Naar het zich laat aanzien zal het zojuist opgerichte departement van 'Homeland Security' zich bij de verdediging van de vs niet alleen richten op een integratie van bestaande organisaties, zoals de 'Coast Guard', FBI en diverse inlichtingendiensten, maar ook frequent een beroep doen op de krijgsmacht voor 'Homeland Defense'.

De krijgsmacht zal hierbij vooral een rol spelen bij buitengewone omstandigheden, zoals een aanval op het grondgebied van de vs. In alle andere gevallen ligt de verantwoording bij het nieuwe departement voor 'Homeland security'.

Normen en waarden

Ten slotte komen we terug op de 'software'. Zoals aangegeven wordt

de mens altijd als de beslissende factor beschouwd. Dit is in de gehele US Army verweven. Voorop staat het aanhouden van specifieke normen en waarden, genoemd de *army values*.¹² Van initiële opleiding tot het US Army War College is het dagelijks leven doorspekt met begrippen als *loyalty*, *duty*, *respect*, *selfless service*, *honor*, *integrity* en *personal courage*. Dit geldt voor alle rangen en standen en onder alle omstandigheden, ook buiten dienst.

Daarnaast wordt er uitputtend aandacht besteed aan opleiding en training en leiderschap. Om met het eerste te beginnen: grote waarde wordt gehecht aan het persoonlijke vakmanschap van de militair en de toepassing hiervan in de opleiding en training van eenheden. Door toepassing van een veelheid aan geavanceerde onderwijsleermiddelen, een centrale wijze van planning en het veelvuldig gebruik van geïnstrumenteerde oefenterreinen (zoals het bij velen bekende Hohenfels), wordt een hoog realiteitsgehalte bereikt.

'Transformation' borduurt hierop voort, met een extra accent op het begrip *self-development*. Hierbij gaat men er vanuit dat de militair niet alles wordt aangereikt, maar ook het initiatief moet nemen om zichzelf verder te ontplooiën. Om dit te bereiken wordt (nog meer) geïnvesteerd in afstands-onderwijs met behulp van internet, en computerondersteund onderwijs. Opvallend is dat men het 'mengen' van eenheden momenteel niet opportuun acht. Gebaseerd op doelmatigheids-overwegingen, beschikbare vakkennis en mentale overwegingen, blijven (pantser)infanterie- en tankeenheden uniek en ongemengd.

Leiderschap is vastgelegd in een uitgebreid voorschrift, 'FM 22-100 Army Leadership'. Dit wordt voortdurend aangepast aan veranderingen in doctrine, organisatie, inzet en inzichten. Niet alleen wordt beschreven wat een leider moet kunnen en doen (KNOW en DO), maar vooral wat een leider moet zijn (BE).

Wederom zien we een nadruk op nor-

men en waarden en het belang van leiderschap voor uiteindelijk succes. Een grote rol is hierbij weggelegd voor de bereidheid risico's te nemen (zowel fysiek als mentaal), een onvoorwaardelijke voorbeeldfunctie en de begeleiding van kader (*mentoring*). Het is dan ook niet verwonderlijk dat personeel en leiderschap niet alleen nu een hoofdrol spelen, maar ook worden beschouwd als de kern van 'transformation'. Ze worden gezien als de bepalende succesfactoren.

'Transformation': de analyse

Alvorens we beschrijven wat de waarde van 'transformation' kan zijn voor de KL, moeten we de sterke en zwakke punten van dit proces beknopt analyseren. Op grond daarvan wordt vervolgens de brug geslagen naar de toekomst.

Joint vision

Het absolute winstpunt van 'transformation' is de integratie van de toekomst van de US Army met de visie van de politieke leiding en CJCS.

Gebaseerd op de, door de politieke leiding onderschreven, 'National Military Strategy' wordt voor de gehele Amerikaanse krijgsmacht de 'Joint Vision' opgesteld. Dit is het richtpunt voor de toekomst, het proces om daar te komen krijgt gestalte in de filosofie genaamd 'Army Transformation'. Dit proces schept binnen de US Army duidelijkheid en eenheid van opvatting omtrent de toekomst. Onmiskenbaar is dat er veel zal veranderen en veel tollens losstaan, maar de context is iedereen duidelijk. De koers staat immers vast en is niet meer afhankelijk van de roerganger die toevallig dienst heeft.

Grondcomponent

Een tweede belangrijke winstpunt van de huidige ontwikkelingen, is de door alle niveaus onderschreven positieve herwaardering van de grondcomponent van de krijgsmacht. Het belang van een sterke US Army is onbetwistbaar vastgesteld en de VS zijn bereid daaruit hun conclusies te trekken.

Zeker na 11 september 2001 is het volstrekt duidelijk dat deze waarheid zich niet beperkt tot symmetrische

conflicten; ook bij asymmetrische operaties blijft de bewapende grondsoldaat een hoofdrol spelen. Hierin zijn landstrijdkrachten uniek en onvervangbaar. Maar de invulling van deze rol zal wel steeds hogere eisen stellen aan de landstrijdkrachten.

Het uitgebreide gevechtsveld, multi-dimensionaal optreden en technologische innovaties zullen ertoe leiden dat, meer dan nu nog het geval, de soldaat in staat moet zijn zelfstandig te opereren, met initiatief te handelen en zich aan elk terrein en soort operatie snel aan te passen. Dit vereist vele modernisering en investeringen in landstrijdkrachten.

Personeel

Een andere waarde van 'transformation' is dat de factor personeel integraal is meegenomen in de visie. Deze benadering is een belangrijke voorwaarde om op termijn te beschikken over militairen met intellectuele en mentale bagage, zodat op het juiste tijdstip over de juiste leiders wordt beschikt. Voor het personeel is ook volstrekt duidelijk wat er van ze wordt verwacht. De 'values' zijn niet tijdsgebonden en blijven dus onverkort van kracht. Daarnaast zoekt men echter naar militairen die kunnen omgaan met veranderingen, kritisch zijn ten opzichte van zichzelf en anderen en zich op grond hiervan verder ontwikkelen. Om deze eigenschappen te garanderen kunnen ze nu reeds in werving, selectie en loopbaanpatronen worden verwerkt.

Als een ander positief aspect beschouwen wij de absolute wil om de top te bereiken en de beste te zijn. Dit heeft een onbetwist motiverende en bindende werking en leidt tevens (zeker in de VS) tot veel respect. Iets meer van dit streven zou ook de KL niet misstaan, zeker gezien de potentie die wij in huis hebben en die wij voortdurend willen bewijzen in operaties en andere situaties.

Een ander belangrijk punt is dat ook de reservecomponent van de US Army in de toekomst een volwaardig onder-

deel van de krijgsmacht blijft. Een bewijs hiervoor is de beslissing ook reserve-eenheden mee te nemen in de transformatie. De interoperabiliteit met de actieve component is daarmee gegarandeerd. Operationele inzet van deze component zal dus ook in de toekomst aan de orde zijn. Deze keuze is van belang, want daarmee blijft de band tussen krijgsmacht en maatschappij zo hecht mogelijk. De vs beseffen het belang daarvan.

Innovatie

Ten slotte betekent 'transformation' een geweldige impuls voor innovatie. De consequenties hiervan voor de ontwikkelingen van nieuwe technologieën, materialen, doctrine, opleidings- en trainingsmogelijkheden en leiders zijn ongekend en zullen de vs niet alleen een ongekende voorsprong geven op militair terrein, maar ook een belangrijke positieve impuls zijn voor de vs als geheel. Wij ervaren dagelijks de geweldige stimulans die daarvan uitgaat op het dienende personeel.

Kanttekeningen en risico's

Toch is 'transformation' niet alleen maar hosanna. Enige kanttekeningen en risico's zijn op zijn plaats.

Politiek risico

Allereerst is er een politiek risico. 'Transformation' is in feite een 'joint' filosofie, maar dat komt in de verdere uitwerking niet echt uit de verf. Dat geldt overigens voor alle krijgsmacht-delen. Zo is er onmiskenbaar sprake van een overlap tussen de rol van de landstrijdkrachten en de US Marines (die in feite hetzelfde doen, namelijk na transport door de lucht of over

water, operaties uitvoeren op het land), van concurrentie tussen de US Air Force en US Navy voor wat betreft de uitvoering van *Theatre Missile Defense* en is niet duidelijk welk krijgsmachtdeel zich primair verantwoordelijk acht voor de planning en uitvoering van tactische luchtsteun¹³ (Air Force of Army). De kans bestaat dat de politiek ingrijpt en meer samenwerking (en dus ook taakverdeling) tussen de diverse krijgsmacht-delen eist. Dat betekent dat veel projecten zullen vertragen, wijzigen of worden geschrapt. In ieder geval zal het veel aanpassingen vergen.

Financieel-technologisch risico

Het begrip 'Objective Force' moet met enig relativiseringsvermogen worden beschouwd: dit science-fiction-achtige beeld zal niet altijd in lijn zijn met de realiteit. Om te beginnen is nog onzeker of de technologie kan bieden wat men ervan verlangt. Dit voorschot op de toekomst weegt zwaar. Verder zullen de financiën uiteindelijk bepalen hoe de 'Objective Force' er zal uitzien en welke doelen ermee worden bereikt. Er is zeker geen blanco cheque verstrekt door de President en dus zullen er waarschijnlijk keuzes moeten worden gemaakt.

Mentaal risico

Er is een mentaal risico. De 'Objective Force' moet worden gezien als een mammoettanker. De omvang en koers is globaal bekend, maar door nieuwe ontwikkelingen en ervaringen zal de politieke en militaire leiding de koers af en toe bijstellen. De US Army weet dus globaal in welke richting ze gaat, maar nog niet waar ze uitkomt. Deze onzekerheid leidt onder het personeel soms tot onbegrip; het biedt niet het duidelijke plaatje en houvast wat men graag ziet.¹⁴

Operationele risico's

De 'Interim Force' heeft voorsnóg te weinig gevechtskracht om zelfstandig succesvol en zonder grote verliezen te worden ingezet. Daarnaast dreigt de 'Legacy Force' te worden uitgehold door gebrek aan middelen en training en is nog niet duidelijk

wanneer men kan beschikken over een afdoende 'Objective Force'.¹⁵

Onderbouwing van de eisen

De US Army loopt risico met de onderbouwing van de eisen die zijn gesteld aan de 'Objective Force' voor wat betreft tijd en omvang van inzet. Eigenlijk is niet goed bekend waarom een brigade binnen 96 uren overal ter wereld moet kunnen worden ontplooid; het is zeker geen eis die van de CJCS komt. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat deze eisen op weerstand stuiten bij de US Marines, die zichzelf als de ultieme Amerikaanse *Reaction Force* zien.

Transportcapaciteit

In samenhang met het punt hierboven is de benodigde transportcapaciteit voor de 'Objective Force' momenteel niet aanwezig en lijkt ook niet gecoördineerd met de overige krijgsmacht-delen. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot conflicten met de Air Force, die meer ziet in de aanschaf van jagers dan te investeren in transportvliegtuigen. Kortom, over de inzet van de 'Objective Force' zal nog veel te doen zijn.

Logistiek risico

Een toekomstig niet-lineair gevechtsveld zal grote eisen stellen aan de logistiek. Zelfstandig, op grote afstand van elkaar opererende, beweeglijke en lethale eenheden vereisen een andere visie op logistiek dan nu het geval is. Regelmatige aanvoer door eigen terrein zal meer uitzondering dan regel worden, zeker op tactisch niveau. Dit zal mogelijk leiden tot de wens tot grotere efficiency bij het gebruik van voorraden (zuinige motoren, doeltreffende en effectieve munitie), hogere logistieke zelfstandigheid en een ander geneeskundig systeem. Dit aspect is nog niet of nauwelijks geïntegreerd in de huidige plannen.

Doelmatigheidsrisico

Het experimentele karakter van 'transformation' impliceert dat niet altijd doelmatig met middelen zal worden omgesprongen. Ontwikkelingen zullen stoppen, experimenten mislukken

¹³ o.a. TRADOC Pamphlet 525-3-0, *The US Army Objective Force, Operational and Organizational Concept* (Fort Monroe, Virginia, Draft 1, November 2001), 25.

¹⁴ Leonard Wong, *Stifling innovation, developing tomorrow's leaders today* (US Army War College, April 2002), 34.

¹⁵ US Department of the Army, *The Army Training and Leader Development Panel Officer Study, Report to the Army* (Washington DC: US Department of the Army, December 2000) OS-1.

en plannen niet haalbaar zijn. Dit wordt momenteel geaccepteerd als expliciete consequentie; de vraag is of deze houding zal standhouden.

Internationaal risico

De vs zullen ervoor moeten waken dat de bondgenoten 'aan boord blijven'. De vs hechten grote waarde aan *burden sharing*, dat wil zeggen dat men er vanuit gaat dat bondgenoten en coalities een deel van de lasten dragen. Een belangrijke voorwaarde is echter handhaving van een bepaalde mate aan interoperabiliteit met deze bondgenoten. Gezien de geplande ontwikkelingen op het gebied van C4ISR en de hiervoor benodigde investeringen, is het twijfelachtig of alle bondgenoten eenvoudig op deze systemen kunnen 'inpluggen'.

'Transformation' en de Nederlandse krijgsmacht

Na de hoofdlijnen van 'transformation' te hebben weergegeven en geanalyseerd, is het tijd tot de kern te komen: wat kan 'transformation' betekenen voor de krijgsmacht in het algemeen en de KL in het bijzonder? Dit is een open discussie. We zijn ons bewust van de vele onzekerheden omtrent 'transformation', de verschillende interpretaties omtrent de toekomst van de krijgsmacht en de KL en de persoonlijke voorkeuren. We verkopen hier dan ook geen absolute waarheden, maar geven wel onze visie. Wat de waarheid is zal de tijd ons leren.

Gebrek aan visie

In de eerste plaats zouden wij ons in Nederland in politiek en militair opzicht eens moeten spiegelen aan de wijze waarop 'Force Development' in de vs totstandkomt. Daar is dit proces gebaseerd op een duidelijke lange-termijn-toekomstvisie, afgestemd op de politieke leiding.

Hoe anders is de situatie in Nederland. Niet alleen is er in ons land al jaren sprake van functionele onzekerheid bij Defensie, maar ook een te grote mate aan structurele onzeker-

heid. Nederland ontbeert een toekomstvisie op Defensie. Een enkele maal vinden we iets terug in het algemene veiligheidsbeleid en soms produceren de krijgsmachtdelen documenten met een gedeeltelijke lange-termijnvisie. Ook verschijnt er regelmatig een Defensienota. Maar deze documenten zijn vaak op incidentele gebeurtenissen gestoeld of hebben een directe aanleiding tot formulering, zoals een nieuw kabinet of de aanschaf van een belangrijk nieuw wapensysteem. Daarnaast vertonen deze documenten zelden een 'joint' karakter en zeker geen integrale werking in de mate waarin de vs die ten-toonspreiden. Een wrang voorbeeld van dit gebrek aan visie is het Defensie Strategisch Plan. Het is sedert 1998 niet meer bijgesteld!

De belangrijkste consequentie hiervan is dat verdeling van middelen binnen en tussen de krijgsmachtdelen niet is gebaseerd op een strategische visie. Hiermee lopen we de kans dat we over enkele jaren de verkeerde middelen voor een verkeerde dreiging hebben. Daarnaast leidt het gebrek aan visie tot negatieve onzekerheid onder het personeel en een voortdurende competentiestrijd tussen krijgsmachtdelen onderling en tussen de krijgsmachtdelen en de politieke leiding. Of 'transformation' dit alles oplost is de vraag; het scheidt echter wel duidelijkheid. Overigens kwam de commissie-Franssen begin dit jaar tot soortgelijke conclusies.

Er is behoefte aan een, door de politieke en militaire leiding in samenhang ontwikkelde, oprechte lange-termijnvisie die richting geeft aan de stormachtige ontwikkelingen die ons de komende jaren en decennia zullen bereiken en welke de krijgsmacht hiervoor zodanig richten dat men in staat is proactief te kunnen optreden.

Capaciteit tot winnen

In de tweede plaats laat de Amerikaanse veiligheidsanalyse die ten grondslag ligt aan het veranderingsproces er geen enkele twijfel over bestaan dat landstrijdkrachten te allen tijde beslissend zijn tijdens het conflict en tevens een hoofdrol spelen na het conflict. Dit gegeven vereist een onvoorwaardelijke capaciteit tot winnen (in het eerste geval) en voldoende voortzettingsvermogen om het einde van het gewapende deel van het conflict, de geformuleerde *endstate*, te bereiken. In het toekomstige conflict, dat ver van de eigen haard wordt gevoerd en een keur aan potentiële opposenten kent, vereist dit een US Army met een hoge mate aan mobiliteit, flexibiliteit, bescherming, lethaleiteit, C4ISR en voortzettingsvermogen, gecombineerd met de onvoorwaardelijke wil om te winnen.

In Nederland dreigen deze eigenschappen langzaam maar zeker af te kalven. Grote zorgen baart in dit opzicht de structurele reductie in vuursteun (geen geplande vervanging voor mortieren en een onaanvaardbaar verouderde houwitser, de beperkt beschikbare en vooral gebonden luchtsteun bij de Tactische Helikoptergroep en de reeds gememoreerde beperkingen bij tactische luchtsteun door vliegtuigen), de verouderde voertuigen van de pantserinfanterie en genie (twee wezenlijke elementen in het gevecht van verbonden wapens) en het schijnbare gebrek aan bereidheid de beschikbare middelen daadwerkelijk in gevechtsoperaties in te zetten. Daarnaast is krijgsmachtbreed de beschikbare gevechtskracht voor landoperaties uit balans. In feite beschikken we over negen parate en inzetbare bataljons, waarvan er slechts drie zijn gemechaniseerd. De overige (luchtmobiel, mariniers) zijn weliswaar uitermate professioneel en goed getraind, maar missen de bescherming, tactische mobiliteit, vuurkracht en het voortzettingsvermogen die in een groot gedeelte van het geweldspectrum noodzakelijk zijn.

Het is noodzakelijk tot een herbezinning te komen omtrent het toekomstige vermogen van de krijgsmacht landoperaties uit te voeren.

Naar de huidige stand van zaken is er een versnippering tussen de krijgsmachtdelen, beschikken we over te weinig vuursteun, bescherming, mobiliteit en lethaliteit en ontberen we de wil tot daadwerkelijke inzet van de beschikbare middelen.

'Transformation' en de Koninklijke Landmacht

Hoewel hierboven al even is verwezen naar de Koninklijke Landmacht,

zal hierna specifiek worden ingegaan op ons krijgsmachtdeel.

Een eerste constatering is dat de KL in zijn huidige organisatie en samenstelling voorlopig *compatible* blijft met de US Army. Enerzijds omdat de 'Objective Force' nog lang niet is gerealiseerd en het Amerikaanse leger tot die tijd grotendeels is samengesteld conform de Nederlandse eenheden. Anderzijds omdat ook de 'Objective Force' een gevechtseenheid blijft, waar het gevecht van verbonden wapenen wordt gevoerd. Wapendragers en systemen zullen in die organisatie belangrijk worden verbeterd, maar samenwerking met zware eenheden blijft ook dan mogelijk. Wel moet de KL zorgdragen voor het behouden van het vereiste kwaliteitsniveau

door tijdige en juiste investeringen in materieel, personeel en training.

De KL zal met haar huidige materieel niet beschikken over dezelfde strategische mobiliteit als is voorzien voor de 'Objective Force'. Echter, gezien de Nederlandse politieke opstelling van de afgelopen jaren is het sowieso niet waarschijnlijk dat ons land in de nabije toekomst een daadkracht zal vertonen die zich kan meten met die van de Amerikanen of Britten. Kortom, wij zullen niet zo snel de *first entry* uitvoeren. Waarschijnlijker is dat de KL zal participeren met troepen die later op het toneel verschijnen. Gegarandeerd moet worden dat de KL op brigadeniveau het gevecht van verbonden wapens kan blijven uitvoeren. De KL heeft immers de opdracht om,

Objective Force Objectives

Sustainability

Responsiveness

Deployability

Survivability

Lethality

Versatility

Agility

... Strategic Dominance Across the Entire Spectrum of Operations

in voorkomend geval, een brigade te kunnen leveren voor een vredesoperatie met *peace-enforcing*-karakter. Dit stelt eisen aan de opleiding en training en aan het beschikbare materiaal (zie het hierboven gestelde omtrent de geplande reductie in vuursteun).

De huidige organisatie en middelen van de KL zijn in principe uitstekend geschikt om, tenminste het komende decennium, te participeren in een multinationale, bondgenootschappelijke 'decisive force'.

Daarbij zullen echter (wederom) tijdige en juiste investeringen het vereiste niveau moeten blijven garanderen.

Bovenstaande brengt echter een belangrijk aandachtspunt met zich mee. De KL kan dan wel de 'hardware' hebben, maar op het gebied van C4ISR moeten men wel naadloos kunnen aansluiten op onze grootste bondgenoot. De consequenties hiervan moeten goed worden doordacht, maar gezien de schaarste aan financiële middelen, de moeite om eigen technologische projecten te laten aansluiten bij de snelle ontwikkelingen op dit gebied en de behoefte aan gegarandeerde interoperabiliteit, moet de KL mogelijk stoppen met allerlei eigen projecten en nog meer overgaan tot de rol van *smart buyer*. Oftewel: volg de ontwikkelingen in de VS, kijk welke daarvan succesvol zijn en sluit hierbij aan.

De KL moet ervoor zorgen dat de interoperabiliteit met bondgenoten (de VS voorop) gegarandeerd is. Dit kan impliceren dat we stoppen met eigen ontwikkelingen

en nog meer overgaan tot de rol van 'smart buyer'.

Personeel is bepalend voor succes. Dat geldt niet alleen voor de transformatie in de VS, het geldt onverkort ook voor de toekomst van de KL. Wil de KL overleven en groeien naar de rol die de landstrijdkrachten toebehoort, dan moet een aantal zaken naar onze mening tegen het licht worden gehouden. Om te beginnen moet voor iedereen binnen de KL duidelijk zijn wat van hem of haar wordt verwacht. Gezien de unieke rol van de KL is dat meer dan een reguliere werkgever-werknemer verhouding. De krijgsmacht is de enige organisatie die, indien daarom gevraagd, massaal geweld mag gebruiken teneinde operaties te winnen. Daarbij kan mogelijk de inzet van het eigen leven worden gevraagd. Dit is uniek en moet dus ook leiden tot uniek personeel, wat specifieke normen en waarden handhaaft, daar trots op is en dat werkt aan de hand van een algemeen onderschreven visie. Pas als dat is gerealiseerd kan men nadenken over missies en opdrachten. Vervolgens moet worden verzekerd dat het personeel een zodanige loopbaan wordt aangeboden, dat de KL te allen tijde beschikt over de juiste mensen en de juiste leiders op de juiste plek. Dit vereist meer sturing in het functietoewijzingsproces. De organisatorische vrijblijvendheid die momenteel nog aanwezig is, zal niet leiden tot de benodigde personele kwaliteit. Ten slotte zal professionaliteit nog meer moeten worden ingevuld dan nu het geval is. Iedere militair moet optreden als *warfighter*, hetgeen niet alleen kennis vereist om het vak te leren, maar ook een mentale bereidheid vereist.

De kracht van de KL is het personeel. Dit heeft recht op eenduidige normen en waarden en een onwrikbare formulering waar de KL voor staat (de visie).

Op grond van de nu reeds

aanwezige kwaliteiten moet de KL ernaar streven haar mensen de beste te maken.

Dit kan door andere loopbaanpatronen, onvoorwaardelijke nadruk op professionaliteit, een voorbeeldig vakmanschap en een dito mentale instelling.

'Transformation' is dermate ingrijpend, dat er keuzes gemaakt moeten worden. Gezien de financiële middelen en de hierin beschikbare ruimte voor materieel, ontkomt de KL niet aan het stellen van prioriteiten. Deze moeten in lijn zijn met de geformuleerde visie en onmiskenbaar gebaseerd zijn op het bestaanrecht van de KL; het uitvoeren en winnen van operaties te land. Dat betekent mogelijk andere prioriteiten stellen, het afstoten van niet-kernactiviteiten, een centrale regie in de structuur van opleiding en training en veel minder delegatie van bevoegdheden, waardoor staven belangrijk kunnen inkrimpen. Maar dat is het meer dan waard.

Inzet van personeel vereist het beste materieel wat er is. Alle inspanningen moeten er primair op zijn gericht het personeel en de eenheden deze middelen te geven en ermee te trainen; alle andere zaken zijn van secundair belang.

De KL zal er niet aan ontkomen kritisch en creatief te kijken naar de eigen organisatie. Het is onmiskenbaar dat de ontwikkelingen beschreven in 'transformation', ook ons aan het denken zetten. Nadat een visie is geformuleerd, moeten we nadenken over de wijze waarop die visie gestalte moet krijgen. Dit roept op voorhand legio vragen op. Het voert te ver alle mogelijk vragen in dit artikel te

beantwoorden, maar zonder diep te graven zijn er moeiteloos een aantal te noemen. Een bloemlezing van mogelijke hersenbrekers:

- Moet het divisieniveau als zodanig worden gehandhaafd, of volledig worden overgaan tot een soort 'Commando Landstrijdkrachten' waarbij zelfs de kernstaf van de divisie van het toneel is verdwenen?
- Wat voor consequenties kan dit hebben voor de divisietroepen en de brigades? Valt hier efficiencywinst te halen door de beschikbare en nog niet volledig uitgebuite *span of control* van en intern de brigade volledig te benutten? Krijgt de KL dan volledig parate en zelfstandige brigades, of behoudt het alle huidige niveaus?
- Wat zijn de consequenties hiervan voor de reservecomponent?
- Wat betekenen de ontwikkelingen op technologisch gebied en vooral de informatietechnologie voor het COKL? Is een personeelsintensieve staf als het OCIOKL nog steeds nodig en is de versnippering van het COKL over vele locaties nog wel gewenst?

Wij zijn getuige van een militaire revolutie, die leidt tot ingrijpende aanpassingen. De KL moet in staat zijn de noodzaak hiertoe te onderkennen, zichzelf van alle zijden kritisch te bekijken en onconventioneel te durven denken zonder de geformuleerde normen, waarden en ervaringen te vergeten.

Deze opsomming is niet meer of minder dan een bloemlezing van de belangrijkste elementen waarin de Amerikaanse visie op 'transformation' naar onze mening invloed moet uitoefenen op de Koninklijke Landmacht. De ontwikkelingen bij onze grootste bondgenoot (en enig overgebleven supermogendheid) zullen ons echter nog op tal van andere fronten bezighouden dan de hier aangegeven hoofdlijnen. Het is daarom niet voor niets dat de KL in het recente verleden veel heeft geïnvesteerd in de relaties met de US Army; een investering die hopelijk zijn vruchten afwerpt. In deze context moet dit artikel worden gelezen. Ter afsluiting moet worden gezegd dat 'transformation' uiteraard niet volledig kan worden gekopieerd. Iedere organisatie heeft immers zijn eigen cultuur en kenmerken. Deze verschillen in ogenschouw nemend, kan 'transformation' echter de sleutel zijn voor de toekomst van de KL.

Ten slotte

De KL heeft de afgelopen jaren al een revolutie ondergaan. De inzet in vre-

desoperaties en de verandering in een beroepsleger heeft de KL een nog niet door iedereen onderkende potentie gegeven. Men beschikt over doorgaans goed materiaal, met voldoende opties tot verbeteringen. De infrastructuur is goed en de vulling gaat aan de verwachtingen voldoen. Internationaal wordt de KL gewaardeerd en beschouwd als een serieuze partner. Maar vooral beschikt de KL over de juiste mensen. Dag-in-dag-uit wordt dit bewezen. In Afghanistan, in Macedonië, in Bosnië, in Roosendaal en in Den Haag. Niet altijd in het brandpunt, maar altijd goed en soms voortreffelijk de opdrachten uitvoerend, draagt de KL de grootste last bij de uitvoering van vredesoperaties.

Het wordt tijd onze bescheidenheid te laten varen en oprecht trots te zijn op wat we doen en op wat we kunnen bereiken, in nauwe samenwerking met onze bondgenoten, in alle soorten operaties en overal ter wereld. Misschien is dat wel de belangrijkste 'transformation' die de KL moet ondergaan.

Literatuur

- Army Magazine, *The Army magazine hooah guide to Army Transformation* (February 2001).
- Chairman of the Joint Chiefs of Staff, *Joint Vision 2020* (Washington DC, US Government Printing Office, 2000).
- Frontline, *War in Europe, Interview with General Michael C. Short* (2000).
- Eric K. Shinseki, General, US Army, Chief of Staff, *Intent of the Chief of Staff*, Army (Washington DC, 23 June 1999).
- The President of the United States, *The National Security Strategy of the United States of America* (Washington, September 2002).
- TRADOC Pamphlet 525-3-92, *The US Army Objective Force, Operational and Organizational Concept for Units of Employment* (Fort Monroe, Virginia, Draft 1, November 2001).
- TRADOC Pamphlet 525-3-0, *The US Army Objective Force, Operational and Organi-*

- zational Concept* (Fort Monroe, Virginia, Draft 1, November 2001).
- TRADOC Pamphlet 525-4-0, *The US Army Objective Force, Maneuver Sustainment Concept of Operations* (Fort Monroe, Virginia, Version 18 December 2001).
- US Army, FM 22-100, *Army leadership*, BE, KNOW, DO (Washington DC, August 1999).
- US Department of Defense, *Quadrennial Defense Review Report* (Washington DC, September 2001).
- US Department of the Army, *The Army Training and Leader Development Panel Officer Study, Report to the Army* (Washington DC: US Department of the Army, December 2000).
- Leonard Wong, *Stifling innovation, developing tomorrow's leaders today* (US Army War College, April 2002).

Opleiding en training (O&T)

Een visie op O&T van de grondgebonden vuursteun

H.J.M. van Rijssen – luitenant-kolonel der artillerie*

Inleiding

Dit artikel¹ schetst de wijze waarop in de afgelopen twee jaar het Opleidings- en Trainingscommando Vuursteun (OTCO-Vust) invulling heeft gegeven aan de nieuwe filosofie aangaande opleiden en trainen, zoals verwoord in de uitgangspunten van de transitie van het Commando Opleidingen KL (COKL) naar Opleidings- en Trainingscommando KL (OTCO-KL).

Opleiden en trainen is van alle tijden en van ons allemaal. Het is één van de kerntaken van de KL. Het volgende citaat van General Douglas MacArthur onderstreept het belang van training:

In no other profession are the penalties for employing untrained personnel so appalling or so irrevocable as in the military.

Ik wil dit citaat echter positief parafaseren:

Goede opleiding en training vormen de beste garantie voor de juiste uitvoering van de aan de militair opgedragen taken.

* De auteur is hoofd van de afdeling Trainingsondersteuning op het Opleidings- en Trainingscommando Vuursteun.

¹ Dit artikel is een bewerking van de lezing over Opleiding en Training die op 27 september 2002 is gehouden tijdens de Wapen Informatiedagen Veldartillerie op de Legerplaats bij Oldebroek.

Het artikel begint met een beschrijving van de nieuwe inzichten op het gebied van O&T en beantwoordt de vraag waarom het noodzakelijk is nieuwe wegen in te slaan. Voor een goed begrip behandel ik enige theorie en geef ik enkele definities. Vervolgens beschouw ik het trainingsproces in zijn algemeenheid en besteed ik meer gedetailleerd aandacht aan het fenomeen 'trainingsondersteuning'.

Daarna worden de belangrijkste trainingsprincipes toegelicht en getoetst aan de opgedane praktijkervaringen. Tot slot behandel ik 'lessons learned' in relatie met opleiden en trainen, schets ik een mogelijk toekomstbeeld en rond ik af met een aantal stellingen.

Nieuwe opvattingen over O&T

Er is behoefte aan een nieuwe benadering van opleiden en trainen. Daar zijn verschillende redenen voor. Allereerst is de taakstelling en inzet van de KL de afgelopen tien jaar ingrijpend gewijzigd. Dit stelt hogere eisen aan het opleidings- en trainings-traject dan in het verleden. Daarnaast zijn de personele en financiële middelen aanzienlijk schaarser geworden en daardoor worden er meer dan voorheen hogere eisen gesteld aan het doelmatig en doeltreffend gebruik van deze middelen.

Vervolgens zijn er diverse ontwikkelingen in het opleiden binnen bedrij-

ven en in het civiele onderwijs, die ook goed kunnen worden toegepast bij opleiding en training van militairen. Hierbij valt te denken aan werkplek-georiënteerd onderwijs, 'training on the job' en de mogelijkheden voor zelfontwikkeling door afstandsonderwijs of zelfstudie via de elektronische snelweg.

Hoewel nog steeds zeer kostbaar qua investering, en nog maar mondjesmaat aanwezig, zien we steeds vaker de toepassing van geavanceerde onderwijsleermiddelen. Ten aanzien van simulatoren bevindt het OTCVust zich welhaast in een ideale situatie, met nagenoeg alle vuursteuneenheden in de directe omgeving (Legerplaats 't Harde), de geavanceerde onderwijsleermiddelen op de Knobbel (Legerplaats bij Oldebroek), en de oefen- en schietmogelijkheden van het Artillerie Schietkamp tussen beide legerplaatsen in.

Integrale benadering

De grondslag van het 'nieuwe' opleiden en trainen ligt in de integrale benadering van het totale O&T-traject. Deze integrale benadering start vanuit de zogenaamde Missie Systeem Analyse, waarbij na de vaststelling van de missie van het systeem, de elementaire taken van de missie worden opgelijnd en worden vervolgens uitgewerkt in eindtermen waaraan het systeem moet voldoen.

Met een systeem kan de brigade of het brigade-vuursteunsysteem wor-

den bedoeld, maar evenzeer de individuele man of vrouw. De eindtermen worden geoperationaliseerd in leerdoelen. In het ontwikkelproces onderscheiden we daarbij de gebruiker (operationele commandant) en de ontwikkelaar. In gezamenlijk overleg wordt het opleidings- en trainingstraject vastgesteld en vastgelegd. Eerlijkheidshalve moet worden vermeld dat deze manier van ontwikkelen binnen de KL nog in de kinderschoenen staat. Duidelijk is wel dat zo'n aanpak een geweldige hoeveelheid inspanning en capaciteit vergt.

Projectteam

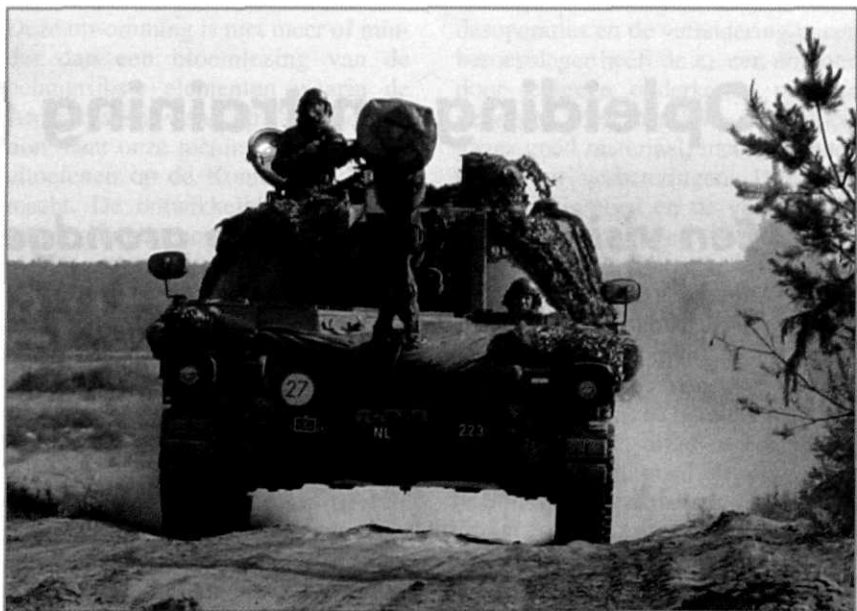
Zoals vermeld is de kern van de nieuwe O&T-filosofie de integrale benadering. Daar waar vroeger een strikte scheiding bestond tussen de individuele opleiding, verzorgd door COKL, en de onderdeelvorming, verzorgd door het Legerkorps, vervagen deze grenzen steeds meer. Men probeert bovendien opleiding en training, zowel individueel als per eenheid, maximaal te integreren.

Om dat mogelijk te maken is het zaak het huidige opleidings- en trainingsaanbod tegen het licht te houden. Opdracht daarbij is welke leerelementen het best (in termen van doelgerichtheid en doelmatigheid) op een OTC kunnen worden bijgebracht (de zogenaamde basale kennis en vaardigheden), en welke onderdelen van het opleidings- en trainingsproces het best bij de eenheid kunnen worden verzorgd. Deze veranderingen worden uitgevoerd onder leiding van het projectteam HerInrichting (integrale Opleiding en Training (HIOT)).

Algemene richtlijnen voor het HIOT-project zijn:

- opleidingen daar doen waar zij het meest effectief en efficiënt zijn;
- eenvoudige opleidingen uitbesteden, tenzij;
- gebruik maken van computerondersteund onderwijs, E-learning en werkplekgeoriënteerde opleiding.

Voorbeelden van toepassingen van de bovengenoemde richtlijnen voor de

Pilot 'Schoolbatterij' 11 AfdRa

vuursteun bespreek in ik de nu volgende paragrafen.

De waarnemersopleidingen

In het verleden waren er drie soorten waarnemersopleidingen, namelijk 'hoofdtaker', 'neventaker' en 'gelegenheidswaarnemer'. Deze laatste opleiding leende zich goed om over te dragen naar het Legerkorps-ressort, vanwege de eenvoud van de opleiding en de mogelijkheid deze uit te laten voeren door de bataljonsvuursteunofficier (batvso) en/of de teamvuursteunofficier (teamvso). Daarbij kan natuurlijk gebruik gemaakt worden van de syllabi en GOLM'n (waarnemerstrainer) van het OTCOVust.

De opleiding hoofdtaker (en neventaker) werd volgens de methodiek van Missie Systeem Analyse uitgewerkt en opnieuw opgezet. Dit leidde tot een deeltraject op de School Vuursteun en een deeltraject bij het onderdeel. De herinrichting van de opleiding hoofdtak Waarnemen leidde ook tot een kwalitatieve *upgrade* van zowel inhoud als uitvoering. Qua inhoud werd het tactisch optreden en het gebruik van VUIST-apparatuur

(Vuursteun Informatiesysteem) in overeenstemming gebracht met de vigerende praktijk. Qua uitvoering werd een aanvangstoets met een voorstudiepakket geïntroduceerd, wat resulteerde in een meer homogene cursusgroep (hoger, gemeenschappelijk aanvangsniveau).

De eerste resultaten

De eerste resultaten zijn bemoedigend: een hoger slagingspercentage en een grote(re) tevredenheid bij de gebruiker door een betere inzetbaarheid van de waarnemer. Daarnaast zijn een takenboek met praktische opdrachten en een (elektronisch) leerlingvolgsysteem ontwikkeld om diens vorderingen in de praktijk te kunnen bijhouden. De eerste twee opleidingen zijn op deze wijze uitgevoerd en binnenkort vindt een eerste evaluatie plaats.

Hierna volgen nog enige voorbeelden van de samenwerking tussen het OTCOVust en de gebruiker.

Pilot 'Schoolbatterij' 11 AfdRa

Deze 'pilot' was een eenmalig experiment, waarin kanonniërs/rijders door het kader van het eigen onder-

'Fire mission' uitgevoerd uit een MLRS in Munster-Süd

deel werden opgeleid onder supervisie van het OCIO (betreffende de AMO-vereisten) en door het OTCovust (voor wat betreft het vaktechnische deel). Als grote voordelen werden gezien dat specifieke normen en waarden kunnen worden bijgebracht (de socialisatie), en het direct kunnen worden opgenomen in de eigen eenheid (de acceptatie).

Een ander voordeel was het voorkomen van een 'trendbreuk'. Het opleiden op nagenoeg de eigen locatie resulteerde in een soort 'thuisgevoel' en leidde tot een aanzienlijk lager uitvalpercentage. De geïntegreerde initiële opleiding werd afgesloten met school-schietoefening tijdens de Schietoefening in Munster-Süd in Duitsland (SOMS, september 2002), onder andere met begeleiding van instructeurs van het OTCovust.

Toetsing en certificering

Dit was een voorlopig eenmalig project, naar aanleiding van een brief van de divisiecommandant om een achterstand in opleidingen en certificering in te halen. De opleidingen werden door het eigen personeel van de 41 Afdva op de eigen locatie uitgevoerd. Toetsing en certificering vonden in juli 2002 in Seedorf plaats door zorg van instructeurs van het OTCovust.

Het slagingspercentage lag tussen de zestig en zeventig procent. Dit lijkt laag, maar voor een parate eenheid, levend met de waan van de dag, is dit een prima resultaat.

Opleiden bij de troep scheelt dus een

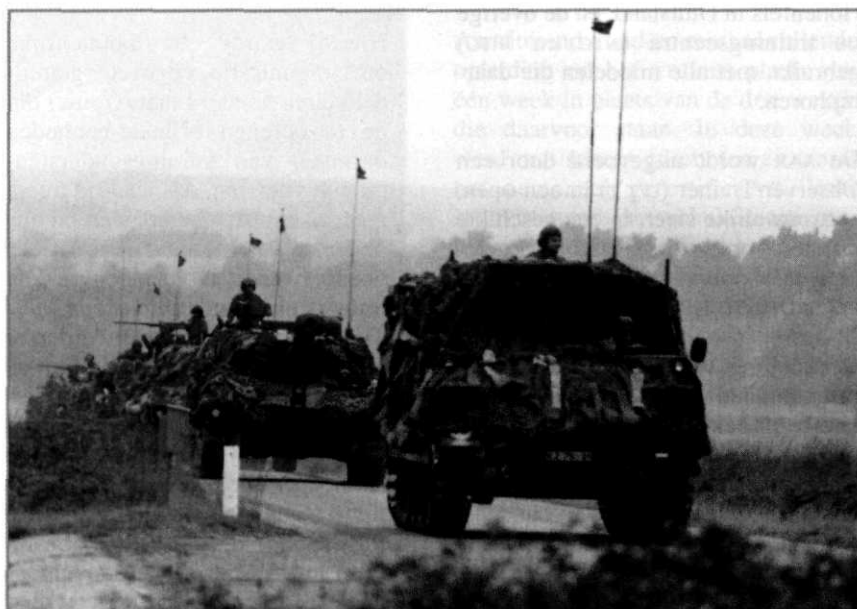
fors aantal opleidingsplaatsen, opleidingscapaciteit, en is in betrekkelijk korte tijd te realiseren. Over efficiëntie gesproken. De niet-geslaagden dienen alsnog op het OTCovust de reguliere opleiding te volgen.

'Closer to troops' heeft niet alleen gevolgen voor het opleiden voor het vervullen van een functie. Het tweede spoor dat in het kader van de nieuwe O&T-filosofie gevolgd wordt, is dat

COKL/OTCOKL een rol gaat spelen bij het ondersteunen van de onderdeelsvorming. Dat is een nieuw fenomeen en wordt vertaald in trainingsondersteuning.

Trainingsondersteuning

Trainingsondersteuning betekent steunverlening door 'observers'/trainers aan de operationele commandant in

Schietdemonstratie van de nieuwe PZH2000 tijdens de wapeninformatiedagen op het ASK

Schietoefening van de 14e AfdVa op het ASK

het kader van de onderdeelvorming. De eenheid wordt geobserveerd tijdens het oefenen voor het bereiken van de status van operationele en inzetgereedheid.

Een van de kenmerken van trainingsondersteuning is het uitvoeren van een zogenaamde After Action Review (AAR). De methodiek van een AAR is afgeleid van die welke het Amerikaanse leger in onder meer het geïnstrumenteerde oefenterrein (CTC) in Hohenfels in Duitsland, en de overige US trainingscentra (NTC en JRTC) gebruikt, met alle middelen die daarbij horen.

De AAR wordt uitgevoerd door een Observer/Trainer (O/T'r) in een open, vertrouwelijke sfeer, in een geschikte ruimte of omgeving, waarbij de oefening en/of operatie tijdelijk wordt stilgelegd.

Doelstelling van een AAR is om de militairen en commandanten zelf te laten ontdekken in hoeverre een geplande actie aan het (leer)doel heeft beantwoord, welke leerdoelen zijn gerealiseerd en welke nog aandacht verdienen. Hierbij wordt de eenheid en de commandant als het ware een spiegel voorgehouden.

Waar wordt nu de trainingsondersteuning in het kader van onderdeelstraining geleverd?

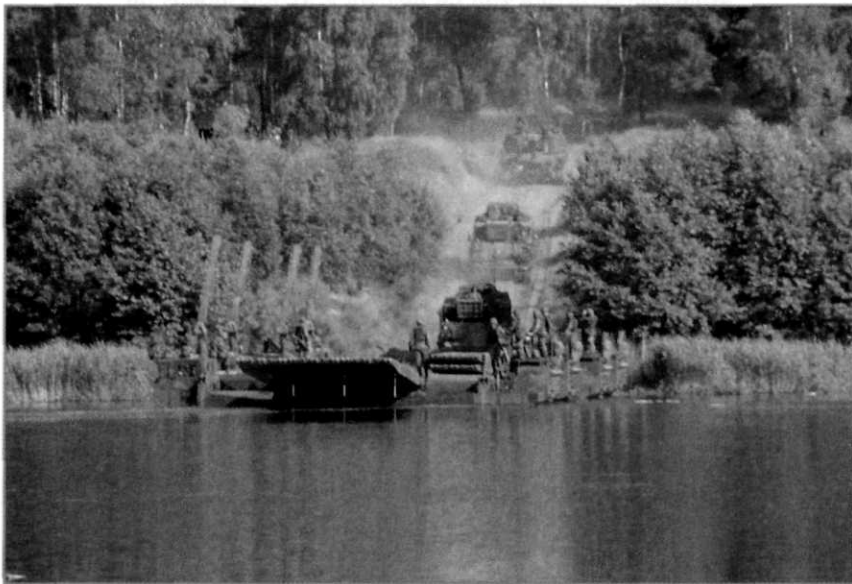
- Het zijn als eerste de grote *brigade-geleide oefeningen* (FTX'n) in Hongarije (VARPALOTA, 43 Mechbrig), Polen (DRAWSKO 43 Mechbrig en 13 Mechbrig), Tsjechië (LIBAVA, 41 Mechbrig) en Duitsland (Bergen/Hohne en Munster-Süd, 41 Mechbrig, Hohenfels, 13 Mechbrig en Alten Grabow/Klitz, 11 AMB).

Hierbij wordt een aanzienlijke O&T-organisatie opgezet (gemiddeld circa honderd man/vrouw) om de te oefenen brigade-eenheden optimaal van trainingsondersteuning te voorzien. Als lead-OC treedt meestal het OTCman op, waarbij qua personeelssterkte het OTCOVust een goede tweede is (manoeuvre kan immers niet zonder vuursteun...).

Tijdens deze oefeningen worden er voor de diverse eenheden op de diverse niveaus AAR's uitgevoerd. Een dergelijke AAR start vrijwel direct na het afkondigen van een 'ijskastperiode', waarbij de oefening tijdelijk wordt stilgelegd (*change of mission*), op pelotonsniveau, meestal te velde. Vervolgens enige tijd later (circa drie tot vier

uur) op compagnies/batterij-niveau in een leslokaal en ten slotte, circa zes tot zeven uur later, op bataljons/afdelings-niveau. Deze AAR's worden zo mogelijk audiovisueel ondersteund met kaarten, overlays, video-, fotobeelden en geluidsfragmenten.

- Het ondersteunen van *schietoefeningen* in Bergen/Hohne (SOB) en Munster-Süd (SOMS). Voor wat betreft de vuursteun wordt daarin bijgedragen aan de verschillende functionaliteiten zoals doelopsporingsmiddelen (waarneming en radar), doelbestrijdingsmiddelen (M-109, Mortieren en MLRS), en doelverwerkingsmiddelen (vuurleiding en meteo). Zo waren bij de laatste SOMS (september 2002) circa negentien leden van het OTCOVust aanwezig als instructeur en observer/trainer.
- Het uitvoeren van *staftrainingen*. Deze worden vooral voor het afdelingsniveau gehouden en hebben, analoog aan de wijze waarop het OTCman deze uitvoert, een oplopende graad van moeilijkheid. De eerste staftraining is voornamelijk gericht op het proces van besluitvorming, de volgende is meer gericht op het product (het bevel) en de laatste is in ieder geval uitgevoerd onder tijdsdruk, waarbij vooral gelet wordt op de kwaliteit van de oplossing.
- Ten slotte draagt men naast trainingsondersteuning ook bij aan het uitvoeren van *evaluaties*. Ook dit is een elementair onderdeel van het trainingsproces. Inmiddels is bijgedragen aan de diverse tactische en technische afdelingsevaluaties. Bovendien is er een niveau-IV evaluatie van 101-Artillerie Ondersteunings Batterij (ArtOstBt) uitgevoerd (DRAWSKO, 2001) en wordt een evaluatie van 109-BtVa (MLRS) voorbereid. Daarnaast wordt er bijgedragen aan het ondersteunen van de diverse soorten van pelotons-evaluaties.

Brigade-geleide oefening RHINO-DRAWSKO

Manoeuvre kan niet zonder vuursteun...

Consequenties voor het OTCovust

De genoemde opleidings- en trainingsinspanningen leiden op het OTCovust tot een accentverschuiving van individuele opleiding naar training

en trainingsondersteuning, waarbij voorshands nauwelijks extra capaciteit ter beschikking is gesteld.

Het is dus voornamelijk 'roeien met de riemen die je hebt'. Dit vereist nogal wat creativiteit, flexibiliteit en improviseringsvermogen van ontwikkelaars, observer/trainers en instructeurs. Er wordt meer in 'elkaars keuken' gekeken én gekookt.

Naast accentverschuivingen vinden er ook diepgaande veranderingen plaats. Denk bijvoorbeeld aan de veranderde rol van de instructeur: naast het reguliere optreden zal hij/zij ook als trainer moeten gaan functioneren en worden andere en hogere eisen aan hem/haar gesteld. Denk aan de communicatie met de gebruiker binnen het Legerkorps/ Divisie-ressort.

De opleidings- en trainingsbehoeften dienen in een vroeg stadium bekend te worden gesteld (niet alleen in

kwantitatieve maar ook in kwalitatieve zin) en zo mogelijk met datasystemen te worden gecommuniceerd. Op dit moment bestaat voor individuele opleidingen het Pico-systeem, dat voor planningsdoeleinden voldoet. Het product trainingsondersteuning moet voornamelijk onder het kopje 'steunverlening' en per fax worden aangevraagd, omdat COKL bijvoorbeeld (nog) niet is aangesloten op het OPS-98 systeem; het systeem dat de oefeningen en de steunverleningen binnen het Legerkorps-ressort communiceert.

Bij het herzien van de functieopleidingen is zorgvuldig overleg met de gebruiker (het Legerkorps-ressort) een absolute voorwaarde. De gebruiker accepteert onder geen beding dat opleidingen 'over de schutting' worden gegooid.

Voorwaarden voor het succes van al deze acties zijn dat enerzijds de klant nauwkeurig en tijdig aangeeft wat de behoeften (kwalitatief en kwantitatief) zijn en dat anderzijds de OTCA flexibel en klantgericht inspelen op de wensen, zodat opleidingen en trainingen 'op maat' kunnen worden verzorgd.

Maatwerk

Voorbeelden van maatwerkproducten op het OTCovust zijn de getroffen voorbereidingen van de uitzending van de mortierpelotons voor SFOR-13 en -14. Voor SFOR-13 levert de 13 Pantser Luchtdoelartillerie Batterij aanvullende stuksbediening voor één mortier. Deze stuksbediening is door het eigen kader van het mortierpeloton tijdens de SOMS in september 2002 de basisprincipes van het optreden/handelingen met de mortier bijgebracht.

Aansluitend vond er een aanvullende opleiding op het OTCovust plaats van één week in plaats van de drie weken die daarvoor staan. In deze week werd met scherp geschoten en wordt het personeel gecertificeerd. Voor SFOR-14 wordt het gehele mortierpeloton geleverd door rijders van de 11 AfdRa. Voor deze opleiding zijn door de 11 AfdRa en het OTCovust gedetailleerde afspraken gemaakt over de wijze waarop deze extra opleiding binnen het OTCovust kan worden ingepast en uitgevoerd.

Definities

• *Opleiden*

Het personeel door specifieke onderwijsleerprocessen de vereiste bekwaamheid en geschiktheid verschaffen voor een of meerdere niveaus van functioneren.

• *Trainen*

Het systematisch oefenen (herhalen) van bepaalde vaardigheden en/of het leren toepassen van opgedane kennis.

Het trainingsproces

Het trainingsproces, waarbij vooral is gekeken naar de wijze waarop de Britse krijgsmacht deze uitvoert (UK-TRAINING), bestaat uit vier stappen. De eerste is het verwerven van vaardigheden, bekwaamheden en kennis. Dit komt overeen met het individuele opleidingstraject.

De tweede stap is het praktisch uitvoeren (in praktijk brengen, beoefenen)

nen) van vaardigheden en bekwaamheden. Dit komt overeen met het uitvoeren van trainingen en/of oefeningen.

De derde is het testen dan wel evalueren van vaardigheden, bekwaamheden en kennis. Deze stap is essentieel om te beoordelen of eenheden voldoen aan de operationele eisen. De laatste stap is het constant evalueren/herzien van trainingen en trainingmethoden (met bijbehorende normen). Vooral de stappen drie en vier verdienen nadere aandacht en moeten nog verder worden uitgewerkt.

Trainingsondersteuning bij het uitvoeren van staftrainingen

Trainingsniveaus

Het principe van trainingsniveaus is ingevoerd om structuur te geven aan opleiden en trainen. Het idee achter deze niveaus is stapsgewijs een eenheid op te leiden om uiteindelijk in zijn geheel te kunnen opereren. Het begint met niveau 1; de enkele man/vrouw, vervolgens niveau 2; de groep/de vuurmond en daarna groep 3; het (vuurmond/mortier) peloton. Niveau 1 wordt verzorgd door het OTC en de vervolgniveaus door de parate

eenheid. Wanneer men voldoet aan de eisen van het ene niveau kan men doorgaan naar het volgende. De test/evaluatie van het ene niveau wordt door het niveau daarboven afgenomen. De niveaus lopen verder door met niveau 4; de batterij/companie, niveau 5, de afdeling/het bataljon tot niveau 6, de brigade/divvlgp.

Nu is de vuursteun(keten) niet altijd te vangen in de hiervoor beschreven niveaus. Een voorbeeld: bij een afdelingsschietoefening met scherp, met de inzet van een voorwaartse waarnemer, is het voor de waarnemer een

oefening op niveau 1 en/of 2 (de waarnemer en zijn groep worden geoefend). Echter, om daadwerkelijk te kunnen schieten, is de inzet nodig van een bataljons-vuursteuncoördinatiecentrum (batvsc), een afdelingsvuurleidingcentrum (afdvlc), een pelotons-vuurregelingscentrum (pelvrc) en ten slotte een vuurmondpeloton.

Dat betekent dus minimaal oefenen op niveau 3 (peloton), maar er zijn ook elementen van de afdelings- en bataljonsstaf bij betrokken. We spre-

ken hier dus veel meer van een ketenbenadering en dit vergt dus ook meer een ketenmanagement. De brigadevuursteunofficier, lees de afdelingscommandant, is feitelijk verantwoordelijk voor het opleiden en trainen van deze keten. Voor het uitvoeren van AAR's zou er additioneel eigenlijk een vuursteun(keten) AAR moeten worden gehouden.

Al deze aspecten zouden in het verbeterd accentmodel moeten worden opgenomen en leiden tot een generiek jaarplan, met bijbehorend toewijzing voor munitie (schietvoorraad) en oefenterreinen.

Trainingsprincipes

Ik zal nu de belangrijkste trainingsprincipes en de toetsing daarvan aan de praktijk behandelen. Deze trainingsprincipes zijn voornamelijk een vertaling van de Amerikaanse (FM 25-100) en Britse (training) benadering en moeten worden opgenomen in een nog te ontwikkelen Nederlandse Leidraad O&T.

De belangrijkste trainingsprincipes zijn:

- train als verbonden wapens;
- 'train as you fight';
- gebruik de juiste doctrine en handboeken;
- train de verschillende niveaus tegelijkertijd;
- de commandant is de primaire trainer.

Train als verbonden wapens

Het brigadeniveau is het laagste niveau van verbonden wapens. Maar de principes van verbonden wapens en de uitvoering ervan gelden ook voor de lagere niveaus, zoals het bataljons- en teamniveau.

Vooraf voor de vuursteun is het van belang dat deze aspecten worden meegenomen en gerealiseerd door de bataljons-vuursteunofficier en de team-vuursteunofficier. Het gaat hier vooral om de aspecten van integratie en synchronisatie van de manoeuvre en de vuursteun (en de genie en inlichtingen, enzovoort).

Hier geldt het gestelde in de Leidraad en Doctrine Publicatie II A (Gevechtsoperaties, Grondslagen)

Vuursteun is het meest effectief indien de beschikbare middelen volledig worden geïntegreerd met de inlichtingen- en manoeuvre-functie...

Bij de afgelopen oefeningen moest bijna altijd worden geconstateerd dat de integratie tussen manoeuvre en vuursteun beter kan. Aan een dergelijke opmerking zitten twee kanten. Enerzijds moet een (manoeuvre)commandant nauwkeurig en duidelijk aangeven waar en welk effect (met vuursteun) moet worden bereikt. Anderzijds moet een vuursteunofficier meer kennis, mogelijkheden en deskundigheid uitdragen om de manoeuvrecommandant beter te adviseren.

Overigens is tijdens oefeningen na de verschillende acties en AAR's een verbetering te zien, omdat wederzijds meer inzicht en begrip voor elkaar ontstaat, en (vuursteun)effecten zichtbaar en/of merkbaar worden. Vuur en beweging worden nu daadwerkelijk geïntegreerd. Het belang van dit principe wordt extra onderstreept als we de inzet van een *Peace Enforcing* (PE-)brigade als hoogste ambitieniveau van de KL beschouwen.

'Train as you fight'

Het kenmerk van dit principe is dat het onderdeel onder zo realistische mogelijke omstandigheden wordt geoefend en getraind. De werkelijkheid wordt zoveel als mogelijk nagebootst; feitelijk ontbreekt alleen het scherpe (vijandelijke) schot. De Amerikaanse geïnstrumenteerde oefenterreinen, zoals in Europa het oefenterrein Hohenfels, benaderen deze situatie het best.

Belangrijk is de vraag hoe en waarvoor gevochten wordt. Het stellen van de vraag is gemakkelijker dan het beantwoorden ervan. Bij een zoektocht naar de operationele eisen van eenheden wordt verwezen naar

een Organisatietabel en Autorisatie Staat (OTAS) of een opleidingsdocument zoals het Specifiek Beleid Opleiden en Trainen (voor de vuursteun naar het SBO-T-D). In deze documenten staan wel taakomschrijvingen en eisen, maar deze bieden niet of nauwelijks een houvast bij het ontwikkelen van een trainingstraject.

In het verleden (vóór de val van de Muur) lag dit allemaal wat meer vast in bijvoorbeeld een Vaste Aanwijzing Opleiden in Vredetijd (VAOV) waarin de 'bouwsteen-oefeningen' waren opgedragen en per oefening de eisen waren vastgesteld. Echter, deze documenten bestaan niet meer of zijn niet meer valide. De oplossing voor deze problematiek is de Amerikaans-Engelse methodiek die gebruik maakt van het opstellen van zogenaamde *Mission Essential Task Lists* (METL). Deze METL is dan *up to date* met de uit te voeren opdracht, bijvoorbeeld een PE-brigade.

De essentiële deeltaken worden dan concreet gemaakt met eisen en normen (door onder meer de Landmachtstaf en/of OPO) en vormen dan een prima beginpunt voor het afleiden van einddoelen (*Training objectives*), hetgeen een taak wordt voor het OTCOKL. Vervolgens kan in overleg met de eenheid een trainingstraject worden uitgestippeld, voorbereid en uitgevoerd, met het bijbehorende prijskaartje en capaciteitsbeslag (trainingspackage). 'Train as you fight' wordt dan realiteit.

Criteria en normen ontwikkelen

Als vastgesteld is aan welke operationele eisen een eenheid dient te voldoen, moet een vertaling naar criteria en normen worden gemaakt (meten = weten). Om vast te kunnen stellen of een eenheid operationeel inzetbaar is, dienen objectieve criteria te worden ontworpen met bijbehorende normen. Het testen en evalueren maakt een essentieel onderdeel uit van het trainingsproces.

Een goede test moet valide en betrouwbaar zijn. Voor de lagere niveaus tot en met 3 en misschien 4

bestaat een tamelijk helder beeld, maar bij de hogere niveaus is het meetresultaat lastiger vast te stellen. Is er voor een manoeuvrebataljon of een afdeling veldartillerie een echte test, waarbij alle relevante aspecten worden gemeten?

Bij de veldartillerie bestond in het verleden een uitontwikkelde schiettechnische test. Deze test is nog steeds goed bruikbaar. Maar het tactisch optreden was tot recent een relatief onbekend gebied. De nieuwe doctrine vereist echter ook op de lagere niveaus inzicht in tactiek en vaardigheid in het meedenken in de geest van de opdracht van de operationele commandant.

Een uitdaging voor het OTCOVU is derhalve een meetinstrument op het gebied van tactiek te ontwikkelen. TNO heeft hierbij 'wetenschappelijke' ondersteuning aangeboden. Deze ondersteuning is voor het vaststellen van de operationele gereedheid van grotere eenheden onontbeerlijk. Hierbij wordt dan niet gedacht aan een zogenaamde afvinklijst, maar meer aan objectieve beschrijvingen.

De juiste doctrine en handboeken

In de afgelopen tien jaar is er binnen de KL en de grondgebonden vuursteun het nodige veranderd. Op het gebied van de doctrine is er een compleet nieuwe serie Leidraad Doctrine Publicaties uitgekomen. Een aantal is nog in ontwikkeling en komt op korte termijn uit.

Leidraden en handboeken moeten in alle oefeningen worden gehanteerd en toegepast. Voor de vuursteun is onlangs de Leidraad Vuursteun uitgekomen en deze heeft de nodige consequenties voor het uitvoeren van de diverse (vuursteun-)operaties. Het gebruik van de juiste doctrine en handboeken lijkt een open deur, maar blijkt in de praktijk nog niet zo eenvoudig te zijn.

Hier ligt een eerste verantwoordelijkheid bij de gebruiker om op de hoogte te zijn van de vigerende doctrine en

handboeken, maar ook voor een trainer om bij terugkoppelingen en AAR's regelmatig naar de leidraden of afgeleide publicaties te verwijzen en/of er uit te citeren. Aan de ander kant rust de plicht bij de OTC'a deze handboeken *up to date* te houden, hetgeen niet altijd het geval is.

Train gelijktijdig verschillende niveaus

De belangrijkste reden om diverse niveaus gelijktijdig te oefenen is het doelmatig gebruiken van oefenterreinen en -middelen. Op de lagere niveaus gaat dit eenvoudiger dan op de hogere. Hierbij moeten keuzes worden gemaakt waarbij in de Amerikaans-Britse systematiek een onderscheid wordt gemaakt tussen *primary training audience* (hoogste prioriteit) en *secondary training audience* (lagere prioriteit). Voor de vuursteunenheden zijn de schietoefeningen in Munster-Stüd maar ook in het Artillerie Schietkamp (ASK) prima geschikt voor het combineren van de diverse niveaus. Zo kan zowel technisch als tactisch worden opgetreden en kan de gehele vuursteunketen worden geoefend.

Voor het testen en evalueren geldt dat er maar één niveau tegelijk kan worden gemeten, waarbij wel observers/trainers benodigd zijn om een niveau lager te kijken en vervolgens vast te stellen wat en hoe er iets gebeurd is. Dit alles moet leiden tot het doelmatig en doeltreffend organiseren van oefeningen.

Ondersteunen van commandanten

Volgens de Amerikaans-Britse (en ook de Nederlandse) doctrine is de commandant de primaire trainer. Om dat te ondersteunen het volgende citaat:

*A Commanding Officer's most important responsibility is to ensure that the standard of individual and collective training within his unit is such that it is fit to fulfil its operational role efficiently.*²

² Queens Regulation for the UK Army (1975).

Geavanceerd onderwijsleermiddel, de Waarnemerstrainer

Dit houdt in dat de commandant de eerstverantwoordelijke is en blijft, ook voor de training en geoefendheid van zijn eenheid.

Trainingsondersteuning speelt in dit licht dus een ondersteunende rol bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van een oefening. Ook bij de afname van evaluaties en vaststelling van het eindresultaat, de mate van operationele gereedheid, is en blijft de eindverantwoordelijkheid van de operationele commandant.

In het Nederlandse systeem is iedere commandant verantwoordelijk voor het opleiden van zijn eigen eenheid en het evalueren van het lagere niveau. Bijvoorbeeld: de batterijcommandant is verantwoordelijk voor de evaluatie van de (vuurmond-)pelotons en de afdelingscommandant draagt weer verantwoordelijkheid voor de batterij-evaluatie. Hierbij is de *output* van het ene (lagere) niveau de *input* voor het hogere niveau. Het vergt van commandanten overigens wel openheid en eerlijkheid over het niveau van geoefendheid van het onderliggende niveau...

Bij het afnemen van evaluaties kan een commandant gebruik maken van personeel (instructeurs) van het OTCovust dat nu optreedt als observer/controller, waarbij een deel van

de onafhankelijkheid reeds gewaarborgd is, maar waarbij de commandant het eindoordeel bepaalt.

Lessons learned

Lessons learned – feitelijk zijn het *lessons identified*, ze zijn namelijk nog niet geleerd – is een relatief nieuw fenomeen, overgenomen uit de Amerikaans-Britse benadering van opleiding en training. In Nederland zijn lessons learned nog een betrekkelijk onontgonnen gebied. Binnen de Landmachtstaf functioneert de sectie Lessons Learned, maar deze concentreert zich op geleerde lessen uit uitzendingen.

Waar het in deze bijdrage om gaat is het trekken van lessen uit de diverse oefeningen. Publicatie van deze lessen verhoogt de efficiency van oefeningen, omdat (vuursteun-)commandanten niet uitsluitend zijn aangewezzen op de methodiek van *trial and error*. Gewaarschuwde commandanten tellen voor twee! Om dat te ondersteunen een laatste citaat;

A unit may do badly (on exercise). That does not matter – it will all be experience, which will save casualties when the operation has to be done in battle.

(LtGen Montgomery, 1941)

Stappenplan

Om invulling te geven aan lessons learned is een aantal stappen nodig. De eerste en mogelijk belangrijkste is de directe terugkoppeling te velde, mogelijk verder uitgewerkt in een AAR, zoals eerder beschreven. De volgende stap is het vastleggen van geleerde lessen in *First Impression Reports* (FIR) direct aansluitend aan de oefening. Deze FIR's dienen dan aansluitend tot een *Final Exercise Report* (FER) te worden uitgewerkt, waarbij de belangrijkste geleerde lessen en openstaande actiepunten worden opgenomen.

Vervolgens kunnen de verschillende oefeningen worden geanalyseerd, waarbij mogelijke trends kunnen worden onderkend. Ten slotte moet men, in welke vorm dan ook, over deze resultaten communiceren. Publicatie is de finale stap. Daarbij moet niet de illusie worden gewekt dat het OTCo(Vust) een soort van *Centre Army Lessons Learned* (CALL-)publicaties kan verzorgen. Wat hierbij wel en niet kan, vergt nader onderzoek. De waarde van lessons learned is evident en de moeite waard om tijd, capaciteit en expertise aan te besteden.

De toekomst

Verdere integratie

Welke van de huidige trends zullen zich in de toekomst voortzetten? Er is zeker sprake van een verdere integratie van opleiden en trainen, en een intensivering van het gebruik van geavanceerde onderwijsleermiddelen (GOLM'en). Op het OTCovust zijn op dit moment beschikbaar: de M-109 crew-trainer LARIT (Laad en Richttoestel) en de Waarnemerstrainer (geschikt voor de laser-afstandsmeter en VUIST). In de nabije toekomst komt de PzH2000 met een opleidingsschietbuis/-module beschikbaar en mogelijk een andere aanpassing van het waarnemersvoertuig FENNEK. Ten slotte het vuurleidingsysteem VUIST (KL-VTS), waarvan nu een individuele trainer en groepstrainer (Mock up) beschikbaar zijn.

In de verre toekomst kan tevens een verdere (data)koppeling met GOLM'n van het OTCman plaatsvinden (TACTIS/KIBOWI).

Oefenterreinen

Verder zal er in de toekomst (nog) meer gebruik worden gemaakt van geïnstrumenteerde oefenterreinen, waarvan, zoals vermeld, Hohenfels de bekendste is. Echter, dit oefenterrein is niet of nauwelijks beschikbaar. Vandaar dat Nederland een *Memorandum of Understanding* (MOU) heeft afgesloten met Duitsland over het medegebruik van het CMTC Altmann, dat vanaf 2004 beschikbaar is.

Dit oefenterrein is in de eerste plaats geschikt voor een manoeuvrebataljon, waarin de vuursteunaspecten tot en met bataljonsniveau prima kunnen worden ingebracht en gesimuleerd. Het oefenterrein is niet geschikt voor het oefenen van een batterij MLRS of een afdeling M-109/PzH2000. Daarvoor is de KL nog steeds aangewezen op Munster-Süd, wat helaas een ongeïnstrumenteerd oefenterrein is, dat wil zeggen: niet uitgerust met MILES en andere ondersteunende en audiovisuele hulpmiddelen.

Een mogelijke oplossing in de nabije toekomst is deelnemen en/of bijdragen aan het MCTC-concept (*Mobile Combat Training Centre*). Op dit moment is het systeem, dat nu beproefd wordt, bedoeld voor oefeningen tot en met het teamniveau. Wellicht is een uitbreiding naar bataljonsniveau mogelijk met een verdere ontwikkeling voor vuursteeneenheden. De eerlijkheid gebiedt te vermelden dat het geïnstrumenteerd oefenen van een afdeling veldartillerie eigenlijk alleen goed kan plaatsvinden in Canada, zoals de Engelsen dat doen, of in de Verenigde Staten.

In de toekomst kan het opleiden en trainen van een afdeling veldartillerie (afdva) er mogelijk als volgt uitzien. De afdva meldt zich bij het OTCovust en wordt vervolgens opgesplitst in hoofd- en deelgroepen, en ondergaat onder leiding van instructeurs van de

School Vuursteun een vooraf vastgestelde training met de diverse geavanceerde onderwijsleermiddelen. Daarbij wordt eerst op individuele basis, vervolgens in groepen en ten slotte met de afdeling als geheel, een oefening met simulatoren uitgevoerd en geëvalueerd. Aan het eind van de oefenperiode sluit de afdva met eigen materieel de oefening af met een *Life Firing Exercise* (LFX) op het ASK.

Ten slotte

Kwaliteitsimpuls

De nieuwe O&T-filosofie heeft zich bij de grondgebonden vuursteun al bewezen. Het vormt een kwaliteitsimpuls voor zowel de vuursteeneenheden als het OTCovust. Het leidt tot opbouw en behoud van kennis, en tot verbetering van de prestaties van de eenheden door 'objectieve waarneming' (vreemde ogen dwingen). Trainingsondersteuning voorziet daadwerkelijk in een behoefte. De aanvragen bij de Afdeling TROST voor 2003 overstijgen nu al de capaciteit van het OTCovust. Dit vereist dus interne prioriteitstelling. Wat kunnen we wel en wat (nog) niet?

Ondersteuning noodzakelijk

Natuurlijk zijn er nog diverse zaken die verbeterd kunnen en moeten worden. Daar wordt hard aan gewerkt. Vooral aan communicatie met de eenheden, communicatie tussen de verschillende afdelingen binnen het OTCovust, het 'scherp' houden van de observer/trainers, communicatieaspecten van bedrijfsvoering en op IT-gebied.

Wat ook nog ontbreekt is een beleidskader. Het OTCovust heeft nu twee jaar gepioneerd op basis van kennis en enthousiasme. Normaliter wordt een pioniersfase gevolgd door een consolidatiefase. Het OTCovust heeft volop ideeën voor een gezonde uitwerking van een integraal opleidings- en trainingstraject op alle onderdelen en in al zijn aspecten. Nu nog de ondersteuning van de beleidsmakers.

Commandant, zetbaas, speelbal

P.H. de Vries – brigade-generaal der cavalerie*

Het zijn van commandant is het non plus ultra, de icoon, van de militaire professie. Als jongen droom je er al van, dat je aan het hoofd van een aantal onverschrokken helden (cowboys, soldaten, smurven) de vijand (indianen, andere soldaten, Gargamel) weet te verslaan. Daarna wordt roem, eer en eeuwige dankbaarheid van de geredden je deel. Maar op het moment dat je je welverdiende beloning wilt incasseren, wordt je wakker. De grauwe werkelijkheid dringt zich aan je op. De werkelijk is inderdaad een stuk minder romantisch. De dichter Willem Elschot beschreef dat als volgt:

*...want tussen droom en daad staan wetten
in de weg en praktische bezwaren.*

Hoewel, er is een opmerkelijke overeenkomst tussen de droom en de werkelijkheid, te weten: het wakker worden. De praktijk van het commando blijkt namelijk nogal te verschillen van de theorie.

Wat is dan de theorie van het commando? In de theorie wordt aan de commandant een tweetal kwaliteiten toegeschreven: verantwoordelijkheid en zeggenschap. Daarnaast spelen de begrippen taak en middelen een rol. Als commandant heb je middelen om een taak uit te voeren. Dit vormt de basis voor het commandant zijn. Waar het verder om gaat, is dat je verantwoordelijk bent voor de uitvoering van die taak: desgevraagd moet je daarover verantwoording afleggen.

Nu kan je alleen maar verantwoordelijk worden gesteld als je ook metterdaad zeggenschap hebt over de middelen die toereikend zijn en als je vrij bent in de keuze hoe deze te gebruiken om de taak uit te voeren.

Kortom, in theorie heb je als commandant een heldere taak, voor de uitvoering van die taak beschik je over adequate middelen waarover je de zeggenschap hebt hoe deze in te zetten. Als commandant ben je gehouden verantwoording af te leggen over de uitvoering van je taak.

Dan nu de praktijk. Vroeger (daar heb je hem weer!) had je als commandant een ondubbelzinnige taak: verdedig aan het Elbe-Seitenkanal. In vaktermen: ESK. Je had daarvoor adequate middelen: je OTAS. Zeggenschap was evenwel niet aan de orde. Het proces om die taak uit te voeren en de inzet van je middelen daarvoor, was van A tot Z beschreven. Het opleiding- en oefenprogramma was tot op de 45 minuten nauwkeurig vastgelegd in de Vaste Aanwijzing Opleiding en Vorming, de VAOV.

Elke les uit deze VAOV was verder uitgewerkt met daarbij onder meer een opsomming van de middelen die je nodig had om het lesdoel te bereiken. Daarnaast bestonden er tal van andere voorschriften en regelingen waaraan je je te houden had. Het ging om het proces! En dat proces was volledig gebureaucratiseerd. Het product was toch niet echt meetbaar, en dus niet relevant. Als commandant was je dan ook maar beperkt verantwoordelijk, te weten voor het uitvoeren van de VAOV. Feitelijk was je geen commandant maar zetbaas van de hogere leger(korps)leiding die al die regelingen uitgaf.

* De auteur is werkzaam bij de Landmachtstaf.

Commandant, zetbaas, speelbal

TEGENWICHT

Dan valt de Berlijnse muur. De taak aan het esk komt van de ene op de andere dag te vervallen. Een veelvoud aan andere taken wordt belangrijk. De VAOV voldoet niet meer en wordt bij het oud papier gezet. Al deze veranderingen vereisten ook een andere manier van besturen. Commandanten konden immers niet langer terugvallen op sjablonen: ze moesten creativiteit en initiatief aan de dag leggen. Daarvoor moest dan wel de ruimte worden gecreëerd. De besturing moest op afstand plaatsvinden. Opdrachtgerichte commandovoering (OGC) werd geïntroduceerd. Het resultaat telde: het proces werd minder relevant. De zeggenschap van de commandant moest worden uitgebreid, zodat deze ook echt inhoud zou kunnen geven aan zijn verantwoordelijkheid! De commandant zal weer commandant worden!

Prachtig waren onze bedoelingen; een schitterend perspectief wenkte; de militaire heilstoestand leek nabij! Een aantal jaren na die periode van euforie moeten we constateren dat er van al die fraaie verwachtingen bitter weinig terecht is gekomen. Hoe heeft dat kunnen gebeuren?

De verklaring is simpel: we hebben verzuimd onze militaire leiders (van hoog tot laag) voor te bereiden op en te begeleiden bij deze omwenteling, want zo mogen we de indertijd beoogde veranderingen wel noemen. Je kunt van een generatie die is gevormd in een 'proces-cultuur' niet verwachten dat die van het ene moment op het andere inhoud kan geven aan een 'resultaat-cultuur'.

Zo betekent besturen op afstand onder meer dat je je niet met het proces bemoeit, dat je

stuurt op het resultaat. Dat betekent dat je – althans tijdelijk – met onzekerheid moet leren leven en dat je risico moet willen accepteren. En dat waren we niet gewend. Dus werd er 'beleid' gemaakt om die risico's te kunnen beheersen. Maar omdat de wereld niet stilstaat, ontstaan steeds nieuwe onzekerheden en dus nieuwe risico's. En nieuwe risico's schreeuwen om nieuw 'beleid'.

Al doende is een wirwar van beleid ontstaan waarmee de commandant rekening moet houden. De samenhang in dat beleid is vaak ver te zoeken. Soms is de ene beleidsregel zelfs tegenstrijdig met de andere. De commandant van vandaag wordt geacht inhoud te geven aan al die beleidsregels. Daarbij ontbreekt een heldere besturing. De commandant is immers eindverantwoordelijk, dus dan zoekt hij het maar uit ook. En zo is de commandant van de 'zetbaas-regen' in de 'speelbal-drup' geraakt!

Hier ligt dus een uitdaging van formaat. Want de behoefte aan een moderne, op de omstandigheden afgestemde manier van leidinggeven is onweersproken. We zijn dan ook verplicht daarvoor de randvoorwaarden te scheppen.

Dat betekent ook dat we moeten leren omgaan met onzekerheid en risico. Niet door je in te dekken of – nog erger – in te grijpen in de uitvoering, maar door vertrouwen te hebben. Dat vertrouwen moet dan ook in de praktijk worden gebracht. Dus niet buigen voor druk van anderen die ook niet kunnen omgaan met onzekerheid, maar voor je uitvoerders gaan staan.

Als we dat leren, kunnen commandanten weer echt commandant zijn.

MENINGEN van anderen

Tegenwicht: mythen, spreekjes en andere onzin

Met veel plezier lees ik de column 'Tegenwicht' van generaal De Vries, zijn schrijfstijl is prikkelend en meestal weet hij feilloos de vinger op een zere plek te leggen. Echter, zijn laatste artikel stemde mij minder vrolijk. Niet zozeer zijn mening betreffende de voordelen en nadelen van de dienstplicht, maar zijn aanval op de officieren en onderofficieren.

De generaal verwijt officieren en onderofficieren redeloos en contraproductief gekanker. Dit zou niet plaatsvinden in besloten (militaire) kringen maar 'en plein public'. Schandalig, vindt de generaal. Blijkbaar ontgaat het hem dat deze officieren en onderofficieren gewoon deel uitmaken van de maatschappij en derhalve een deel van hun tijd doorbrengen tussen 'gewone' mensen, zijnde hun vrienden, kennissen en bekenden. Ik ben er van overtuigd dat deze officieren en onderofficieren niets liever zouden doen dan hun trots uit te dragen over de krijgsmacht en in het bijzonder hun krijgsmachtdeel.

Zeer recent was ik op een verjaardag bij 'gewone' mensen die mij vroegen naar de omstandigheden waaronder de militairen van ISAF hun werk doen. Een vriend en collega die net terug gekomen was, wist vol trots te vertellen dat deze mannen en vrouwen vanwege hun grenzeloze loyaliteit, plichtsbetrachting en niet aflatend improvisatievermogen hun taak op een geweldige manier uitvoeren. En dat onder omstandigheden waar de gemiddelde 'gewone' man of vrouw niet zou willen zitten. Dus generaal: die trots is er wel degelijk maar die geldt voor de werkvloer.

Natuurlijk heeft generaal De Vries gelijk dat er gekanker wordt en dat dit op plekken gebeurt waar het eigenlijk niet zou moeten gebeuren. De vraag is: 'generaal, hoe komt dat nou?' Deze militairen die,

als het erop aankomt, hun werk met trots vervullen en zich maar al te graag in hun werkomgeving laten fotograferen (omdat zij trots zijn op het uniform) in de hoop dat de hele 'gewone' wereld hen kan zien, waarom kankeren ze dan?

Kankeren heeft oorzaken

Wellicht zou een artikel over de oorzaken van dit gekanker beter op zijn plaats geweest zijn. Hoewel mijn reactie niet bedoeld is om een opsomming te geven van oorzaken voor het kankeren, kunnen een aantal voorbeelden geen kwaad. Dageelijks kan men beluisteren hoe onze personeelsdienst het weer voor elkaar heeft gekregen dat een gedreven militair 'afhaakt'. Militairen die als dank voor hun jarenlange loyaliteit en inzet door hun eigen werkgever worden behandeld als derderangs nummers. Waarom al die bindingspremies? Dit zou overbodig zijn als de man/vrouw het gewoon goed naar zijn/haar zin zou hebben bij de krijgsmacht. Veel effect hadden de bindingspremies niet, de leegloop werd er nauwelijks door gestopt. Het was dus niet alleen het geld...

De BBT-officier en onderofficier die na afloop van zijn/haar missie in het weekend vol trots zijn/haar vrienden verteld wat hij/zij allemaal heeft meegemaakt, en vervolgens begint te kankeren over het feit dat zijn/haar werkgever contractuele verplichtingen niet of nauwelijks nakomt. Valt dat deze jonge man of vrouw te verwijten?

Loyaliteit

Ondanks het feit dat onze werkgever blijkbaar al jarenlang reorganisaties en bezuinigingen tot haar 'core business' heeft gemaakt, blijven de officieren en onderofficieren loyaal en met een enorme inzet hun werk doen. Hoeveel jaren horen wij al niet dat er een eind is gekomen aan het incasservermogen van de militair en toch, generaal, gaan al deze officieren en onderofficieren (die gebleven zijn) gewoon door om hun werk naar beste kunnen te doen.

Zelfs bij operationele inzet, onze echte 'core business', zien wij de ene blunder na de andere blunder (vaak een herhaling van dezelfde blunders) en toch zijn het keer op keer de officieren en onderofficieren (en niet de topsporters) die met kunst en

vliegwerk het imago van de krijgsmacht weten te redden.

Daarom, generaal, heeft u naar mijn mening deze keer de plank volkomen misgeslagen!

B.E. BOZUWA-majoor der cavalerie

De nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Het artikel* van mr. D. Bijl over de wiv¹ is een bijzonder juridisch verhaal geworden. Dat is jammer, want het effect van de nieuwe wiv is veel groter dan een opsomming van bijzondere bevoegdheden, notificatie, jaarverslag en verzoeken tot inzage. Deze nieuwe wiv heeft met name invloed op de positie van beide diensten.

Nieuwe taken

Het grootste effect ressorteert de wiv op de (nu voormalige) BVD: de AIVD wordt de dienst die zich als de Nederlandse 'buitenlandse inlichtingendienst' zal gaan profileren, vergelijkbaar met de Amerikaanse CIA, de Engelse SIS en de Duitse BND. De omschakeling van een puur binnenlandse veiligheidsdienst naar een meer algemene dienst zal – naar mijn inschatting – vele jaren gaan duren.

Het hoofd van de BVD verwoordde dat onlangs met enig understatement: 'De inbedding van de nieuwe, meer offensief gerichte taak in een van oudsher defensief ingestelde veiligheidsdienst, zal de nodige aandacht vragen.'²

De extra taak die beide diensten krijgen toebedeeld (voor de MIVD, artikel 7, lid 2.e.) betreft het offensief inlichtingen vergaren in en over het buitenland, in feite de taak van de oude IDB. Voor de AIVD was dat echt nieuw en zij kreeg hiervoor, bij

* Militaire Spectator, jrg 171, 12-2002, pag. 605 e.v.

¹ Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

² Militaire Spectator, jrg 170, 11-2001, pag. 591.

³ Memorie van Toelichting bij de WIV, Tweede Kamer, 1997-1998, 25877 nr 3, pag. 6.

⁴ Behandeling WIV in de Eerste Kamer, EK 18-940, pag. 8.

het indienen van de wiv bij de Tweede Kamer, maar liefst tien formatieplaatsen erbij. De MIVD opereert al van oudsher 'in' het buitenland en ook zij kreeg hiervoor ook tien extra formatieplaatsen.

De regering was in 1997 van mening dat beide diensten begin 1998 over die nieuwe capaciteit zouden beschikken en dat zults dan in 1999 kon worden geëvalueerd.³ Gelet op het bijzondere karakter van offensieve inlichtingenvergaring in het buitenland (de werving, de opleiding en het positioneren van agenten duurt jááren) is dat wel erg optimistisch en duidt op enig onbegrip bij de regering voor dit soort activiteiten.

Een vreemde constructie

De gekozen constructie voor de AIVD is overigens een vreemde: een *binnenlandse* veiligheidsdienst van ruim 500 man/vrouw, krijgt er tien functies bij voor *buitenlandse* inlichtingenvergaring, blijft onder de minister van *Binnenlandse Zaken* ressorteren en heet voortaan anders.

In veel andere landen beschikt men over een buitenlandse inlichtingendienst die onder buitenlandse zaken ressorteert (of onder de eerste minister / president), een dienst voor binnenlandse veiligheid onder het ministerie met die zelfde naam en met aandacht voor het binnenland, en militaire equivalenten onder defensie.

Als men dan toch een gecombineerde dienst wil, ware onderbrenging bij het ministerie van Algemene Zaken logischer geweest, gelet op de tegengestelde belangen tussen binnenlandse veiligheid en buitenlandse inlichtingen.

De regering meent hierin te voorzien door het handhaven van de Coördinator Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, een ambtenaar van Algemene Zaken. Deze dient de uitvoering van de taken van de beide diensten te coördineren. Indien er verschil van mening bestaat tussen de coördinator en de diensten, worden de betrokken ministers erbij gehaald om het probleem op te lossen.⁴

Buitenlands stiefkindje

Ik verwacht dat de AIVD het komend decennium vooral een binnenlandse vei-

ligheidsdienst zal blijven, met een kleine afdeling als stiefkindje voor buitenlandse inlichtingen. Niet alleen de politieke inbedding is daar mede debet aan; ook de volgorde van de taakomschrijving van de AIVD is tekenend: drie binnenlandse taken eerst, gevolgd door de vierde voor het buitenland.

Gelet op het voorgaande, is het zeer de vraag of de AIVD van enig belang zal blijken te zijn voor Defensie in het algemeen en de krijgsmachtdelen in het bijzonder. De expertise bij het personeel van de AIVD en de cultuur binnen die organisatie zijn nu eenmaal van oudsher binnenlands en civiel georiënteerd. Die hooguit enkele tientallen functionarissen die zich met buitenlandse inlichtingen (gaan) bezighouden, zullen daar weinig aan af doen.

De MIVD

Voor haar inlichtingenvoorziening beschikt Defensie dus ook in de toekomst, onder het regime van de nieuwe wiv, over haar eigen MIVD, gelukkig maar.

De eerste taak van de MIVD betekent impliciet het vergaren van informatie over het buitenland. De taken van de krijgsmacht zijn immers voornamelijk gericht op externe veiligheid, primair tegen een buitenlandse tegenstander en de krijgsmacht zal veelal in het buitenland opereren.

Daardoor is het logisch dat tachtig procent van de MIVD-inspanningen op het buitenland blijven gericht. De MIVD is veel meer buitenlands georiënteerd dan de AIVD en zal dat – naar ik verwacht – ook zo blijven.

Deze nieuwe wiv heeft ook als gevolg dat de MIVD binnen de defensieorganisatie nu echt de enige instantie is die in de behoefte aan militaire inlichtingen kan voorzien. Zij beschikt als enige over de bevoegdheden en de middelen om die inlichtingen in/over het buitenland te vergaren.

De krijgsmachtdelen beschikken nauwelijks nog over die mogelijkheden. Tijdens de laatste reorganisatie van 1999-2000 hebben zij hun zogenaamde krijgsmachtdeel-afdelingen afgestaan, ten gunste van één geïntegreerde MID.

Wanneer de directeur MID een jaar geleden stelt dat 'de CDS en de bevelhebbers ook eigen verantwoordelijkheden hebben' (als het gaat om operationele inlichtingen)⁵, gaat hij voorbij aan het feit dat die CDS / bevelhebbers nauwelijks nog eigen middelen hebben en ook niet over de bevoegdheden beschikken zoals in de wiv neergelegd, om inlichtingen te verzamelen.

Strategische, tactische en operationele inlichtingen

Indien inzet van (delen van) de krijgsmacht in het buitenland aan de orde is, zijn niet alleen strategische inlichtingen noodzakelijk ten behoeve van de politieke besluitvorming, maar ook tactische. Soms zijn zeer gedetailleerde inlichtingen nodig om een juiste politieke keuze te maken, om de juiste militaire middelen en/of eenheden te selecteren, uit te rusten en op te leiden.

Indien wordt overwogen eenheden in te zetten in bijvoorbeeld Afghanistan, kunnen de Koninklijke Landmacht en Luchtmacht geen verkenningsspatrouille uitsturen of een F-16 verkenningssluchten laten uitvoeren.

In dit verband is het interessant wat de minister van Defensie hierover stelt bij de behandeling van de wiv in de Eerste Kamer: 'Zo beschikten de landmacht, de luchtmacht en de marine allemaal over een eigen inlichtingendienst. Al deze diensten zijn samengevoegd tot één MIVD die tot taak heeft, te zorgen dat de krijgsmacht bij zijn operationele taak over die inlichtingen beschikt die het haar mogelijk maken, haar taken te verrichten. Ik denk dan bijvoorbeeld aan informatie over de vijand, het materieel en de gesteldheid van het terrein. Kortom, *allemaal operationele inlichtingen die de bevelhebbers nodig hebben* om hun werk goed te kunnen doen' [cursivering van mij].⁶

De minister is dus van mening dat de MIVD óók de bevelhebbers moet ondersteunen. →

⁵ Militaire Spectator, jrg 170, 11-2001, pag. 578.

⁶ Behandeling WIV in de Eerste Kamer, 5 februari 2002, Kamerstuk 18-944, pag. 12.

Ik kan hieruit alleen maar concluderen dat – op basis van de nieuwe Wiv, met de Memorie Van Toelichting en de antwoorden van de regering tijdens de parlementaire behandeling – de MIVD voortaan zorg draagt voor het voorzien in inlichtingen voor de gehele krijgsmacht, zonder onderscheid in strategische, operationele of tactische inlichtingen, niet alleen voor de minister maar ook voor de bevelhebbers.

De AIVD zal hierbij – zeker de komende tien jaar – nauwelijks een rol spelen. De MIVD heeft door die nieuwe Wiv een meer prominente rol gekregen binnen Defensie. Dat wekt verwachtingen, en brengt verplichtingen met zich mee.

kolonel J.R. MULDER

ANTWOORD op meningen van anderen

De nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Met belangstelling heb ik kennisgenomen van de reactie van kolonel J.R. Mulder op mijn artikel 'De nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten'¹. Het doet mij deugd dat er binnen de defensieorganisatie vanuit verschillende hoeken wordt meegedacht over het interessante vak inlichtingen en veiligheid.

Kolonel Mulder gaat onder meer in op de nieuwe buitenlandtaak van beide diensten, vooral die van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD). Hij stelt dat, gelet op de zeer geringe uitbreiding van de AIVD in dit kader met tien formatieplaatsen,

de aivd de komende decennia vooral een binnenlandse veiligheidsdienst zal blijven, met een kleine afdeling als stiefkindje voor buitenlandse inlichtingen.

Verouderde gegevens

Kolonel Mulder heeft zich op dit punt

waarschijnlijk gebaseerd op verouderde gegevens. Voor de buitenlandtaak (die vroeger door de inmiddels opgeheven IDB werd uitgevoerd) zal de AIVD namelijk met minstens vijftig functies worden uitgebreid. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de antwoorden die de toenmalige minister De Vries (BZK) heeft gegeven op Kamervragen van lid Harrewijn (GroenLinks) d.d. 31 mei 2002² waarin minister De Vries zegt:

Voor de inlichtingentaak buitenland zijn inmiddels drie tranches met additionele begrotingsmiddelen voor uitbreidingen toegevoegd aan de BVD-begroting, zoals opgenomen in de BZK-begroting, en in een olopende reeks vanaf 2003 middelen beschikbaar. Vanaf 2003 is voor deze taak een personele capaciteitsinzet van vijftig formatieplaatsen voorzien. Op termijn is nog enige uitbreiding gepland.

Verder geeft kolonel Mulder aan dat, gelet op onder meer het bovenstaande,

het zeer de vraag is of de AIVD van enig belang zal blijken te zijn voor Defensie in het algemeen en de krijgsmacht-delen in het bijzonder

en stelt dat

Defensie voor haar inlichtingenvoorziening, gelukkig, beschikt over haar eigen MIVD.

De conclusie van Mulder deel ik, de rede-natie echter niet. Het is niet de intentie

van de wetgever geweest dat de AIVD met zijn deel van de nieuwe buitenlandtaak een rol zou spelen in de inlichtingenvoorziening van Defensie. Daarvoor beschikt de MIVD immers over de in artikel 7, tweede lid onder a, Wiv 2002³ exclusief aan deze dienst toegekende inlichtingentaak.

Daarnaast beschikt de MIVD, evenals de AIVD over een nieuwe inlichtingentaak buitenland (vastgelegd in artikelen 6, tweede lid, onder d jo art. 7, tweede lid, onder e, Wiv 2002). Kenmerkend voor deze taak is dat de onderwerpen in dit kader (voor beide diensten) worden aangewezen door de minister-president in overeenstemming met 'onze betrokken ministers'. Bij de MIVD gaat het hierbij om onderwerpen met een militaire relevantie. De behoeftestelling in het kader van deze nieuwe inlichtingentaak buitenland is echter niet afkomstig van Defensie, maar veeleer van bijvoorbeeld Buitenlandse Zaken.

Taken MIVD

Voorts stelt kolonel Mulder dat de MIVD op grond van de Wiv 2002 moet voorzien in inlichtingen voor de gehele krijgsmacht, zonder onderscheid in strategische, operationele of tactische inlichtingen. Deze mening deel ik niet.

Tot 1987 beschikten de krijgsmacht-delen elk over een eigen inlichtingendienst (MARID, LAMID en LUID). Na opheffing van deze diensten en de oprichting van de MID zijn er enige tijd zogenaamde 'afdelingen militaire inlichtingendienst' bij de krijgsmacht-delen (AMID's) geweest. Na de laat-

(OPINTEL/MV). Het gaat hierbij om activiteiten die de directe verantwoordelijkheid van de bevelhebber raken, namelijk het op veilige wijze gereedstellen van operationele eenheden voor vredesoperaties en voor andere operationele taakstellingen en het op een veilige wijze doorlopen van reguliere opwerk- en oefencycli.

⁵ De krijgsmacht-delen zijn thans uitgerust voor de verwerving van tactische informatie en de verwerking ervan (door S2 of G2) tot tactische inlichtingen. Denk aan: 'special forces', de EOVC-compagnie, verkenningspelotons en F16's met fotoverkennings- of IR-PODs, of UAV's. Het gaat in de meeste gevallen om middelen die voor meerdere taken, waaronder het verzamelen van inlichtingen inzetbaar zijn. De MIVD beschikt niet over dergelijke middelen.

¹ Militaire Spectator, jrg (171)(2002) 12, p. 605 e.v.

² Kamerstukken II 2000/2001, Aanhangsel nr. 1299.

³ Op grond van artikel 7, tweede lid, onder a, Wiv 2002 is de MIVD belast met het verrichten van onderzoek:

1°. omtrent het potentieel en de strijdkrachten van andere mogendheden, ten behoeve van een juiste opbouw en een doeltreffend gebruik van de krijgsmacht;

2°. naar factoren die van invloed zijn of kunnen zijn op de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde voor zover de krijgsmacht daarbij is betrokken of naar verwachting betrokken kan worden.

⁴ De krijgsmacht-delen beschikken nog steeds over, beperkte, operationele I&V capaciteit

ste reorganisatie is de Nederlandse inlichtingencapaciteit nagenoeg volledig geconcentreerd bij de MID; de uitzondering betreft – beperkte – operationele inlichtingen/militaire veiligheidscapaciteiten (OPINTEL/MV)⁴ en de tactische inlichtingencapaciteiten⁵ bij de krijgsmacht delen.

Wel dient te worden opgemerkt dat door de toenemende rol van de CDS in het kader van de aansturing van vredesoperaties en het feit dat bij de daarop gerichte organi-

satorische aanpassingen, aan het aspect operationele inlichtingen geen verdere aandacht is besteed. Daardoor ontstond de situatie dat de staf van de CDS niet is geëquipeerd voor operationele inlichtingenproducten en diensten. Derhalve is recentelijk, als uitvloeisel van de discussie over de operationele inlichtingvoorziening aangegeven dat de plv. directeur MIVD/Productie is belast met het voorzien in operationele inlichtingen ten behoeve van de CDS.

Concluderend kan worden gesteld dat de MIVD op grond van de Wiv 2002 als enige instantie in Nederland is belast met het ten behoeve van Defensie voorzien in *strategische* inlichtingen (het gaat hierbij om zowel militaire, politieke, sociale, economische, verdragsrechtelijke en technologische ontwikkelingen), naast enkele andere taken die eveneens in deze wet zijn vastgelegd.

mr. D. BIJL

BOEKEN bespreking

Einde oefening

Infanterist tijdens de koude oorlog, door G.J. Felius, 372 blz. met zwart-wit foto's en 8 kaarten geïll., Uitgeverij Quintijn, Arnhem 2002.

ISBN 90 8074 001 2

€ 22,50

Afwisseling

'Zo zie je maar, hoe afwisselend het beroep van infanterist kan zijn. De ene oefening met wapen en gasmasker op het lijf, het gezicht zwart gemaakt, snel een opgewarmd hapje tussen de acties door, modder, regen, hitte, koude, stinkende voertuigen, pijn in je oren van de kop-telefoon, tekort aan slaap, noem maar op en dan een oefening waarbij de dag op een herentijdstip begint met een voortreffelijk ontbijt, een rondje door het gebouw..., op zijn tijd een kop koffie met een bonbonnetje, een prima lunch, voor het driegangen diner eerst een aperitiefje en na het diner koffie met een likeurtje.'

Kolonel b.d. Felius heeft bovenstaande uitersten en nog veel meer wat daar tussen ligt meegemaakt en opgeschreven. Het citaat staat op bladzijde 300 in zijn onlangs verschenen boek 'Einde Oefening', dat op 27 november 2002 op de KMA aan de Bevelhebber der Land-

strijdkrachten is aangeboden. In dit prettig leesbaar geschreven boek geeft de auteur ons een beeld van zijn militaire loopbaan (van dienstplichtig soldaat tot en met kolonel) die bepaald werd door de Koude Oorlog.

Naast zeer veel persoonlijke ervaringen beschrijft hij de belangrijkste ontwikkelingen in de Koninklijke Landmacht (KL) tijdens zijn militaire loopbaan en geeft hij weer hoe hijzelf en zijn collega's de uitdagingen van hun tijd ervoeren en beantwoordden. Begonnen als een brief aan zijn zoon, die hetzelfde beroep heeft gekozen als zijn vader, is het verhaal uitgroeid tot een boek dat het militaire beroep in al zijn facetten laat zien.

Loopbaan

Op 2 december 1958 maakte de auteur als dienstplichtig kanonnier bij de artillerie voor het eerst kennis met de KL in Bergen op Zoom. Na de basisopleiding vervolgde hij zijn opleiding op de School Reserve Officieren Artillerie in Breda. Op zijn verzoek werd hij overgeplaatst naar het wapen van zijn voorkeur de infanterie. Na zijn succesvol afgemaakte opleiding aan de School Reserve Officieren Infanterie in Ermelo volgde een plaatsing als vaandrig op het 5e Depot Infanterie Van Heutsz in Schoonhoven. Zijn functie van pelotonscommandant en de sfeer binnen de KL bevielen hem zo goed dat hij besloot naar de KMA te gaan.

In 1962 begon zijn loopbaan als beroepsofficier van de infanterie bij het regiment Stoottroepen. In het Eerste Nederlandse Legerkorps diende hij op ieder niveau,

van peloton, via compagnie, bataljon, brigade en divisie tot en met de staf van het Legerkorps. Naast de vele functies die hij bij het Legerkorps vervulde, diende Felius een jaar als pelotonscommandant in Suriname en gaf les in tactiek aan beroeps- en reserveofficieren van de infanterie op het Opleidingscentrum Infanterie te Harderwijk.

Ook was hij korte tijd hoofdofficier toegevoegd aan de Staatssecretaris van Defensie. Bovendien heeft hij meegewerkt aan het opzetten van de territoriale beveiliging bij de Nationaal Territoriaal Commandant in Gouda en was hij twee jaar betrokken bij een onderwijsvernieuwing op de KMA te Breda. In januari 1994 ging hij met functioneel leeftijdsontslag.

Herinneringen

Het wekt verbazing hoe goed de schrijver zich allerlei voorvallen, ook uit de beginperiode, nog in detail weet te herinneren en heel herkenbaar op papier heeft gekregen. Bij het lezen moest ik voortdurend terugdenken aan eigen ervaringen en kwamen ogenschijnlijk verloren gegane herinneringen weer boven. Rituelen op de KMA die mij nooit duidelijk gemaakt zijn, worden mij bij het lezen van de wederwaardigheden van de auteur nu pas duidelijk. Van elke functie geeft de schrijver wel een paar treffende soms humoristische herinneringen, die je als lezer af en toe het idee geven met een spannend jongensboek bezig te zijn.

Helaas wordt de spanning af en toe onderbroken door de weergave van alinea's met organisatieleer, die echter gezien de pre-

ste reorganisatie is de Nederlandse inlichtingencapaciteit nagenoeg volledig geconcentreerd bij de MID; de uitzondering betreft – beperkte – operationele inlichtingen/militaire veiligheidscapaciteiten (OPINTEL/MV)⁴ en de tactische inlichtingencapaciteiten⁵ bij de krijgsmacht delen.

Wel dient te worden opgemerkt dat door de toenemende rol van de CDS in het kader van de aansturing van vredesoperaties en het feit dat bij de daarop gerichte organi-

satorische aanpassingen, aan het aspect operationele inlichtingen geen verdere aandacht is besteed. Daardoor ontstond de situatie dat de staf van de CDS niet is geëquipeerd voor operationele inlichtingenproducten en diensten. Derhalve is recentelijk, als uitvloeisel van de discussie over de operationele inlichtingvoorziening aangegeven dat de plv. directeur MIVD/Productie is belast met het voorzien in operationele inlichtingen ten behoeve van de CDS.

Concluderend kan worden gesteld dat de MIVD op grond van de Wiv 2002 als enige instantie in Nederland is belast met het ten behoeve van Defensie voorzien in *strategische* inlichtingen (het gaat hierbij om zowel militaire, politieke, sociale, economische, verdragsrechtelijke en technologische ontwikkelingen), naast enkele andere taken die eveneens in deze wet zijn vastgelegd.

mr. D. BIJL

BOEKEN bespreking

Einde oefening

Infanterist tijdens de koude oorlog, door G.J. Felius, 372 blz. met zwart-wit foto's en 8 kaarten geïll., Uitgeverij Quintijn, Arnhem 2002.
ISBN 90 8074 001 2
€ 22,50

Afwisseling

'Zo zie je maar, hoe afwisselend het beroep van infanterist kan zijn. De ene oefening met wapen en gasmasker op het lijf, het gezicht zwart gemaakt, snel een opgewarmd hapje tussen de acties door, modder, regen, hitte, koude, stinkende voertuigen, pijn in je oren van de kop-telefoon, tekort aan slaap, noem maar op en dan een oefening waarbij de dag op een herentijdstip begint met een voortreffelijk ontbijt, een rondje door het gebouw..., op zijn tijd een kop koffie met een bonbonnetje, een prima lunch, voor het driagegen diner eerst een aperitiefje en na het diner koffie met een likeurtje.'

Kolonel b.d. Felius heeft bovenstaande uitersten en nog veel meer wat daar tussen ligt meegemaakt en opgeschreven. Het citaat staat op bladzijde 300 in zijn onlangs verschenen boek 'Einde Oefening', dat op 27 november 2002 op de KMA aan de Bevelhebber der Land-

strijdkrachten is aangeboden. In dit prettig leesbaar geschreven boek geeft de auteur ons een beeld van zijn militaire loopbaan (van dienstplichtig soldaat tot en met kolonel) die bepaald werd door de Koude Oorlog.

Naast zeer veel persoonlijke ervaringen beschrijft hij de belangrijkste ontwikkelingen in de Koninklijke Landmacht (KL) tijdens zijn militaire loopbaan en geeft hij weer hoe hijzelf en zijn collega's de uitdagingen van hun tijd ervoeren en beantwoordden. Begonnen als een brief aan zijn zoon, die hetzelfde beroep heeft gekozen als zijn vader, is het verhaal uitgroeid tot een boek dat het militaire beroep in al zijn facetten laat zien.

Loopbaan

Op 2 december 1958 maakte de auteur als dienstplichtig kanonnier bij de artillerie voor het eerst kennis met de KL in Bergen op Zoom. Na de basisopleiding vervolgde hij zijn opleiding op de School Reserve Officieren Artillerie in Breda. Op zijn verzoek werd hij overgeplaatst naar het wapen van zijn voorkeur de infanterie. Na zijn succesvol afgemaakte opleiding aan de School Reserve Officieren Infanterie in Ermelo volgde een plaatsing als vaandrig op het 5e Depot Infanterie Van Heutsz in Schoonhoven. Zijn functie van pelotonscommandant en de sfeer binnen de KL bevielen hem zo goed dat hij besloot naar de KMA te gaan.

In 1962 begon zijn loopbaan als beroepsofficier van de infanterie bij het regiment Stoottroepen. In het Eerste Nederlandse Legerkorps diende hij op ieder niveau,

van peloton, via compagnie, bataljon, brigade en divisie tot en met de staf van het Legerkorps. Naast de vele functies die hij bij het Legerkorps vervulde, diende Felius een jaar als pelotonscommandant in Suriname en gaf les in tactiek aan beroeps- en reserveofficieren van de infanterie op het Opleidingscentrum Infanterie te Harderwijk.

Ook was hij korte tijd hoofdofficier toegevoegd aan de Staatssecretaris van Defensie. Bovendien heeft hij meegewerkt aan het opzetten van de territoriale beveiliging bij de Nationaal Territoriaal Commandant in Gouda en was hij twee jaar betrokken bij een onderwijsvernieuwing op de KMA te Breda. In januari 1994 ging hij met functioneel leeftijdsontslag.

Herinneringen

Het wekt verbazing hoe goed de schrijver zich allerlei voorvallen, ook uit de beginperiode, nog in detail weet te herinneren en heel herkenbaar op papier heeft gekregen. Bij het lezen moest ik voortdurend terugdenken aan eigen ervaringen en kwamen ogenschijnlijk verloren gegane herinneringen weer boven. Rituelen op de KMA die mij nooit duidelijk gemaakt zijn, worden mij bij het lezen van de wederwaardigheden van de auteur nu pas duidelijk. Van elke functie geeft de schrijver wel een paar treffende soms humoristische herinneringen, die je als lezer af en toe het idee geven met een spannend jongensboek bezig te zijn.

Helaas wordt de spanning af en toe onderbroken door de weergave van alinea's met organisatieleer, die echter gezien de pre-

tentie van dit boek wel thuis horen in het boek. De meest saaie opsommingen zijn in het deel aantekeningen achter in het boek opgenomen. Voor de hedendaagse militair is het waardevol dat de auteur regelmatig aangeeft hoe de situatie nu is.

Naast militaire zaken besteedt de schrijver aandacht aan onderwerpen zoals sport, legering, de Vierdaagse of het messleven. Ook het gemotoriseerd kaartlezen in wedstrijdverband, zoals georganiseerd door de Militaire Commissie voor Automobiël & Motorwedstrijden, komt aan de orde. Aangegeven wordt het voordeel dat hij op verschillende momenten in zijn loopbaan heeft ondervonden van de ervaringen die hij heeft opgedaan tijdens het deelnemen aan deze evenementen.

Eerlijk

Felius geeft een eerlijk en open beeld van zijn ervaringen. Hij schuwt het niet om ook zijn gemaakte fouten, zijn onkrijgstuchtelijke handelingen, zijn onverantwoord omgaan met munitie, het niet opvolgen van bevelen, te beschrijven. Daarnaast beschrijft hij zijn eigen menselijke zwakheden, wat tot uiting komt in een langzaam geestelijk opbranden vanwege zijn voortdurende tomeloze inzet gedurende zijn hele loopbaan. Hij behoort nog tot de generatie officieren die zich zo nodig 24 uur per dag inzetten voor Defensie en daarbij aangeeft dat de dienst voor het meisje gaat.

Dat zo een optreden niet ongestraft voor het lichaam kan blijven voortduren heeft de auteur tot zijn eigen leedwezen ondervonden. 'Het voor iedereen verborgen houden van mijn spanningen en het niet weten daarmee om te gaan in combinatie met doorwerken was hiervan de oorzaak.' Hij stelt vervolgens: 'Wat de oorzaak was van de spanningen weet ik nog niet. Wel weet ik nu, dat als er zich spanningen voordoen, je snel deskundige hulp moet zoeken en er niet mee moet blijven rond-

lopen zoals ik heb gedaan. De drempel om dat te doen is echter voor velen heel hoog. Voor een deel zal een en ander met mijgenen te maken hebben gehad.'

Door op een eerlijke manier zijn loopbaan te beschrijven vallen er niet alleen veel wijze militaire lessen te leren uit dit boek maar ook belangrijke levenslessen.

Kanttekeningen

Ik heb al weergegeven hoe knap het is dat de schrijver zoveel detailherinneringen nog weet te reproduceren, hetgeen niet onverlet laat dat er hier en daar, volgens mijn herinneringen, enige onvolkomenheden in het boek staan. Felius vermeldt dat in het begin van de jaren zestig het afmarcheren naar het station op de KMA is afgeschaft; ik herinner mij nog goed dat ik in 1966 nog steeds werd afgemarcheerd naar het station.

Elders in het boek beschrijft hij op blz. 51 en 52, dat met uitzondering bij het regiment Limburgse Jagers, beëdigingen werden gedaan door de regimentscommandant. Echter, ook bij het regiment Chassé werden niet alle beëdigingen gedaan door de regimentscommandant; omdat het regiment twee parate bataljons had ging het vaandel regelmatig van Assen naar Oirschot om de bataljonscommandant van het 17e Painfbat daar zijn officieren te laten beëdigen.

De verwijzingen naar de Lindenberg op de kaart in bijlage 4 of de hoge zandheuvel in bijlage 6 zijn weinig zinvol omdat deze voor niet ingewijde lezers niet terug te vinden zijn op de wat klein afgedrukte kaarten.

Ik ben het niet eens met het door de schrijver op blz. 95 gestelde dat soldaten niet genoeg gecontroleerd kunnen worden. Controle is zeker nodig maar ook een Nederlandse soldaat heeft vrijheid van handelen nodig. Was het niet deze vrijheid van handelen die er voor zorgde dat

Nederlandse soldaten bij internationale uitwisselingen in de jaren zeventig bij onvoorziene omstandigheden niet bleven wachten op een bevel, maar gepast eigen initiatief vertoonden? Het druist ook een beetje in tegen de door de schrijver gewenste vrijheid van handelen in zijn eigen functioneren.

Een laatste kanttekening betreft de uitgever. In het boek worden voetnoten gebruikt en af en toe cursief gedrukte stukken tekst zonder de lezer te informeren waar de tekst van de voetnoten staat of wat de achtergrond is van het cursiveren van de tekst. Het ware beter om de Noot van de schrijver, die nu op blz. 329 staat, aan het begin van het boek te plaatsen en in de Noot van de schrijver een leeswijzer op te nemen voor de voetnoten en de cursieve tekst. Echter, de kanttekeningen vallen in het niet bij het leesplezier en het feest van herkenning dat ik tijdens het lezen van dit boek heb ondervonden.

Conclusie

Het militaire beroep is zo afwisselend dat het niet te vergelijken is met welk ander beroep dan ook. Dit besef, dat je als actieve militair in het hectische van alle dag wel eens uit het oog wil verliezen, brengt Felius in 'Einde Oefening' de lezer weer helder onder ogen. Het boek verdient in het algemeen aanbeveling voor een ieder die geïnteresseerd is in een kijkje achter de schermen van het militaire leven, voor de hedendaagse militair, voor degenen die belangstelling hebben voor een militaire loopbaan en de militaire sfeer willen proeven, en in het bijzonder voor al diegenen die met een warm gevoel terug denken aan hun dienstdtijd.

drs. J. TERPSTRA, kolonel b.d. MPSD

Samenvattingen

Editoriaal – Onderwijs en onderzoek: kostenpost of investering?

In het publieke debat over onderwijs en onderzoek zijn twee stromingen te onderkennen. De eerste denkt vooral in termen van kostenposten, de tweede in investeringen. Ook binnen defensie is dit debat herkenbaar. Opleiding en oefening wordt als investering gezien. Bij onderzoek lijkt de andere stroming te domineren. Dit baart zorgen. De oprichting van een Faculteit Militaire Wetenschappen zou overigens zowel onderwijs als onderzoek ten goede kunnen komen.

P.E. van Loo – Het moderniseringsprogramma van de F-16

Het gevechtsvliegtuig F-16 A/B Fighting Falcon bepaalt in belangrijke mate het gezicht van de Koninklijke Luchtmacht. Tussen 1979 en 1992 werden in totaal 213 toestellen van dit type in gebruik genomen. Het vliegtuig onderging allerlei modernisering. Veruit de grootste verbetering is de Mid-Life Update (MLU). Dit moderniseringsproces liep van halverwege de jaren negentig tot 2002. De auteur verheldert de achtergrond, opzet en de uitvoering van het complexe project. Hij gaat daarnaast in op de weerslag die deze MLU had op de operationele inzet van Nederlandse F16's tijdens het afgelopen decennium.

P.J. Teunissen – De NAVO en de EU na de Top te Praag

De besluiten van de NAVO-top in Praag en het Strategisch Akkoord tussen de NAVO en de Europese Unie van 16 december 2002 vormen nieuwe impulsen voor de NAVO. Het Amerikaanse concept van wereldwijd leiderschap wordt echter niet algemeen aanvaard. Zeker niet voor zover dit op gespannen voet staat met de rol van de VN zoals die door anderen wordt gezien. De NAVO zal bij moderne dreigingen als terrorisme vaker optreden in wisselende coalities. Door verdeeldheid en een tekort aan middelen blijft Europese samenwerking voorlopig op het tweede plan. Wel zal de druk toenemen om tot een 'kern-Europa' te komen, met inbegrip van een militaire component.

M.C. de Kruif en N.J.E. van der Zee – De betekenis van U.S. Army 'Transformation' voor de Koninklijke Landmacht

De Amerikaanse strijdkrachten staan in het hart van een 'Revolution of Military Affairs'. De ingrijpende veranderingen zijn zowel een proces als een gewenst product. Voor de Amerikaanse Landstrijdkrachten moet deze ommezwaai leiden tot wat heet de 'Objective Force'. Een landleger dat een tegenstander als eerste ziet, de situatie als eerste juist weet in te schatten en vervolgens handelt en de opdracht beslissend afrondt. De auteurs gaan in op de achtergronden en de veranderingen zelf. Zij analyseren het proces en de mogelijke betekenis en gevolgen voor de Koninklijke Landmacht. Een Nederlandse variant van dit proces is in hun ogen de sleutel voor de toekomst.

H.J.M. van Rijssen – Opleiding en training bij de artillerie

Iemand wordt niet als artillerist geboren. Het vraagt tijd en inspanning om een echte 'professional' te worden. Opleiding en training zijn noodzakelijke voorwaarden om operationeel te kunnen optreden. De auteur bespreekt het nieuwe concept dat is ontwikkeld. Dit concept omvat alle niveaus, vanaf het individu tot en met de brigade en divisie. Hij gaat in op de rol van het opleidings- en trainingscentrum, doctrine en criteria en normen. Enkele lessen zijn onderkend. Zij zullen moeten worden benut om ook in de toekomst effectief en efficiënt op te leiden.

P.H. de Vries – Commandant, zetbaas, speelbal

De Vries gaat in op commandovoering. Hij stelt de theorie tegenover de praktijk en 'het oude', de tijd van de Koude Oorlog, tegenover de tijd daarna. De verwachtingen waren hoog: de commandant zou weer echt commandant worden. Er is weinig van terecht gekomen. Hoe komt dat toch? We hebben behoefte aan helder beleid. We zullen moeten leren omgaan met onzekerheid en risico en er is vertrouwen nodig. Alleen dan kunnen de verwachtingen worden ingelost.

Summaries

Editorial – Education and research: expenditure or investment?

In the recent public debate on education and research one can observe two schools of thought. The first talks about expenditure, the second about investment. Within defence one can observe the same schools. Education and training is seen as an investment. Military research is a more complicated matter. There, worryingly, the first school seems to dominate. It is wise to remember the findings of the American economist William Baumol: the productive capacity in public service will never reach the level of industrial capacity. Both education and research might benefit however from the new Faculty of military science.

P.E. van Loo – The modernisation programme of the F-16

The F-16 A/B Fighting Falcon fighter-aircraft is one of the weapon systems that determines the image of the Royal Netherlands Airforce. Between 1979 and 1992 a total of 213 came into use. During those years numerous modernisations were realised. The greatest modernisation certainly is the mid-life Update (MLU), a process starting in the nineties of last century and lasting till 2002. The author clarifies the reasons and substance of this complicated project. He also informs about its impact on F16-operations in the last decennium.

P.J. Teunissen – NATO and EU after the Prague Summit

The results of the NATO-summit in Prague and the Strategic Agreement between NATO and the European Union of December 16, 2002 are new impulses for NATO. The American concept of world-wide leadership is not universally accepted, it may conflict with the role of the UN. NATO will react to modern threats like terrorism in changing coalitions. The European dimension will be, for the time being, second-rate, due to discord and lack of means. The pressure will increase to create some core-Europe, including a military component.

M.C. de Kruif en N.J.E. van der Zee – U.S. Army Transformation and the Netherlands Army

The Armed Forces of the United States are amidst a 'Revolution in Military Affairs'. This so-called 'transformation' is both a process and a product. As far as it concerns the Army it should bring an 'Objective Force', capable to see the opponent first, to understand the situation first, to act first, and to finish decisively. The authors describe backgrounds and substance. They analyse this process and its possible value and consequences for the Netherlands Army. In their view a Dutch variant of transformation is a key to further success.

H.J.M. van Rijssen – Education and training in the artillery

One is not born as an artillery-man or woman. It takes time and effort to become a real professional. Education and training are necessary conditions for military operations. The author clarifies recent developments in the concept of education and training. This new concept embraces all levels, from the individual up to brigade and division. He touches on the role of the training centre, on doctrine and on criteria and standards. He identifies some lessons learned that should be taken in account on the way ahead.

P.H. de Vries – Commander, figurehead, plaything

The author reflects on command. He sets theory against practice, and the 'old' situation of the Cold War against the 'new'. There were high hopes: the commander was expected to be a real commander again. Yet the reality falls short of these expectations. How could this happen? In his view there is a need of clear policies. Next to that we (again) have to learn to deal with uncertainty and risk, and we need mutual trust. Only then there is hope for the command we need.